

Iskustva novih zemalja članica Europske unije u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije

Cerančević, Đuro - Darko

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:881755>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ĐURO – DARKO CERANČEVIĆ

**ISKUSTVA NOVIH ZEMALJA ČLANICA
EUROPSKE UNIJE U POVLAČENJU
SREDSTAVA REGIONALNE POLITIKE
EUROPSKE UNIJE**

Diplomski rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ĐURO – DARKO CERANČEVIĆ

**ISKUSTVA NOVIH ZEMALJA ČLANICA
EUROPSKE UNIJE U POVLAČENJU
SREDSTAVA REGIONALNE POLITIKE
EUROPSKE UNIJE**

Diplomski rad

JMBAG: 010198627, redoviti student

Studijski smjer: Financijski menadžment

Predmet: Programi i fondovi Europske unije

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija, Međunarodna ekonomija

Mentor: prof. dr. sc. Ines Kersan Škabić

Pula, prosinac 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Đuro – Darko Cerančević**, kandidat za magistra poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Đ.Đ. Cerančević

U Puli, 19. prosinca, 2016. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Đuro – Darko Cerančević** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom „**Iskustva novih zemalja članica Europske unije u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 19. prosinca, 2016. godine

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. REGIONALNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE.....	5
2.1. Nastanak i razvoj regionalne politike EU.....	9
2.2. Ciljevi regionalne politike EU za razdoblje 2007. – 2013.....	15
2.3. Ciljevi regionalne politike EU za razdoblje 2014. – 2020.....	16
2.4. Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku – NUTS klasifikacija	23
2.5. Sredstva regionalne politike i proračun Europske unije.....	26
3. INSTRUMENTI REGIONALNE POLITIKE EUROPSKE UNIJE – EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI.....	32
3.1. Europski socijalni fond (ESF)	36
3.2. Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)	38
3.3. Kohezijski fond.....	40
3.4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD)	41
3.5. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF)	44
4. ISKUSTVA NOVIH ZEMALJA ČLANICA EUROPSKE UNIJE (EU 13) U POVLAČENJU SREDSTAVA REGIONALNE POLITIKE EUROPSKE UNIJE	46
4.1. Nove zemlje članice Europske unije – EU 13.....	47
4.2. Makroekonomski pokazatelji novih zemalja članica za razdoblje od 2007. do 2013. godine	55
4.3. Isplaćena sredstva iz instrumenata regionalne politike Europske unije u novim zemljama članicama (EU 13) za razdoblje od 2007. do 2013. godine	64
4.3.1. Isplaćena sredstva iz Europskog socijalnog fonda	64
4.3.2. Isplaćena sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj	66
4.3.3. Isplaćena sredstva iz Kohezijskog fonda	68
4.3.4. Isplaćena sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj	70
4.3.5. Isplaćena sredstva iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo	72

4.3.6. Pregled iskorištenih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda po novim zemljama članicama – EU 13.....	75
4.4. Ex – post evaluacija sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj u odabranim zemljama.....	78
4.4. Institucionalna podloga Republike Hrvatske za povlačenje sredstava iz regionalne politike Europske unije	84
5. ZAKLJUČAK.....	89
LITERATURA	91
POPIS SLIKA	95
POPIS SHEMA.....	95
POPIS TABLICA.....	95
POPIS GRAFIKONA.....	95
SAŽETAK	97
SUMMARY	98

1. UVOD

Europska unija jedinstvena je organizacija u gospodarskom i političkom smislu između zemalja Europskog kontinenta. Predstavlja oblik ekonomske integracije na tlu starog kontinenta kako bi se olakšali načini ostvarivanja zajedničkih ciljeva putem različitih metoda kojima je lakše pristupiti u vidu ekonomske integracije. Ideja europskog jedinstva javlja se netom nakon Prvog svjetskog rata, kada se počinju nazirati prve ideje i realni koncepti integriranja među država članicama, no trebalo je proći još neko vrijeme kako bi te ideje uistinu i zaživjele. Tako je Europska unija osnovana nakon Drugog svjetskog rata poticanjem gospodarske suradnje, a sve kako bi se spriječili budući sukobi europskih zemalja.

Regionalna politika Europske unije predstavlja zajedničku ekonomsku politiku europskih zemalja temeljenu na financijskoj solidarnosti i ujednačenom regionalnom razvoju. Opći cilj regionalne politike Europske unije jest smanjenje društvene, socijalna i ekonomske nejednakosti između regija Europske unije te ujednačeni stupanj razvoja pojedinih regija. Ujednačena kohezija, rast životnog standarda i povećanje kvalitete života neki su od glavnih zadataka regionalne politike Europske unije. Regionalna politika Europske unije namijenjena je smanjivanju gospodarskih i socijalnih razlika između regija zemalja članica EU-a putem poticanja njihovog razvoja. Jedan od temeljnih pokazatelja regionalnog razvoja svakako je BDP per capita, jer pokazuje stvarnu sliku razvitka po glavi stanovnika. Kvalitetnom regionalnom politikom, dolazi do veće stope regionalnog razvoja pri čemu Europska unija zadržava važnu ulogu u globalnom ekonomskom poretaku.

Načini povećanja financijske solidarnosti, socijalne uključenosti i životnog standarda je upravo putem programa i fondova Europske unije. Promatrajući nove države članice koje su postale korisnice Europskih strukturnih i investicijskih fondova vidljiv je rast i razvoj pojedinih zemalja korisnica fonda, kao i smanjenje razlika najnerazvijenijih regija. Najveću pažnju regionalnoj politici Europska unija pridaje nakon ulaska slabije razvijenih zemalja u sastav Europske unije. Velikim proširenjem Europske unije 2004. godine, nakon što su u sastav Europske unije ušle neke slabije razvijene države

nekadašnjeg tzv. „istočnog bloka“¹ odnosno centralističko-planskih zemalja Europe. Kako bi se Europska unija jednakomjerno razvijala i držala korak s ostalim vodećim svjetskim zemljama, bitna se pozornost morala posvetiti jednakomjernom rastu i razvoju svih regija Europske unije. S obzirom na to da se ulaskom novih zemalja članica u Europsku uniju stvorio veliki jaz na kulturnoj, ali i ekonomskoj razini, pažnja se morala posvetiti konvergenciji u regionalnom razvoju.

Razvoj regionalne politike jedan je od ključnih preduvjeta ulaska određene zemlje u Europsku uniju. Ponukani dosadašnjim iskustvom u novim državama kandidatkinjama provode se pretpristupni fondovi kako bi te države uspješnije dostigle željeni standard Europske unije i provele institucionalne, gospodarske i političke reforme. U mnogim zemljama korisnicama strukturnih fondova, Kohezijskog fonda, ali i ostalih programa i fondova Europske unije vidi se znatan porast BDP-a, smanjenje nezaposlenosti i vanjskog duga što je upravo jedan od temelja istraživanja ovoga rada.

Regionalna politika čini jedan od većih dijelova proračuna Europske unije i stoga je glavni investicijski instrument Europske unije. Instrumentima regionalne politike Europske unije smatraju sredstva za regionalni razvoj koji se raspodjeljuju putem fondova Europske unije. Pod instrumentima regionalne politike Europske unije podrazumijevaju se Europski strukturni i investicijski fondovi pod koje se ubrajaju sljedeći fondovi: Europski fond za regionalni razvoj (*engl. European Regional Development Fund, ERDF*), Europski socijalni fond (*engl. European Social Fund, ESF*), Kohezijski fond (*engl. Cohesion Fund, CF*), Europski poljoprivredni fond za regionalni razvoj (*engl. European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD*) i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (*engl. European Maritime and Fisheries Fund - EMFF*).

Cilj ovoga rada jest definirati regionalnu politiku Europske unije kao temeljnu politiku za ravnomjeran razvoj Unije te analizirati iskustva novih zemalja članica u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije s obzirom da su upravo nove zemlje članice većim dijelom korisnice instrumenata regionalne politike Europske unije.

¹ Istočni blok naziv je koji se koristi za grupu komunističkih država koja je u drugoj polovici 20. stoljeća postojala u današnjoj središnjoj i istočnoj Europi. Činio ga je Sovjetski Savez i države gdje su u nekoliko godina nakon završetka drugog svjetskog rata uspostavljeni komunistički ili prosovjetski režimi - Poljska, Čehoslovačka, Mađarska, Rumunjska, Bugarska, Njemačka Demokratska Republika te Jugoslavija i Albanija.

Analiza bi trebala dovesti do zaključka imaju li navedene zemlje članice, među kojima je i Republika Hrvatska, koristi od instrumenata regionalne politike Europske unije, i Unije kao takve u cjelini.

Svrha ovog rada jest analiziranje instrumenata regionalne politike i njihov učinak u ukupnom regionalnom razvoju Europske unije. Tehnike analiziranja putem kojih će se provesti istraživanje jesu makroekonomski pokazatelji, kojima će se najbolje definirati razvoj pojedinih država u određenom promatranom vremenskom periodu te iskorištenost sredstava instrumenata regionalne politike kroz nove zemlje članice Europske unije (EU 13) u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine. Upravo će navedeni pokazatelji dokazati iskustva novih zemalja članica koja su postigle iskorištavanjem sredstava iz instrumenata regionalne politike Europske unije, odnosno programa i fondova Europske unije.

U ovome radu istražuju se iskustva novih zemalja članica Europske unije u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije. Instrumenti regionalne politike temelj su jednakomjernog razvoja Europske unije kojima se postiže sklad i viši cilj kohezije unutar Europske unije. U prvom dijelu ovog rada govori se općenito o regionalnoj politici Europske unije, njezinom nastanku, ciljevima te sredstvima i učincima regionalne politike. Isto tako u prvom dijelu dotaknut će se teme nomenklature prostornih jedinica za statistiku, odnosno NUTS klasifikacije. Treće poglavlje opisuje instrumente regionalne politike Europske unije. U trećem poglavlju definiraju se Europski strukturni i investicijski fondovi, te načini povlačenja sredstava iz pojedinog fonda. Primarni cilj trećeg poglavlja jest upoznati čitatelja s osnovnim Instrumentima regionalne politike Europske unije koji će predstavljati temelj ostatka rada.

Četvrto poglavlje prikazuje iskustva novih zemalja članica Europske unije, odnosno EU 13, u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije. U navedenom poglavlju navest će se i opisati koje se to zemlje smatraju novim državama članicama Europske unije, te se upoznati sa svakom od njih. Nadalje, pozornost se posvećuje makroekonomskim pokazateljima novih zemalja članica za programsko razdoblje 2007. – 2013. godine. U ovome dijelu prolazi se kroz pojedinačne makroekonomske pokazatelje, te se analiziraju pojedini pokazatelji kroz sve promatrane zemlje u periodu od 2007. – 2013. godine. Navedeno će rezultirati proučavanjem ekonomskog napretka kroz pojedine nove zemlje članice, i učinak njihova ulaska u Europsku uniju. U

nastavku se detaljnije definiraju alokacija i isplaćena sredstva iz pojedinih instrumenata regionalne politike Europske unije u novim zemljama članicama (EU 13) kroz promatrano razdoblje.

S obzirom da se promatrano razdoblje rada odnosi na programsko razdoblje EU 2007. – 2013. naposljetku rada osvrnut će se na nešto novije datume, trenutnog programskog razdoblja od 2014. do 2020. godine. Isto tako valja napomenuti kako će se navesti iskustva Republike Hrvatske u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije u pretpristupnom razdoblju, kao i prvim godinama punopravnog članstva u Europskoj uniji.

Znanstveni radovi mnogih autora i teorijsko znanje istih prikupljeno iz raznih knjiga stručne literature predstavljaju podlogu pri izradi ovog rada. U radu su korištene metode analize i sinteze.

2. REGIONALNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Regionalna politika Europske unije jedna je od glavnih sastavnica javne politike Europske unije, što je najbolje vidljivo u dijelu proračuna, s obzirom da ista čini trećinu proračuna Europske unije i stoga je glavni investicijski instrument. Glavno usmjerenje regionalne politike Europske unije ogleda se u nastojanju da se nejednakosti između regija smanje što bi dovelo do revitalizacije društvenih i gospodarskih razlika koje se pojavljuje među državama članicama, kao i svakim pojedinim regijama EU-a.

Kako navodi Bogunović (2001.) ekonomsku politiku u najširem smislu čini skup različitih sadržaja koji određuju gospodarski rast i razvoj, u što spadaju razvojne koncepcije, strategije, konkretne proizvodnje i mjere ekonomske politike. Upravo pravovaljana ekonomska politika dovodi regiju, a samim time i društvo u cjelini do određenog gospodarskog razvitka, što rezultira procesom promjena u privrednom, socijalnom i institucionalnom stanju određene regije. Regionalna ekonomska politika nije unaprijed određena, i podložna je stalnim promjenama, te samim time predstavlja proces koji se mijenja i razvija sukladno potrebama društva. Regionalna politika uvjetovana je ciljevima koji se žele postići, te samim time nije moguće stvoriti univerzalni koncept regionalne politike koji bi bio primjenjiv u svim sferama, s obzirom da svako područje djelovanja ima vlastite ciljeve koje treba postići i prioritete kojima se treba posvetiti. U toj je individualnosti glavni razlog za strukturiranje i vođenje regionalne ekonomske politike i zbog toga koncept univerzalne regionalne ekonomske politike ne postoji.

Regionalnu ekonomsku politiku označava sustav koherentnih ekonomskih relacija koje usmjeravaju i unapređuju gospodarstvo regije, ali i međuregionalne odnose. Regionalna ekonomska politika uključuje i spoznaju o tome da postojeća regionalna stanja i odnosi nisu unaprijed određeni, a ni nepromjenjivi, što naglašava dinamički aspekt regionalne politike, kako u svom radu navodi Bogunović (2011.). Bitan segment regionalnog razvoja jesu ekonomska i politička sigurnost gospodarskih subjekata što djeluje na sveukupnu stabilnost na gospodarskom i socijalnom području.

Pravilan i ravnomjeran regionalni razvoj predstavlja dinamičan proces gospodarskih i društvenih promjene u kojima dolazi do smanjenja izraženih diferencijalnih razlika između dobro stojećih i slabije razvijenih regija. Takve promjene prvenstveno se

temelje na regionalnoj mobilnosti faktora i aktiviranju resursa raspoloživih na određenom prostoru. Regionalna politika treba stvarati prosperitetne uvjete na gospodarskom i društvenom planu kako bi se doprinijelo ravnomjernom razvoju svake pojedinačne regije i njenog sustava, što su ujedno i glavni razlozi vođenja regionalne ekonomske politike i njene simbioze s globalnom politikom. Proces ravnomjernog regionalnog razvoja posljedica je interaktivnog sudjelovanja brojnih sudionika, gdje nositelji regionalne politike imaju ključnu ulogu.

Kako u svom radu navodi Bogunović (2011.) složenost ideje o ravnomjernostima argumentira i činjenica da se pod razvitkom podrazumijeva višedimenzionalni proces koji predstavlja posljedicu i uzrok interakcije brojnih činitelja koji se tiču regionalne ekonomske politike. Odnosi u kojima je riječ u toj složenoj strukturi reproducira suprotnosti i neravnomjernosti. Težnja za ravnomjernijim razvitkom svih područja nikako ne bi trebala značiti da bi sva područja trebala biti razvijena na jednaki način i imati istu proizvodnu strukturu. S obzirom da svako područje, odnosno svaka regija odiše različitosti u mnogim ekonomskim, gospodarskim i društvenim pogledima, regionalna ekonomska politika mora stvoriti uvjete na svim elementima regionalnog razvoja kako bi se doprinijelo razvoju svake regije i na posljetku globalnog sustava u cjelini.

Regionalna politika Europske unije usmjerena je smanjenju društvenih i gospodarskih razlika koje su značajno izražene između pojedinih područja. Smatra se jednom vrstom ekonomske politike konkurentnosti gospodarstva onih područja koje zaostaju za određenim ekonomskim prosjekom. Opći ciljevi regionalne ekonomske politike realiziraju se usmjeravanjem investicija u dugoročne projekte razvitka, poticanjem ulaganja u rast ljudskog kapitala kao i boljim pristupom tržištu radne snage te naposljetku izgradnjom fizičke infrastrukture.

Đulabić (2007.) smatra da regionalna ekonomska politika Europske unije predstavlja aktivnu razvojnu politiku koja nastoji zaustaviti i spriječiti daljnje širenje nejednakosti u stupnju razvoja među različitim dijelovima Europske unije. Regionalnom ekonomskom politikom nastoji se omogućiti slabije razvijenim područjima da konvergiraju i konkuriraju razvijenijim područjima te se uključe u gospodarske tokove kao aktivni sudionici. S obzirom na činjenicu da Europska unija ima veoma bogatu teritorijalnu

diferenciranost, regionalna politika predstavlja jednu od najvažnijih područja ekonomske politike Europske unije.

Regionalni razvoj kao segment regionalne politike podrazumijeva oplemenjivanje pojedinih ekonomskih procesa te poticanje eksploatacija određenih neiskorištenih resursa u slabije razvijenim regijama gdje se ima za cilj smanjenje društvenih i gospodarskih razlika između različitih regija te postizanje održivog gospodarskog razvoja pojedine regije, u skladu s pojedinačnim vrijednostima i očekivanjima građana, poduzetnika i društva u cjelini. Pravovremenom strategijom i dobro razrađenom regionalnom politikom znatno se može utjecati na povećanje iskorištavanja činitelja proizvodnje, poticanje gospodarskog rasta, pronalaženje najpovoljnije lokacije poduzeća, smanjivanje troškova prenaseljenosti urbanih regija i usklađivanje regionalne ravnoteže (Šverko, 1995., navedeno u Devčić i Šostar 2015.).

Regija kao područje u kojemu se provodi regionalna ekonomska politika predstavlja prostor koji je unatoč različitim čimbenicima, koji se na njima provode (ekonomski, gospodarski, prirodni, socijalni, ekološki, kulturni), po određenim obilježjima homogen i u tom smislu čini određenu cjelinu na nekom geografskom prostoru. Regija se kao pojam općenito definira kao jedinstveno, više ili manje jasno zemljopisno razgraničeno područje, odnosno dio, površina određene zemlje ili više zemalja, pa čak i kontinent definiran svojim zemljopisnim obilježjima, kulturom i poviješću. Regija se može promatrati s dva aspekta, u užem i širem smislu. U užem smislu predstavlja određeni prostor unutar nacionalnih granica, dok se regijom u širem smislu smatra svaki prostor koji ne mora nužno biti unutar nacionalnih granica, a ima određeno prepoznatljivo obilježje specifično za određeni prostor. U današnje vrijeme regije su pod sve većim pritiskom konkurencije, čemu doprinosi urbana globalizacija u sve većoj mjeri, ali isto tako i proces integracije novih zemalja članica s Europskom unijom. Sve izraženija globalizacija i europske integracije u sve većoj mjeri ugrožavaju identitet svake pojedine regije, kao i tradicionalne i kulturne vrijednosti na kojima regija počiva (Oliva i Paliaga, 2015.).

Regionalizam kao pojava najčešće predstavlja nastojanje pojedinih dijelova nacionalnog prostora (regija) da postigne veću samostalnost u odnosu na centralnu vlast. Regionalizmi mogu biti ekonomski ili politički, a uzroci su im najčešće u osjećaju pojedinih regija da su zapostavljene ili da su čak eksploatirane od strane centralne

vlasti. Regionalizam kao proces potiče veći stupanj ekonomske i političke decentralizacije gospodarskog i političkog sustava jedne zemlje.

Uobičajeni način tipologije područja prema razvijenosti ili prema različitim specifičnostima u svome radu objašnjava Bogunović (2001.) koji kaže da je najčešća podjela na razvijena i nerazvijena područja, ali je ipak strukturna heterogenost razvijenih i nerazvijenih područja sve više u teoriji i praksi uključivala i raznorazne druge termine poput depresivna područja, prenapučena, depopulacijska, područja u zaostajanju i slično. Strukturu gospodarski slabije razvijenih područja ponajprije obilježavaju nepostojanje ili početak industrijalizacije, visoki udio primarnog sektora kao i poljoprivrednog stanovništva te posljedično i nerazvijen tercijarni sektor.

Sukladno regionalnoj ekonomskoj politici i tipologiji područja, regije se razvrstavaju prema stupnju razvijenosti. Sukladno tomu depresivne regije karakterizira mala zastupljenost primarnog sektora te razvijen tercijarni sektor i proces industrijalizacije. Depresivne regije prepoznaju se i u gospodarski razvijenim zemljama, a njihovu gospodarsku strukturu ponajprije obilježavaju tradicionalne, ali i kapitalno intenzivne i statične industrijske grane za kojima opada agregatna potražnja, što posljedično dovodi do smanjenja rasta i razvoja. Depresivne regije u dugoročnom razdoblju karakterizira sve veće zaostajanje za drugim regijama u okruženju, a nerijetko prelaze i u kategoriju nerazvijenih regija. U depresivnim se regijama istovremeno javlja i povećanje nezaposlenosti što uvjetuje migracijska kretanja mlađe i obrazovane radne snage te predstavlja ozbiljan problem depresivnih regija koje je potrebno riješiti. Depresivne regije pronalaze rješenje u promjeni gospodarske strukture, zaustavljanju migracijskih kretanja mlađe i obrazovane radne snage i samim time jačanje funkcionalne snage. Primjeri depresivnih regija vidljivi su i u Republici Hrvatskoj s obzirom da je dugoročno u nekim područjima provedena besperspektivnost što je posljedično dovelo do povećanja nezaposlenosti, a time i do velikog odljeva mladog i radno sposobnog stanovništva.

Područja u zaostajanju mogu se smjestiti između depresivnih i nerazvijenih i one nastaju kao rezultat nepravovremenog i zakašnjelog rješavanja krucijalnih problema depresivnih regija, kao i rezultat prijelaza granica nerazvijenosti. Područja u zaostajanju karakterizira velik udio primarnog sektora, socijalni problemi te nepovoljna socijalna i ekonomska struktura stanovništva. Smanjivanje značenja primarnog

sektora uz povećanje proizvodnje i opadanje udjela poljoprivrednog stanovništva vodi proizvodnosti rada i stvara bolje uvjete za dalji tehnološki razvitak. (Bogunović, 2001.).

Prenapučene regije ponajprije su odraz migracija kao i prirodnog kretanja stanovništva iz regija bez prosperiteta ka razvijenijim regijama što posljedično dovodi do velikog broja stanovništva na malom geografskom području. Negativne posljedice regionalne prenapučenosti ogledaju se u troškovima cijena gradskih usluga i relevantnih sustava u što se ubrajaju energija, transport, zdravstvo, obrazovanje, komunalne usluge i slično. Prednosti s druge strane bile bi što takvo okružje dovodi do dinamičnog sustava i tehnološkog razvoja. Problem prenapučenih regija regionalna ekonomska politika rješava stimuliranjem kretanja populacije i njihovo preusmjeravanje prema okolici odnosno manjim središtima u okruženju.

S druge pak strane javljaju se depopulacijski procesi u određenim područjima koji su u regionalnom razvitku često prisutni. Depopulacijski procesi očituju se u smanjenju prirodnog priraštaja i u negativnim migracijskim tokovima. Primarne radnje koje stvaraju depopulacijski proces određeni su migracijskim procesima radno sposobnog stanovništva koje je ujedno u fertilnoj dobi, što u korelaciji s time dovodi do smanjivanja prirodnog priraštaja pa se samim time smanjuje ukupno stanovništvo područja. Proces depopulacije uobičajeni su za područja specifičnih, ponajprije geografskih obilježja. U takve prostore spadaju brdsko-planinska, pogranična, otočna i slična područja. To su područja koja karakterizira izoliranost i prostorna razdvojenost. Depopulacijski procesi vidljivi su i u određenim područjima Republike Hrvatske.

2.1. Nastanak i razvoj regionalne politike EU

Regionalna politika predstavlja jednu od okosnica Europske unije. U svom radu Devčić i Šostar (2015.) ukazuju na to da je regionalna politika Europske unije osmišljena radi smanjenja ekonomskih i socijalnih razlika između država članica Unije pomaganjem regionalnog razvoja. Razmatrajući regionalnu politiku Europske unije treba razmotriti kako se ne radi samo o regionalnom razvoju u užem smislu, nego o nastojanju povezivanja Europske unije smanjivanjem trenutno postojećih razlika između njezinih regija. Unatoč tome što postoji znatna razlika između nacionalnih regionalnih politika i regionalne politike Europske unije, potonja je omogućila spoznaju regionalnih

dimenzija od strane nacionalnih institucija stvorivši time regiju određenom vrstom zajedničke institucionalne točke.

U današnjim je elementima globalizacija veoma zastupljen proces gdje se u takvim uvjetima ekonomije nerijetko dešava da se granice između država brišu, te samim time važnost regija u globalnom svijetu gubi na smislu. U Europskoj uniji vidljiv je primjer gdje se punopravnim članstvom u Europskoj uniji doprinosi brisanju formalnih državnih granica te integriranje s teritorijem ostalih zemalja članica.

No međutim, upravo Europska unija pridonosi važnosti regije kao temeljne nositeljice održivog razvoja što je vidljivo kroz potenciranje regionalnog pristupa i uvažavanju regija kao značajnih dionika. Upravo se tako regijama pruža mogućnost za povlačenje značajnih sredstava iz fondova Europske unije. Važnost regionalne politike u Europskoj uniji ogleda se i u činjenici da se na njezine ciljeve troši trećina proračuna Europske unije.

Nastankom i razvojem Europske unije kao jedinstvene integracije postavio se problem neravnomjernog i neujednačenog regionalnog razvoja svih njezinih članica. Postojanje izrazitog regionalnog problema potenciralo je potrebu ulaganja Europske unije u kritične točke koje su bile ključne za daljnji napredak te samim time i oblikovanje određenih oblika pomoći slabije razvijenim područjima. Samim početkom razvoja jedinstvene Europe naglašavala se izrazita potreba skladnog razvoja država, a samim time i pojedinačnih regija. Ujednačen razvoj prvenstveno se nastojao postići financijskim instrumentima usmjerenim ka smanjenju društvenih i ekonomskih razlika između gospodarstava zemalja članica te poticanjem određenog razvoja onih segmenata na teritoriju Europske unije koja bitno zaostaju za njezinim prosjekom. Prije proširenja Europske unije iz 2004. godine sredstva su bila usmjerena razvoju područja Europske unije s nižim stupnjem razvijenosti od prosjeka Europske unije. Nakon navedenog proširenja situacija se bitno promijenila te se donose novi pravci smanjivanja razlika unutar teritorija Europske unije.

Regionalna ekonomska politika Europske unije tiče se svih segmenata Europske unije na svim razinama. Tako je njezin utjecaj vidljiv na razini kompletne Europske uniji i državama članicama, do europskih regija i lokalnih zajednica. Regionalnu politiku Europske unije provode nacionalna i regionalna provedbena tijela u partnerstvu s Europskom komisijom.

Kohezijskom politikom određuju se određena programska razdoblja u kojima se definiraju ciljevi i smjernice kojima će se regionalna politika voditi u tom programskom razdoblju. Navode se prioritetni sektori kojima će se posvetiti posebna pozornost, a samim time se daje prioritet određenim regijama koje će imati prednost u ostvarivanju bespovratnih sredstava iz fondova Europske unije. Okvir kohezijske politike, odnosno programsko razdoblje utvrđeno je za razdoblje od sedam godina. Tekuće razdoblje obuhvaća period od 2014. do 2020. godine. Promatrano razdoblje ovoga rada bit će prethodno programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine. O proračunu za regionalnu politiku kao i provedivim pravilima za uporabu iste, na nivou Europske unije zajednički odlučuju Europsko vijeće i Europski parlament, a sve na temelju prijedloga Europske Komisije.

Faze regionalne politike Europske unije od svoga početka do danas pokazale su različite pristupe u regionalnoj politici. S obzirom na proširenje Europske unije kroz njenu povijest dolazilo je do velikih razlika u razvijenosti pojedinih dijelova Europske unije, što je dovelo kroz godine do promjena u regionalnoj politici te razvoja donošenja odluka u Europskoj uniji.

Devčić i Šostar (2015.) prikazuju podjelu regionalne politike Europske unije kroz više faza za razdoblje od 1957. godine do danas:

1. faza (1958. – 1975.)
 - 1957. – Prvi put je spomenuta u Rimskom ugovoru.
 - 1958. – Stvaranje Europskog socijalnog fonda (ESF).
 - 1975. – Stvaranje Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR).
2. faza (1976. – 1986.)
 - 1986. – Pravna osnova za regionalnu politiku uspostavljena je u Jedinstvenom europskom aktu.
3. faza (1987. – 1999.)
 - 1988. – Radi prilagodbe pristupanju Grčke (1981.), Španjolske i Portugala (1986.), strukturni fondovi integrirani su u sveobuhvatnu „kohezijsku politiku“. Proračun: 64 milijarde „ECU-a“ koji poslije postaje euro.
 - 1993. – Ugovorom i Maastrichta uvode se Kohezijski fond, Odbor regija i načelo supsidijarnosti (u skladu s kojim se odluke uvijek moraju donositi na najmanje

centraliziranoj razini – razini najbližoj lokalnoj razini kako bi se pitanje moglo primjereno riješiti).

- 1994. – 1999. – Udvostručavanje sredstava za regionalne fondove koja sada iznose trećinu proračuna Europske unije.
- 1995. – Dodan je poseban cilj radi potpore rijetko naseljenim regijama Finske i Švedske. Ukupan proračun 168 milijardi „ECU-a“.

4. faza (2000. – 2006.)

- 2000. – 2004. – Zahvaljujući pretpristupnim instrumentima, državama uključenima u postupak pristupanja Europskoj uniji dostupna su sredstva i know-how.
- 2004. – Europskoj uniji se pridružilo deset novih zemalja čime se stanovništvo Europske unije povećalo za 20%, a BDP za samo 5%. Proračun je iznosio 213 milijardi eura za postojećih 15 članica, a 22 milijarde za nove države članice (2004. – 2006.).

5. faza (2007. – 2013.)

- 2007. – 2013. – Proračun iznosi 347 milijardi eura od čega je 25% izdvojeno za istraživanje i inovacije, a 30% za okolišnu infrastrukturu i mjere za borbu protiv klimatskih promjena.

Naposljetku preostaje tekuće programsko razdoblje 2014. – 2020. koje zbog novijih datuma nije uvršteno u navedene popise razvoja regionalne politike Europske unije. U potonjem programskom razdoblju raspolaže se s proračunom od 351,8 milijardi eura s posebnim naglaskom na četiri glavna prioriteta pri ulaganjima: istraživanje i inovacije, digitalna agenda, potpora MSP-ovima² i gospodarstvo s niskim emisijama ugljika. Približno 100 milijardi eura bit će izdvojeno za te sektore, od čega će se s 26,7 milijardi eura podupirati prelazak na gospodarstvo s niskim emisijama ugljika (energetska učinkovitost i obnovljive energije).

Prva faza regionalne ekonomske politike Europske unije podrazumijeva razdoblje od 1958. do 1975. godine. U navedenom razdoblju ne postoji zajednička verzija

² MSP podrazumijeva mala i srednja poduzeća (eng. *Small and medium sized Enterprises – SME*). Definicija MSP-ova nadilazi glavne kriterije koji se odnose na broj zaposlenih, godišnji promet i aktivu/dugoročnu imovinu. Ovdje se, osim glavnih kriterija za definiranje MSP-a (broj zaposlenih, godišnji promet te aktiva/dugoročna imovina), u obzir uzimaju i povezanosti između dvaju ili više poduzeća. O svemu više dostupno je na sljedećem linku: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/sme_handbook.pdf (25.10.2016.).

regionalne ekonomske politike nego tadašnji osnivači prepuštaju vladama svake pojedine članice i tržišnim mehanizmima za rješavanje regionalnih disproporcija. Ipak, 1958. godine osnivaju se prva dva fonda (Europski socijalni fond – ESF i Europski fond za upravljanje i garancije u poljoprivredi – EAGGF) s ciljem provođenja zajedničkih politika. Veća pozornost regionalnoj politici pridaje se tek 1968. godine osnivanjem Generalnog direktorata za regionalnu politiku. Nadalje, 1972. godine šefovi država i vlada u Parizu donose zaključak u kojem je regionalna politika predstavljena kao ključni čimbenik jačanja Europske ekonomske Zajednice.

Drugom fazom u razdoblju od 1976. do 1986. godine počinje oformljivanje zajedničke regionalne politike. Ponukani naftnom krizom 1973. godine³ čelnici Europske ekonomske zajednice posvećuju pozornost razvoju regionalne politike kao odgovor na pogoršavanje globalne ekonomske situacije i na prvo proširenje do kojeg je došlo iste godine gdje Zajednici pristupaju Ujedinjena Kraljevina, Danska i Irska. Nove članice donose Zajednici vlastite strukturne probleme, ali i iskustva u rješavanju problema regionalne ekonomske politike. U ovoj (drugoj) fazi uspostavlja se 1975. godine, Europski fond za regionalni razvoj. U 80-im godinama 20. stoljeća događaju se znatni pomaci u regionalnoj politici. Pristupanje Grčke (1981.) te Španjolske i Portugala (1986.) povećava potrebu za zajedničkom regionalnom politikom. Na inicijativu Grčke stvara se Integrirani mediteranski program 1982. godine koji ima za cilj pomoći mediteranskim oblastima, prije svega Grčkoj, a zatim Francuskoj i jugu Italije, kako bi se pomogao razvoj turizma, poljoprivrede te malih i srednjih poduzeća.

Treća faza razvoja regionalne politike Europske unije predstavlja razdoblje od 1987. do 1999. godine. U ovome razdoblju usvaja se Jedinstveni europski akt radi prilagođavanja promjenama Europske unije i stvaranja jedinstvenog tržišta, a utvrđuju se i osnove kohezijske politike. Karakteristika za ovaj period je Delorov prvi paket od 1989. do 1993. godine koji doprinosi prvoj reformi strukturnih fondova i to udvostručenjem strukturnih fondova u realnim vrijednostima, tako da 1992. godine oni čine 25% budžeta Europske unije, za razliku od 1987. godine kada su činili svega

³ Naftna kriza, nagli porast cijena nafte na svjetskom tržištu (poznat još kao naftni šok), koji, uzrokujući odljev realnih resursa iz sektora domaćih finalnih dobara. Prva naftna kriza izbila je u listopadu 1973. godine, kada je Organizacija zemalja izvoznica nafte (OPEC), u prilikama opće financijske nestabilnosti u svijetu i vojno-političke krize na Bliskom istoku, uspostavila uspješan kartel i višestruko povećala cijenu nafte te nametnula preraspodjelu svjetskoga bogatstva u korist zemalja bogatih energetskim izvorima. Dostupno na sljedećem linku: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42767> (29.10.2016.).

9,1%. Veoma važan sektor ove (treće) faze razvoja regionalne politike predstavlja osnivanje Kohezijskog fonda početkom 90-ih godina 20. stoljeća.

Nadalje, nakon provedbe reforme strukturnih fondova od strane prvog Delorovog paketa, događa se druga reforma strukturnih fondova u četvrtoj fazi razvoja regionalne politike Europske unije koja predstavlja razdoblje od 2000. do 2006. godine. Reforme se očituju u vidu pojednostavljenja načela i pravila kohezijske politike i priprema za proširenje Europske unije. Četvrtu fazu razvoja definira Zajednička poljoprivredna politika (Common Agricultural Policy – CAP) s obzirom da potonja do sredine 1990-ih godina predstavlja najvažniju politiku Europske unije, pogotovo u pogledu proračuna.

Kako navodi Kersan-Škabić (2015.) u svom radu „poljoprivreda je predstavljala gotovo polovicu proračuna Europske unije (ponekad čak i 70%). Europska unija je postala najveći svjetski uvoznik i drugi svjetski izvoznik poljoprivrednih proizvoda i postigla je visoku razinu samodovoljnosti, te je uvoz ograničen na sve manje proizvoda.“ Posljedično s time Europska komisija u prosincu 1995. godine predstavlja Poljoprivrednu strategiju (*engl. Agricultural Strategy paper*) kojom naglašava važnost povećanja konkurentnosti europskog i svjetskog poljoprivrednog i prehrambenog sektora na nacionalnom i svjetskom tržištu. Navedena strategija poslužila je kao temelj za donošenje paketa mjera Agenda 2000 kojoj ključni cilj predstavlja osiguranje zadovoljavajućeg životnog standarda poljoprivredne zajednice i stabilnost prihoda poljoprivrednih gospodarstava, no isto tako daje se sve veća pozornost konkurentnosti u vidu smanjenja cijena za potrošače. Agenda 2000 bila je u pripremi od druge polovice 1990-ih i utrla je put najvećem proširenju Europske unije koje očituje četvrtu fazu razvoja regionalne politike Europske unije.

Peta fazu razvoja obuhvaća period od 2007. do 2013. godine i obilježava ju najizdašnija financijska sredstva namijenjena najsiromašnijim državama članicama i regijama. Žarište navedenog oglada se u bržem ekonomskom razvoju, stvaranju radnih mjesta i inovacijama. U ovom razdoblju 81,5% strukturnih i Kohezijskog fonda odnosi se na regije koje potpadaju pod cilj konvergencije. Novinu navedenog razdoblja predstavlja i rast preciziranih sredstava namijenjenih borbi protiv klimatskih promjena i poboljšanju životne sredine.

Tekuća financijska perspektiva od 2014. do 2020. pripada šestoj fazi razvoja regionalne politike Europske unije. Navedeno razdoblje usmjereno je ka proširenju

Europske unije s obzirom da je Uniji pristupila Republika Hrvatska 2013. godine. Trenutno programsko razdoblje očituje usmjeravanje regionalne politike u određenim smjerovima, ponajprije pametnom, održivom i uključivom rastu, smanjenju siromaštva i podizanje svijesti društva u vidu korištenja obnovljivih izvora energije te pozitivnom utjecaju na okoliš.

2.2. Ciljevi regionalne politike EU za razdoblje 2007. – 2013.

Programsko razdoblje Europske unije od 2007. do 2013. predstavlja sedmogodišnje razdoblje u kojemu su provođeni politike i ciljevi regionalne politike Europske unije. S obzirom da se ciljevi Strategije Europa 2020., odnosno trenutnog programskog razdoblja 2014. – 2020. nadovezuju na prethodno programsko razdoblje, ono će biti prije procesirano u ovome poglavlju.

Prema Kersan-Škabić (2015.) ciljevi regionalne politike u razdoblju od 2007. do 2013. bili su:

1. Konvergencija – postizanje kohezije i konkurentnosti,
2. Regionalna konkurentnost i zaposlenost,
3. Europska teritorijalna suradnja.

Konvergencija kao cilj bila je usmjerena ka stvaranju preduvjeta rasta u nedovoljno razvijenim regijama i zemljama članicama. Navedeno se odnosilo na ukupno 17 zemalja članica unutar kojih su u program uvrštene 84 regije s ukupnim stanovništvom od 154 milijuna stanovnika i BDP-om per capita manjim od 75% prosjeka Europske unije. Osim navedenih uključeno je još dodatnih 16 regija s BDP-om per capita tek nešto većim od granične razine. Cilju konvergencije bilo je namijenjeno 296,8 milijarde eura te dodatnih 69,5 milijardi eura za Kohezijski fond.

Regionalna konkurentnost i zaposlenost predodređena je osnaživanju konkurentnosti i atraktivnosti kao i rastu zaposlenosti. Navedeni cilj usmjerava se k razvojnim programima kojima se planira potaknuti ekonomske promjene i inovacije, društvo znanja, poduzetništvo i zaštitu okoliša kao i stvaranje većeg broja kvalitetnijih radnih mjesta investiranjem u ljudski kapital. Financiranju aktivnosti cilja regionalne konkurentnosti i zaposlenosti bilo je predviđeno 55 milijardi eura.

Europska teritorijalna suradnja koncentrirana je na jačanje pogranične suradnje putem zajedničkih lokalnih i regionalnih inicijativa, transnacionalnu suradnju i međuregionalnu suradnju putem razmjene iskustava. Realizaciji ovog cilja bilo je ukupno namijenjeno 8,3 milijarde eura.

2.3. Ciljevi regionalne politike EU za razdoblje 2014. – 2020.

Strategija Europa 2020 predstavlja akcijski plan odnosno strategiju razvoja Europske unije za vremenski period od 2014. do 2020. godine. Europsko vijeće u ožujku 2010. godine usuglašava se oko ciljeva nove razvojne strategije. Kao glavni izazovi predloženi su globalizacija, klimatske promjene i starenje stanovništva. Europska komisija prihvatila je predloženi paket mjera za jačanje ekonomske i monetarne unije koji se smatra najobuhvatnijim od uspostave Ekonomske i monetarne unije. U trenutnom programskom razdoblju naglasak se stavlja na što veću koordinaciju nacionalnih i europske gospodarske politike. Pritom se daje važnost usuglašavanju nacionalnih i europskih gospodarskih politika, ali isto tako i nacionalnih i europskih ciljeva. Programsko razdoblje 2014. – 2020. karakterizira financijska kriza, odnosno smatra se postkriznim razdobljem prije kojega je kriza izbrisala godine ekonomskog i socijalnog napretka te indicirala na strukturne slabosti ekonomije Europske unije. Europska unija ima za cilj pretvoriti se u pametnu, održivu i uključivu ekonomiju u kojoj će se prednosti davati ostvarenju visoke stope zaposlenosti, društvene povezanosti i produktivnosti.

Prioriteti razdoblja 2014. – 2020. (Europa 2020) navedeni su u nastavku:

1. **Pametna rast** – rast i razvoj gospodarstva temeljenog na znanju i inovacijama;
2. **Održiva rast** – propagiranje ekonomije s učinkovitijim iskorištavanjem resursa, te promicanje zelenijeg i konkurentnijeg gospodarstva;
3. **Uključiva rast** – agitiranje ekonomije visoke stope zaposlenosti s efektom socijalne i teritorijalne kohezije.

Europa 2020 postavlja si kvantitativne ciljeve koje treba zadovoljiti u trenutnom programskom razdoblju. Prvi od ciljeva jest zaposlenost u kojemu se stavlja naglasak na zapošljavanje 75% stanovništva u životnoj dobi od 20. do 64. godine. Stopa

zaposlenosti mora porasti s trenutnih 69% na minimalno 75%, te se prioritet stavlja na socijalnu uključenost žena, starijih radnika i boljom integracijom migranata u radno aktivno stanovništvo.

Drugi cilj jest ulaganje u istraživanje i razvoj, u kojemu se planira ulaganje u navedeni sektor u iznosu od 3% ukupnog bruto domaćeg proizvoda Europske unije. Poanta se usmjerava na to da i javni i privatni sektor ulaže u istraživanje i razvoj (R&D – *eng. Research and development*), no usmjerava se na ulaganje, a ne na učinak. Mnoge mjere koje su predložene strategijom Europa 2020, a usmjerene k ostvarenju drugog cilja pridonose unaprjeđenju uvjeta za privatno istraživanje i razvoj u Europskoj uniji. Objedinjavanje sektora istraživanja i razvoja sa sektorom inovacija doprinijelo bi širem rasponu izdataka što bi bilo važno za poslovanje i inicijatore produktivnosti.

Nadalje, sljedeći je cilj borba protiv klimatskih promjena, odnosno smanjenje istih. Navedeno se planira provesti sistemom „20/20/20“ pri čemu se namjerava smanjiti emisije stakleničkih plinova za 20%, poboljšati efikasnost upotrebe energije za 20% te povećati udjel obnovljivih izvora energije (vjetar, sunce, voda, biogoriva) za 20%.

Četvrtim ciljem planira se smanjiti stopu ranog napuštanja sustava obrazovanja s trenutnih 15% na ispod 10%, a najmanje 40%, u odnosu na trenutnih 31% mlađe generacije trebalo bi završiti tercijarni stupanj obrazovanja do razdoblja 2020. godine, odnosno do završetka programskog razdoblja.

Naposljetku, peti cilj predlaže smanjenje siromaštva za 25%. U posljednjem cilju programskog razdoblja 2014. – 2020. spasilo bi se više od 20 milijuna ljudi od siromaštva, zadovoljavajući njihove osnovne potrebe i sklanjajući ih s ruba egzistencije.

Navedeni ciljevi međusobno su isprepleteni i povezani, i smatraju se preduvjetima za ostvarivanje općeg uspjeha Europske unije, te se predlaže da budu pretvoreni u nacionalne ciljeve i putanje kako bi se predloženi ciljevi što uspješnije aktualizirali. Povezanost ciljeva ogleda se u tome da bi se zadovoljenjem jednog cilja posljedično dovelo do zadovoljenja drugog cilja. Primjerice, rastom populacije sa završenim tercijarnim stupnjem obrazovanja posljedično bi se smanjilo siromaštvo s obzirom da bi obrazovana populacija izašla iz granica siromaštva (60% medijana raspoloživog dohotka) najčešće zapošljavanjem što ponovno dovodi do zadovoljenja cilja povećanja

zaposlenosti. Povećanjem kapaciteta u istraživanja i razvoj i inovacije zajedno s povećanom učinkovitošću korištenjem resursa pridonijet će povećanoj konkurentnosti i otvaranju novih radnih mjesta, a samim time i povećanju stope zaposlenosti. Ulaganja u obnovljive izvore energije koji imaju pozitivan utjecaj na okoliš doprinijet će smanjenju klimatskih promjena, stvaranju novih poslovnih mogućnosti i naposljetku ponovno do povećanja stope zaposlenosti.

Predloženi kvantitativni ciljevi reprezentativni su za prioritete pametnog, održivog i uključivog rasta, no za njihovu realizaciju bit će potreban čitav niz aktivnosti na nacionalnoj razini, razini Europske unije i internacionalnoj razini. U tu svrhu Europska komisija u svom priopćenju od 3. ožujka 2010. godine (Europska komisija, 2010.) predlaže sedam predvodničkih inicijativa odnosno prioriteta tema navedenih u nastavku:

- „Unija inovacija“ – ima za cilj optimizaciju okvirnih uvjeta i dostupnosti financiranja za istraživanja i razvoj te inovacije tako da se osigura mogućnost pretvorbe inovativnih i kreativnih ideja u realne proizvode i usluge koje stvaraju dodanu vrijednost te potiču zapošljavanje. Planira se reduciranje izazova kao što su klimatske promjene, energetska i resursna učinkovitost, zdravlje i demografske promjene.
- „Mladi u pokretu“ – predvodnička je tema koja ima za cilj povećanje učinka obrazovnih sustava i olakšanja ulaska mladih osoba na tržište rada. Namjerava se povećati učinak i međunarodna privlačnost europskih institucija visokog obrazovanja, kao i podići ukupnu kvalitetu svih razina obrazovnih sustava i osposobljavanja u Europskoj uniji. Navedeno se planira provesti povezivanjem jednakosti i izvrsnosti promicanjem mobilnosti mladih obrazovanih ljudi te potencirati mogućnost povećanja stope zaposlenosti mladih osoba.
- „Digitalni program za Europu – s ciljem kvalitetnijeg i bržeg širenja brzog i ultrabrzog interneta te aplikacijama kao i korištenje prednosti jedinstvenog digitalnog tržišta za tvrtke i kućanstva. Do 2020. planira se omogućiti širim masama korištenje ultrabrzog interneta, gdje bi se minimalno 50% kućanstava omogućilo korištenje internetske brzine veće od 100 Mb/s.
- „Resursno učinkovita Europa“ – ima za cilj razdjeljivanje ekonomskog rasta od korištenja resursa, gdje se glavni naglasak daje promicanju pozitivnog utjecaja na okoliš, energetske učinkovitosti, modernizaciji transportnog sektora te

korištenju obnovljivih izvora energije. Planira se poticanje prelaska na ekonomiju s malo ugljika što bi dovelo do ekonomskog rasta od korištenja resursa i energije, smanjenja emisije CO₂, povećanja konkurentnosti te većoj energetskej učinkovitosti.

- „Industrijska politika za globalizacijsko doba“ – s ciljem optimizacije poslovnog okruženja, daje se prednost malom i srednjem poduzetništvu, kao i razvoju jake i održive konkurentne industrijske osnove. Sektor industrije, a posebice MSP-a bio je teško pogođen financijskom krizom. Dodatan udarac predstavljaju im sve veći izazovi globalizacije što dodatno otežava proces poslovanja. Okvirom se planiraju obuhvatiti svi elementi vrijednosnoga lanca koji postaju sve više internacionalni, i to čak od pristupa sirovinama pa sve do usluga nakon prodaje.
- „Program za nove vještine i radna mjesta“ – predstavlja predvodničku temu koja ima za cilj modernizaciju tržišta rada i osnaživanjem ljudi cjeloživotnim učenjem i razvojem specifičnih vještina potrebnih za kompetentan razvoj pojedinca s ciljem veće uključenosti radne snage kroz mobilnost i bolje slaganje ponude i potražnje na tržištu rada što će dovesti do smanjenja nezaposlenosti i povećanja radne produktivnosti.
- „Europska platforma protiv siromaštva“ – s ciljem garantiranja društvene i teritorijalne povezanosti da bi svi imali višestruku korist od prednosti rada i radnih mjesta, te omogućavanje dostojanstvenog života i aktivnog sudjelovanja u društvu osobama zahvaćenih siromaštvom i socijalnom isključenošću. Poanta se stavlja na unaprjeđivanje svijesti te identificiranja temeljnih ljudskih prava ljudi koji su pogođeni siromaštvom i/ili socijalnom isključenošću, te omogućavanje istima dostojanstvenog života te mogućnosti aktivnog sudjelovanja u društvu.

U svome radu Kersan-Škabić (2015.) ističe kako je regionalna politika Europske unije suočena s nekoliko važnih izazova. Globalizacija se nameće kao veliki izazov, ali i ključna odrednica tehnološkog razvoja. Otvaranje granica otvara nove i neistražene mogućnosti Europljanima, ali isto tako nameće razna pitanja vezana za prilagodbe i upravljanje socijalnim posljedicama promjenama. Demografske promjene u koje spadaju smanjen prirodni prirast, starenje stanovništva i veće stope mobilnosti mijenjaju dobnu i obrazovnu strukturu stanovništva u pojedinim regijama, pa je tako u određenim regijama vidljiv znatan problem u demografskoj strukturi stanovništva.

Klimatske promjene također predstavljaju jedan od izazova regionalne politike s obzirom da zahtijevaju napore u cilju smanjenja utjecaja tih promjena na koje je veoma teško utjecati, a ujedno predstavlja spor i dugotrajan proces. Energija u smislu ograničene ponude i povećane globalne potražnje te naglasak na smanjivanju emisije CO₂, što dovodi do stvaranja potrebe pokretanja u smjeru gospodarstva s niskom razina emisije ugljika u Europskoj uniji.

Programsko razdoblje Europske unije od 2014. do 2020. godine donosi brojne novine u odnosu na prethodni proračunski period. Usvajanjem zakonodavnog paketa u prosincu 2013. godine postavljaju se temelji nove regionalne politike kojom se planira značajno doprinijeti ostvarivanju ciljeva proklamiranih u akcijskom planu Europa 2020. Kao što je prethodno navedeno akcijski plan Europa 2020. ima tri glavna cilja: pametan rast (gospodarstvo temeljeno na znanju i inovacijama), održiv rast (promicanje zelenog gospodarstva utemeljenog na učinkovitom korištenju resursa) i uključiv rast (visoka stopa zaposlenosti i postizanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije).

Novim programskim razdobljem bilo je potrebno formuliranje novih smjernica politike, provođenje procesa širokih konzultacija i javne rasprave sa zainteresiranim subjektima, formaliziranje prijedloga strateškog, pravnog i financijskog okvira te njihovo konačno usvajanje i stupanje na snagu. Među temeljnim novinama za razdoblje od 2014. do 2020. godine u odnosu na prethodno programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine ogledaju se u vidu proširenju opsega financijskih instrumenata, nizu novih mogućnosti provedbe, fleksibilnijem načinu sufinanciranja i dodatnim financijskim poticajima, jasnijim pravilima financijskog upravljanja te uređenijem izvještavanju o napretku provedbe. Isto tako uvode se tranzicijske regije, te se posvećuje pažnja većoj usmjerenosti ka rezultatima.

Proširenje opsega financijskih instrumenata koje je za razliku od programskog razdoblja od 2007. do 2013. godine, u trenutnom razdoblju od 2014. do 2020. godine doneseno je niz novih pravila u vidu ne propisujućih ograničenja u odnosu na sektore, korisnike, tipove projekata i aktivnosti koji će biti podržavani. Države članice i upravljačka tijela mogu koristiti financijske instrumente u odnosu na sve tematske ciljeve obuhvaćene Operativnim programima, kao i svim fondovima koji je učinkovit i djelotvoran za to područje djelovanja. Novi okvir sadrži jasna pravila kako bi se omogućila bolja kombinacija financijskih instrumenata s drugim oblicima potpore,

osobito donacijama. Financijski instrumenti posebna su kategorija potrošnje i njihovom uspješnom dizajnu i implementaciji, koja ovisi o pravilnoj tržišnoj procjeni. Stoga je u kontekstu Operativnog programa uvodi se nova odredba u kojoj financijski instrumenti trebaju biti određeni na temelju ex ante procjene koja je identificirana na temelju dosadašnjih neuspjeha, odgovarajućim investicijskim potrebama te uključenosti privatnog sektora.

Niz novih mogućnosti provedbe u kojemu se preko država članica i regija, operativnom okruženju za financijske instrumente kao i administrativnom kapacitetu te tehničkoj stručnosti, zahtijevaju za uspješnu provedbu projekata. U tom kontekstu novi propisi nude različite mogućnosti provedbe iz kojih države članice i upravljačka tijela mogu odabrati najprikladnije rješenje. Program potpore ESI fondova uvodi sljedeće mogućnosti provedbe:

- Financijski instrumenti postavljeni su na razini Europske unije kojima upravlja Europska komisija, u skladu s Financijskom uredbom;
- Financijski instrumenti postavljeni su na nacionalnoj/regionalnoj, transnacionalnoj ili prekograničnoj razini te upravljani i/ili su pod odgovornosti upravljačkog tijela.
- Financijski instrumenti koji se sastoje od kredita ili jamstava i mogu se direktno implementirati te njima izravno upravlja vlast.

Fleksibilniji način sufinanciranja i dodatni financijski poticaji pri kojima se posvećuje pozornost da plaćanja Europske komisija prema upravljačkim tijelima u budućnosti budu strogo vezani za provedbu na terenu. Isto tako, bit će moguće uključiti u deklaraciji o plaćanju očekivani nacionalni doprinos svake pojedine zemlje članice u kojoj se projekt provodi.

Jasna pravila financijskog upravljanja u kojima se nadovezuje na smjernice država članica putem koordinacijskog odbora fondova (COCOF-a), gdje se osigurava kontinuitet i sigurnost u pogledu financijskog upravljanja doprinosa Europske unije u financijskim instrumentima. Novi okvir sadrži jasna pravila u pogledu kvalifikacije financijskih tokova na različitim razinama financijskih instrumenata i odgovarajućim pravilima prihvatljivosti.

Uređeno izvještavanje o napretku provedbe koje se uvodi s obzirom na specifične postupke i strukture isporuke financijskih instrumenata te veće transparentnosti i dostupnosti izvještaja o korištenju proračunskih sredstava ESI fondova što ima ključne važnosti za sve zainteresirane u kohezijsku politiku kao i zbog potreba konačnog zaključivanja stvarnih performansi podržanih instrumenata i prilagodbi koje se mogu napraviti u budućnosti kako bi se očuvala učinkovitost. Novi okvir zahtijeva upravljačka tijela za slanje izvještaja Komisiji.

Značajne promjene dogodile su se u geografskoj koncentraciji u pogledu područja podobnih za financiranje iz fondova Europske unije, gdje se prednost daje slabije razvijenim regijama. U trenutnom programskom razdoblju smanjio se broj slabije razvijenih regija za 16 regija, odnosno oko 35 milijuna stanovnika manje u odnosu na prethodno razdoblje. Tematska koncentracija također je jedna od novina programskog razdoblja 2014. – 2020. u vidu modificiranih područja i nastojanju jasnijeg utvrđivanja tematskih područja u okviru kojih će se financirati razvojni projekti u zemljama članicama. U pogledu strateškog planiranja kohezijske politike dogodile su se određene novine koje bi trebale pojednostaviti i fokusirati cijeli proces planiranja razvoja uz istovremeno snažnije uključivanje zainteresiranih partnera u proces javne politike. Novom regulacijom učinkovitije i djelotvornije provedbe te smanjenju upravnih opterećenja u vidu provođenja fondova Europske unije predviđa se institut uvjetovanosti, posebno razlikujući prethodnu (*ex ante*) i naknadnu (*ex post*) uvjetovanost, čime se nastoji osigurati nužne preduvjete za učinkovitije i djelotvornije iskorištavanje sredstava.

Isto tako, novim programskim razdobljem uvode se mehanizmi poticanja lokalnog razvoja koji uz regionalnu komponentu na regionalnoj razini predviđaju novu regulaciju fondova Europske unije te razvijaju posebne mehanizme za poticanje lokalnog razvoja. Kako bi se omogućilo bolje koncentriranje financijskih sredstava na rješavanje razvojnih problema konkretnog područja, predviđena je mogućnost financiranja tzv. integriranim teritorijalnim ulaganjem. U vidu teritorijalne suradnje novim su programskim razdobljem pojednostavljene odredbe o osnivanju grupacije i otvorena je mogućnost trećim zemljama koje nisu članice Europske unije da u tome sudjeluju (Đulabić, 2014.).

2.4. Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku – NUTS klasifikacija

NUTS klasifikacija, odnosno Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku (*franc. Nomenclature des unites territoriales statistiques, NUTS*) ili Zajedničko razvrstavanje teritorijalnih jedinica za statistiku predstavlja regionalna područja u Europskoj uniji određena radi lakšeg prikupljanja, obrade i objavljivanja usklađenih regionalnih statističkih podataka. Hijerarhijski je to sustav usmjeren ka intervenciji u kontekstu kohezijske politike Europske unije i socijalno-ekonomskoj analizi regija. U svom radu Maletić et al. (2016.) navode kako se definicija teritorijalnih jedinica temelji na postojećim upravnim jedinicama državama članicama. Upravna jedinica označava zemljopisno područje s upravnim tijelom, koje ima ovlasti donositi upravne ili strateške odluke u skladu s pravnim i institucionalnim okvirom države članice.

NUTS klasifikacija nalazi primjenu u prikupljanju, razvoju i usklađivanju podataka potrebnih za kvalitetnu regionalnu statistiku Europske unije; u potrebi izrade socioekonomskih analiza na regionalnoj razini Europske unije; te u provedbi regionalne politike Europske unije (Kersan-Škabić, 2015.).

U sustavu NUTS-a pojedine razine određuju se na temelju broja stanovnika kako je navedeno u tablici u nastavku.

Tablica 1. Statistička kategorizacija teritorijalnih jedinica

Razina	Broj stanovnika (najmanje)	Broj stanovnika (najviše)
NUTS 1	3 milijuna	7 milijuna
NUTS 2	800.000	3 milijuna
NUTS 3	150.000	800.000

Izvor: MALETIĆ, I. et.al. (2016.) *EU PROJEKTI – od ideje do realizacije*. Zagreb: TIM4PIN d.o.o. za savjetovanje.

U Tablici 1. vidljive su NUTS podjele koje se koriste u regionalnoj politici Europske unije. Prva razina NUTS-a obuhvaća regija u rasponu između tri i sedam milijuna stanovnika. Druga razina NUTS-a najzanimljivija je u provođenju instrumenata

regionalne politike i obuhvaća regije u rasponu od 800.00 do tri milijuna stanovnika. NUTS 3 razina obuhvaća područja u rasponu od 150.000 do 800.00 stanovnika.

NUTS razine se mogu dijeliti i dalje nakon navedenih, odnosno na lokalne razine (LAU 1-2 – *engl. Local administrative units*) ili jednostavno lokalne upravne jedinice. Jedinice LAU 1-2 razine zbog svoje veličine i fiskalnog kapaciteta pripadaju jedinicama s manjim potencijalom to jest kapacitetom za samostalno privlačenje sredstava iz instrumenata regionalne politike Europske unije. U Republici Hrvatskoj općine i gradovi definirani su kao LAU 2 razina. U Europskoj uniji LAU 1 ili NUTS 4 razinu odredile su samo pojedine zemlje koje imaju administrativne jedinice te razine, a veći dio njih je definirao NUTS 5 ili LAU 2 razinu. U slučaju da ukupan broj stanovnika neke države članice sadrži manji broj stanovnika od najmanje razine u sustavu NUTS-a, takva država članica čini jednu teritorijalnu jedinicu NUTS razine i obuhvaća veću teritorijalnu površinu.

Nomenklatura NUTS razvija se prateći sljedeća tri načela:

1. NUTS klasifikacija bazira se na institucionalnim podjelama, odnosno normativnim kriterijima koje postoje u državama članicama, ponajprije zbog praktičnih razloga. U općenitom slučaju razlikuju se normativni i analitički kriteriji. Normativni kriterij izraz je političke volje, dok se analitički kriterij određuje prema potrebama analize. Prvi kriterij određuje se u funkciji zadataka u teritorijalnoj upravi i u autonomiji je od broja stanovnika, dok se potonji primjenjuje za kategorizaciju područja prema socijalnim, ekonomskim i geografskim kriterijima.
2. NUTS preferira regionalne jedinice u određenim oblastima aktivnosti koje mogu biti korištene u pojedinim državama članicama Europske unije na temelju određenih gospodarskih aktivnosti kao na primjer poljoprivredne regije, ruralne regije, turističke regije i drugo.
3. NUTS je hijerarhijska trostrazredna klasifikacija teritorijalnih jedinica za statistiku. Navedena nomenklatura dijeli svaku pojedinu državu članicu na određeni broj NUTS regija svake pojedine kategorije. Svaka zemlja podijeljena je na broj regija prvog stupnja NUTS 1, od kojih se svaka razdjeljuje na utvrđeni broj regija drugog stupnja NUTS 2, od kojih opet svaka čini determinirani broj regija trećeg stupnja NUTS 3. Pored tri predmetne razine moguće je definirati četvrtu i petu razinu klasifikacije.

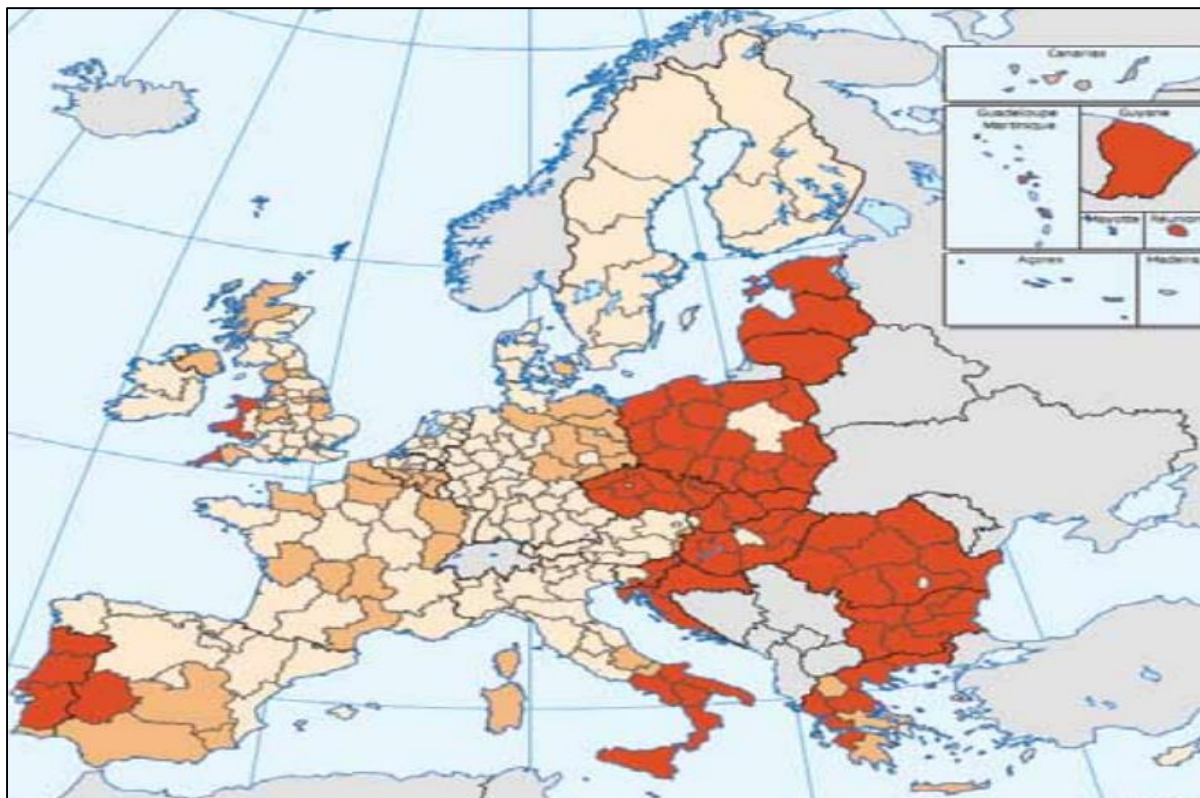
Za financiranje regionalnog razvoja i kohezijskom politikom uzimaju se u obzir NUTS 2 regije s brojem stanovnika između 800.000 i tri milijuna. U Republici Hrvatskoj koristi se Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku 2012. (NKPJS 2012.) kao statistički standard korišten za prikupljanje, upisivanje, obradu, analizu i diseminaciju podataka regionalne statistike, prema razinama prostorne podjele Republike Hrvatske. Navedeno se primjenjuje od 1. siječnja 2013. godine, a vodi ga Državni zavod za statistiku – DZS (Maletić et al., 2016.).

Prihvatljivost i evaluacija pojedinih regija temelji se na njihovoj razvijenosti. Za provedbu instrumenata regionalne politike, kako je već navedeno, koristi se NUTS 2 podjela. S obzirom na razvijenost razlikuju se: manje razvijene regije u koje spadaju NUTS 2 regije čiji je BDP per capita manji od 75% prosjeka EU-27; tranzicijske regije u koje spadaju NUTS 2 regije čiji je BDP per capita između 75% i 90% prosjeka EU-27; te razvijene regije u koje spadaju NUTS 2 regije čiji je BDP per capita veći od 90% prosjeka EU-27.

Kako u svome radu navode Devčić i Šostar (2015.) između regija NUTS 2 razine postoje znatne oscilacije između najrazvijenijih i najnerazvijenijih regija. Tako BDP per capita u najrazvijenijoj regiji Inner London u Ujedinjenoj Kraljevini iznosi visokih 321% prosjeka EU-28, dok u najnerazvijenijoj regiji Nord-Est u Rumunjskoj iznosi 29% prosjeka EU-28. U regijama NUTS 3 razine BDP po stanovniku kretao se od 612% prosjeka EU-28 u regijama Inner London – West (Ujedinjena Kraljevina) do 21% prosjeka EU-28 u Vaslui (Rumunjska). Kao najbogatija država članica u Europskoj uniji prema BDP-u per capita navodi se Luksemburg s 257% prosjeka EU-27, dok je najslabije razvijena država članica prema navedenom kriteriju Bugarska s 45% prosjeka EU-27. Republika Hrvatska broji 61% BDP-a per capita od prosjeka EU-27 i time spada u slabije razvijene države članice Europske unije. .

NUTS regije nisu nužno upravne i administrativne jedinice pojedine države članice, a ponajprije se koriste za provođenje instrumenata regionalne politike Europske unije, te za definiranje stupnja razvijenosti i utvrđivanje prihvatljivosti svakog pojedinog područja za korištenje sredstava iz europskih investicijskih i strukturnih fondova. EU je trenutno podijeljena u 274 NUTS 2 regije i sve su pokrivene kohezijskom politikom.

Slika 1. NUTS 2 klasifikacija prostornih jedinica za statistiku u Europskoj uniji

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, *Kohezijska politika Europske unije i Hrvatska 2014. – 2020.* Zagreb (2015.). Dostupno na: <https://izvoz.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Kohezijska%20politika%20EU%20i%20Hrvatska%202014.-2020..pdf> [Pristupljeno: 30.11.2016.].

2.5. Sredstva regionalne politike i proračun Europske unije

Sredstva namijenjena provođenju regionalne politike Europske unije čine, između ostaloga veliki dio proračuna Europske unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine. Ukupno je za regionalnu politiku Europske unije namijenjeno 351,8 milijardi eura od ukupnih 1.082 milijarde eura, što čini 32,51% ukupnog proračuna Europske unije (Europska komisija, 2014.). Sredstva regionalne politike Europske unije ponajprije koriste financiranju strateški bitnih infrastruktura prometnog i komunikacijskog tipa, zatim za poticanje energetski učinkovitog gospodarstva koje ima pozitivan utjecaj na okoliš koristeći prije svega obnovljive izvore energije, za poticanje malog i srednjeg poduzetništva utječući na njihovu konkurentnost i inovativnost, za stvaranje novih

radnih mjesta, odnosno povećanja stope zaposlenosti, za modernizaciju i poticanje obrazovnih sustava kao i za stvaranje uključivijeg društva. Primjenjivanjem navedenih sredstava, regionalna politika djeluje kao katalizator financiranjem iz javnih i privatnih izvoda na način da se obvezuje svaku zemlju za sufinanciranje dijela projekata koji se provode putem sredstava regionalne politike Europske unije.

Proračun Europske unije financijski je okvir djelovanja kojim se formuliraju sve vrste prihoda i rashoda Europske unije. Proračun Europske unije zasniva se na nizu načela koja se ogledaju u jedinstvu, periodičnosti, univerzalnosti, specifikaciji troškova i ravnoteži. Usmjerenost proračuna fokusira se na područja kojima će financijska sredstva iz Europske unije promijeniti stvari na bolje, a primarno su usmjerena na podupiranje projekata koji bi bili preskupi za financiranje iz državnih proračuna.

Najveći dio u proračunskim prihodima Europske unije zauzimaju vlastita sredstva na temelju bruto nacionalnog dohotka sa zastupljenosti od 70,3%. Slijede ih tradicionalna vlastita sredstva sa 11,8% i vlastita sredstva na temelju PDV-a sa 10,7%. Naposljetku su ostali prihodi sa 6,2% te viškovi iz prethodne godine sa 1,1%.

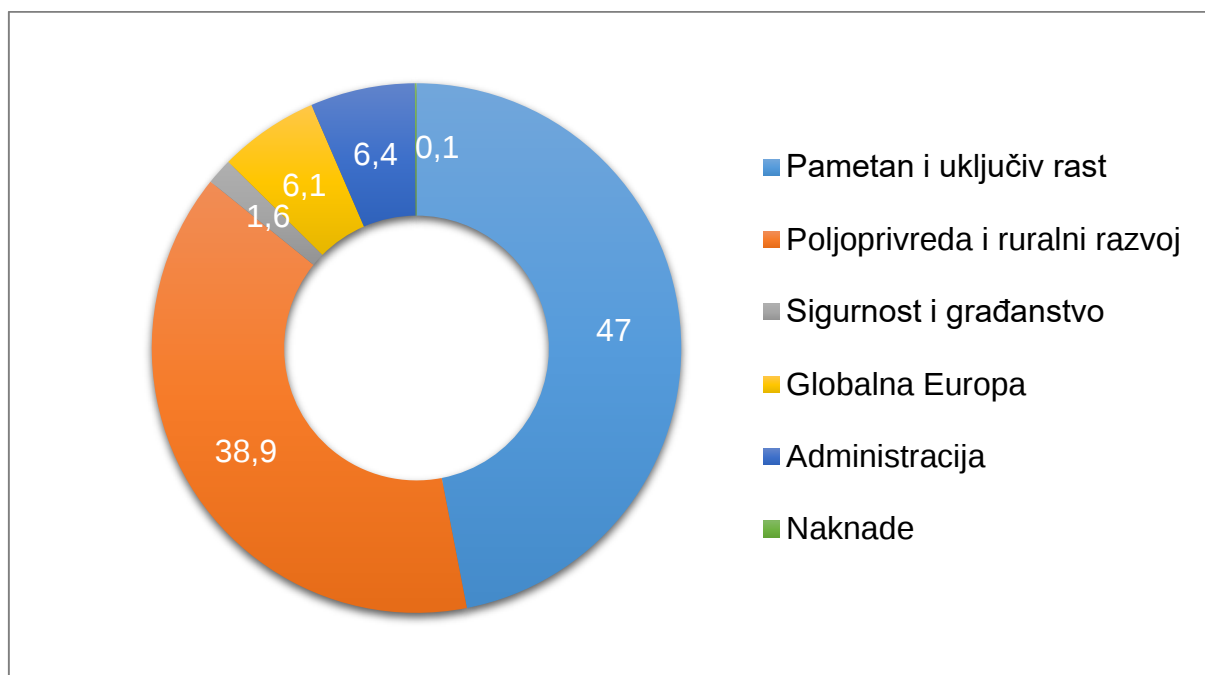
S druge pak strane, rashodi proračuna Europske unije podijeljeni su na niz prioriternih sektora. Rashodnom stranom proračuna Europske unije podmiruju se troškovi politika Europske unije i njezinih administrativnih troškova. Glavnim dijelom proračuna Europske unije za 2015. godinu podupire se rast i zapošljavanje, odnosno povećanja stope zaposlenosti, dok se velik dio proračuna troši za zadovoljenje ciljeva u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja. Potrošnja proračuna obuhvaćala je i područja sigurnosti i građanstva, te U ostatak proračunskih rashoda Europske unije ulaze troškovi administracije, naknada i ostalih posebnih instrumenata. Najviše proračunskih sredstava i dalje se dodjeljuje za poljoprivrednu i ruralnu politiku, a nakon njih slijedi regionalna politika. Područja potrošnje proračuna Europske unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine podijeljena su na sljedeće segmente prema Višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje od 2014. do 2020. godine (VFO, 2014.):

- **Pametna i uključiva rast** za kojega se odvojilo 46% proračuna i to putem dva prioriteta. Prvi prioritet podrazumijeva financijsku potporu slabije razvijenom regijama Europske unije kao i socijalnim skupinama u nepovoljnom položaju u društvu. Drugi prioritet podrazumijeva rast konkurentnosti gospodarstvenika Europske unije. Prvi prioritet obuhvaća 366,79 milijardi eura ili 33,9% potrošnje

područja, dok drugi cilj obuhvaća 142,13 milijardi eura, odnosno 13,1% potrošnje.

- **Poljoprivreda i ruralni razvoj** u koje se ubraja proizvodnja sigurnih i pouzdanih zaliha hrane inovativna poljoprivreda i učinkovito i održivo gospodarenje zemljištem i šumama. Ovo područje obuhvaća 420,03 milijardi eura, što čini 38,9% potrošnje proračuna Europske unije.
- **Sigurnost i građanstvo** zauzima 1,6% rashoda proračuna Europske unije, što ukupno čini 17,73 milijardi eura. Mjere u okviru područja „Sigurnost i građanstvo“ uključuju djelovanja povezana s migracijama i azilom. Isto tako obuhvaćaju inicijative povezane s unutarnjom sigurnošću i vanjskim granicama Europske unije.
- **Globalna Europa** segment je proračuna Europske unije koji obuhvaća 6,1% proračunskih rashoda s ukupno 66,26 milijardi eura. Glavnina dijela proračuna „Globalna Europa“ namijenjena je djelovanjima Europske unije na međunarodnoj razini.
- **Administracija** na koju otpada 6,4% proračuna Europske unije s ukupnim iznosom od 69,58 milijardi eura. Administrativni troškovi obuhvaćaju troškove osoblja kao i građevinske troškove institucija Europske unije.
- **Naknade** obuhvaćaju manji dio proračunskih rashoda Europske unije s iznosom od 0,029 milijardi eura.
- **Ostali instrumenti financiranja** koji obuhvaćaju manji dio proračuna Europske unije. Svrha je tih instrumenata omogućiti Europskoj uniji reagiranje na nepredviđene okolnosti ili za financiranje rashoda za jasno navedenu svrhu, a koje nije moguće financirati u okviru ostalih segmenata proračunskih rashoda.

Grafikon 1. Rashodi Europske unije

Izvor: Europska komisija (2014.) *Politika Europske unije: Proračun*. Bruxelles: Odjel za komunikaciju Europske Komisije. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/topics/budget_hr [Pristupljeno: 1.11.2016.].

Grafikon 1. prikazuje rashode proračuna Europske unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine prema Višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje od 2014. do 2020. godine (VFO 2014.). Iz grafikona je vidljivo kako najveći udio u proračunskim rashodima zauzima pametan i uključiv rast, slijedi ga poljoprivreda i ruralni razvoj, nakon čega slijede provedbe europskih politika a najmanji udio otpada na naknade.

Proširenjem Europske unije 2004. godine Uniji pristupaju nove zemlje članice sa slabijim stupnjem razvijenosti u odnosu na ostatak dotadašnjih država članica, produbljuju se regionalne razlike unutar Europske unije i sve je veći jaz između država. S dotadašnjim državama članicama prije proširenja 2004. godine, Europska unije nije pokazivala takve regionalne razlike, no proširenjem Europske unije na zemlje Istočne Europe koje su kud i kamo manje razvijene od zapadnog dijela Europskog kontinenta, regionalne razlike postaju sve izrazitije.

Posljedično s time veća se pažnja posvećuje umanjeњу regionalnih razlika unutar visoko razvijenih i slabije razvijenih regija Europske unije. Nove zemlje članice postaju korisnice sredstava regionalne politike Europske unije, odnosno strukturnih fondova i

Kohezijskog fonda. U tablici 2 prikazana je raspodjela strukturnih i Kohezijskog fonda novim zemljama članicama nakon proširenja 2004. godine, za razdoblje od 2004. do 2006. godine (u milijunima eura).

Tablica 2. Raspodjela sredstava strukturnih i Kohezijskog fonda novim zemljama članicama u razdoblju od 2004. do 2006. godine (u milijunima eura).

Zemlje	Cilj 1.	Cilj 2.	Cilj 3.	Interreg	Equal	Kohezijski fond	Ukupno	Podjela zemljama (%)
Češka	1.454,3	71,3	58,8	68,6	32,1	936,1	2.621,2	10,72
Estonija	371,4	0,0	0,0	10,6	4,1	309,0	695,1	2,84
Cipar	0,0	28,0	22,0	4,3	1,8	53,9	113,4	0,46
Latvija	625,6	0,0	0,0	15,3	8,0	515,4	1.164,3	4,76
Litva	895,2	0,0	0,0	22,5	11,9	608,2	1.537,7	6,29
Mađarska	1.995,7	0,0	0,0	68,7	30,4	1.112,7	3.207,4	13,12
Malta	63,2	0,0	0,0	2,4	1,2	21,9	88,7	0,36
Poljska	8.275,8	0,0	0,0	221,3	133,9	4.178,6	12.809,7	52,39
Slovenija	237,5	0,0	0,0	23,7	6,4	188,7	456,3	1,87
Slovačka	1.041,0	37,2	44,9	41,5	22,3	571,0	1.757,4	7,19
UKUPNO	14.959,7	136,5	125,7	478,9	252,1	8.495,5	24.451,2	100,00

Izvor: Kersan-Škabić, I. (2015.): *Ekonomija Europske unije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković.

Novim zemljama članicama bilo je namijenjeno ukupno 24,5 milijardi eura za trogodišnje razdoblje nakon ulaska u Europsku uniju. Glavnina sredstava regionalnog razvoja bila su namijenjena ostvarenju cilja 1 i raspodjelom putem Kohezijskog fonda. U iskorištenju sredstava iz instrumenata regionalne politike prednjačila je Poljska kao zemlja s iskorištenih 52,39% od ukupno namijenjenog iznosa sredstava. Slijede ju Mađarska s iskorištenih 13,12%, te Češka s iskorištenih 10,72% i Slovačka sa 7,19%.

Poljska se u svojim počecima u Europskoj uniji pokazala vrlo uspješnom u korištenju sredstava iz instrumenata regionalne politike Europske unije. Najveći dio sredstava u

iznosu od 12,8 milijardi eura Poljska realizira putem cilja 1 u iznosu od 8,3 milijardi eura. Iz Kohezijskog fonda Poljska je iskoristila 4,2 milijardi eura. Kada se pogleda iskorištenost Kohezijskog fonda u strukturi iskorištenosti novih zemalja članica, Poljska je iskoristila 49,19% od ukupnih 8,5 milijardi eura namijenjenih novim zemljama članicama. Ciljem 1 novim je država članicama bilo namijenjeno ukupno 14,1 milijarda eura, od čega je Poljska iskoristila 55,32%, odnosno 8,3 milijarde eura.

Tablica 2. prikazuje podatke netom nakon proširenja Europske unije 2004. godine kako bi se stvorila slika o iskorištenju sredstava regionalne politike Europske unije u tom periodu. U nastavku ovoga rada bit će predloženi noviji podatci kao predmet istraživanja iskorištenja sredstava iz instrumenata regionalne politike Europske unije.

3. INSTRUMENTI REGIONALNE POLITIKE EUROPSKE UNIJE – EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI

Regionalna politika predstavlja instrument financijske solidarnosti i kohezije Europske unije. Usmjerena je smanjenju razvojnih diferencija između pojedinih regija zemlja članica Europske unije, kao i prema povećanju životnog standarda u regijama te smanjenju razlika između razvijenijih regija i slabije razvijenih regija.

Kako u svome radu navodi Kesner-Škreb (2009.) postoje veće razlike u napretku u određenim državama članicama Europske unije. Gledajući pokazatelj BDP per capita najrazvijenije se regije Europske unije nalaze u urbanim dijelovima metropolitanskih gradova, kao na primjer Londona, Bruxellesa i Hamburga. Najbogatija zemlja Europske unije, gledajući pokazatelj BDP per capita, Luksemburg oko sedam je puta bogatija od najsiromašnijih zemalja Europske unije. Upravo je jedan od prioriteta regionalne politike jest što prije približiti životni standard zemalja koje su postale članicama nakon 1. svibnja 2004. godine razini prosjeka Europske unije. Regionalne nejednakosti mogu imati mnoge uzroke koji su do njih doveli. One mogu biti rezultat udaljenosti, društvenih i ekonomskih promjena ili kombinacija različitih navedenih čimbenika. Učinak tih nedostataka ogleda se u društvenom osiromašenju, lošoj kvaliteti obrazovnih institucija, visokoj stopi nezaposlenosti te neadekvatnoj infrastrukturi. U većini zemalja koje su se pridružile Europskoj uniji nakon 2004. godine, nerazvijenost je posljedica djelovanja bivših centralističko planskih ekonomskih sustava prošlog stoljeća. Upravo je ulazak tih zemalja u Europsku uniju zahtijevao preustroj dotadašnje regionalne politike, i uvođenje noviteta u provedbu i provođenje instrumenata regionalne politike Europske unije.

Instrumente regionalne ekonomije i financijske solidarnosti Europske unije čine Europski strukturni i investicijski fondovi. U strukturne fondove Europske unije ubrajaju se Europski socijalni fond (*engl. European Social Fund – ESF*) i Europski fond za regionalni razvoj (*engl. European Regional Development Fund – ERDF*). Kohezijski fond ima namjenu pružanja pomoći putem financijskih sredstava najmanje razvijenim državama članicama Europske unije, s BDP-om per capita manjim od 90% prosjeka Europske unije. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (*engl. The European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD*) ima za cilj jačanje europske politike

regionalnog razvoja te pojednostavljenje njezine provedbe. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (*engl. European Maritime and Fisheries Fund – EMFF*) predstavlja fond koji opskrbljuje potrebna financijska sredstva ribarskoj industriji i priobalnim zajednicama, te ima za cilj njihove prilagodbe promijenjenim uvjetima u sektoru i postizanja gospodarske i ekološke održivosti. Svi navedeni fondovi spadaju u Europske strukturne i investicijske fondove (*engl. European Structural and Investments Funds – ESI*).

Shema 1. Europski strukturni i investicijski fondovi

Izvor: Devčić, A. i Šostar M. (2015.) *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: Prilike i izazovi*. Požega: Veleučilište u Požegi.

Europski parlament i Vijeće Europske unije donijele su dana 17. prosinca 2013. godine Uredbu (EU) br. 1303/2013 o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo o utvrđivanju općih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 (Uredba (EU) br. 1303/2013,

Službeni list Europske unije 347/320, 20.12.2016.). Navedena Uredba navodi sljedeće: „Radi poboljšanja suradnje i usklađivanja trošenja sredstava iz fondova kojima se u okviru kohezijske politike osigurava potpora, odnosno Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Europskog socijalnog fonda (ESF) i Kohezijskog fonda, s fondovima za ruralni razvoj, odnosno Europskim poljoprivrednim fondom za ruralni razvoj (EPFRR), te onima za pomorstvo i ribarstvo, odnosno mjerama financiranim u okviru dijeljenog upravljanja u Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), za sve te fondove bi trebalo donijeti zajedničke odredbe („Europski strukturni i investicijski fondovi” - „ESI fondovi”) (UREDBA (EU) br. 1303/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 17. prosinca 2013.).“

Navedeni fondovi sudjeluju u financiranju pojedinih programa predloženih od nacionalnih vlada svake pojedine države članice, koje prethodno odobravaju tijela Europske unije, a koji trebaju biti usklađeni sa strateškim ciljevima instrumenata regionalne politike Europske unije i s općim ciljem smanjivanja razlika između regija. U programskom razdoblju 2014. – 2020. godine za Europske strukturne i investicijske fondove postoje tri razine zakonodavne arhitekture kako navodi Kersan-Škabić (2015.): sveobuhvatni opći propis kojim se postavljaju zajednička pravila za ERDF, ESF, KF, EARDF i EMFF; dodatna opća pravila za ERDF, ESF i KF; posebni propisi za ERDF, ESF, KF i druge fondove.

Instrumenti regionalne politike koriste se definiranim procesom koji se sastoji od niza postupaka. Visinu proračuna i pravila trošenja sredstava strukturnih i investicijskih fondova Europske unije određuju Vijeće ministara i Europski parlament na temelju prijedloga komisije. Troškove planira svaka zemlja članica ponaosob, u skladu s vlastitim potrebama. Na temelju prijedloga zemalja Komisija donosi Zajednički strateški okvir i usmjerenje u koja područja je potrebno najviše ulagati. Države članice na temelju toga dobivaju smjernice i tematske prioritete te nastaje nekoliko ključnih dokumenata potrebnih za provedbu trošenja financijskih sredstava u programskom razdoblju. Pod ključne dokumente podrazumijevaju se Partnerski ugovor između Komisije i zemlje članice te Operativni programi u kojima su propisani prioriteti i mjere za financiranje. Partnerskim ugovorima definiraju se razvojne potrebe, Strateško okviri, tematski ciljevi, prioriteti i mjere provedbe iskorištenja sredstava. Operativni programi preciznije definiraju korištenje fondova, a pripremaju ih države članice uz sudjelovanje važnih dionika. Nakon odobrenja Komisije države članice imaju zadaću implementacije

programa, odnosno odabir projekata te njihovo praćenje i ocjenjivanje. (Kersan-Škabić, 2015.).

Strukturni fondovi dio su Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Strukturni fondovi imaju namjeru osigurati financijska sredstva za siromašnije regije EU, kako bi se ojačala ekonomska i socijalna kohezija i odgovorilo na izazove jedinstvenog tržišta EU. Strukturni fondovi dijele se na Europski socijalni fond i Europski fond za regionalni razvoj. Strukturni fondovi čine glavninu proračuna Europske unije, a velika većina iznosa namijenjenog strukturnim fondovima troši se za razvoj regija. Godine 1958. stvara se Europski socijalni fond, a 1975. Europski fond za regionalni razvoj. 1988. godine radi određenih prilagodbi strukturni su fondovi objedinjeni i integrirani u sveobuhvatnu takozvanu „kohezijsku politiku“.

Europska komisija donosi zajednički skup standarda za unaprjeđenje različitih oblika savjetovanja, sudjelovanja i suradnje među različitim dionicima u procesu iskorištenja instrumenata regionalne politike Europske unije u cilju promicanja socijalne uključenosti i smanjenju regionalnih razlika. Strukturni fondovi dodjeljuju se ekvivalentno svakoj pojedinoj državi članici za pomoć najugroženijima za programsko razdoblje. Financijska sredstva koja se putem strukturnih fondova dodijele svakoj pojedinoj državi članici smanjuju se na odgovarajući način, na temelju razmjernog smanjenja prema kategoriji regija, odnosno prema rastu standarda pojedine države članice i regije unutar iste.

U programskom razdoblju 2014. – 2020. Europski strukturni i investicijski fondovi dio su kohezijske politike Europske unije. U listopadu 2011. godine Europska komisija prihvatila je nacrt paketa zakona dajući time okvir za kohezijsku politiku Europska unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine. Komisija je predložila niz različitih promjena u oblikovanju i provođenju kohezijske politike. Prije svega fokus se stavlja na prioritete pametnog, održivog i sveobuhvatnog rasta iz strategije Europa 2020. Isto tako potiče se nagrađivanje uspješnosti, daje se podrška integriranom programskom procesu te se fokus stavlja na rezultate, odnosno na praćenje i provođenje dogovorenih ciljeva. Naposljetku promjene se očituju u jačanju teritorijalne kohezije i pojednostavljenju izvršenja. Ukupni predloženi proračun za programsko razdoblje od 2014. do 2020. iznosi 376 milijardi eura (Europska komisija, 2011.).

3.1. Europski socijalni fond (ESF)

Europski socijalni fond (*engl. European Social Fund - ESF*) spada u Europske strukturne i investicijske fondove Europske unije kojima se obavlja financiranje prioriteta regionalne politike kako bi se dostigli potrebni zacrtani rezultati i ostvarili ciljevi. Europski socijalni fond važan je financijski instrument regionalne politike Europske unije koji služi za ostvarenje strateški bitnih ciljeva politike zapošljavanja i društvene uključenosti. Putem navedenog fonda financiraju se poticajne mjere zapošljavanja i administrativne sposobnosti u privatnom i javnom sektoru, važnim za nesmetano obavljanje gospodarskih aktivnosti, kao i u sektoru socijalne politike, pravosuđa i okoliša.

Europskim socijalnim fondom ponajprije se financiraju europske regije s visokom stopom nezaposlenosti. U procesu donošenja odluka vezanih za proračun i strategiju Europskog socijalnog fonda sudjeluju države članice Europske unije, Europski parlament i Europska komisija. Kao i u slučaju drugih fondova strategije i proračun donose se na sedmogodišnjoj razini sukladno programskom razdoblju, za koje se donose operativni programi, koje onda implementiraju organizacije i korisnici po državama članicama.

Kersan-Škabić (2015.) navodi kako je Europski socijalni fond u svojim počecima koristio kao kompenzirajuće sredstvo prilikom gubitka radnog mjesta. Mnogi zaposlenici koji su ostajali bez posla usmjeravani su na raznorazne prekvalifikacije, dok je drugima koji su posao tražili u drugim regijama Europske unije subvencionirano preseljenje. U programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine prioritet je stavljen na povećanje prilagodljivosti posloprimaca i poslodavaca pozitivnim upravljanjem i ekonomskim promjenama putem modernizacije i jačanja institucija tržišta rada, mjerama aktivnih politika zapošljavanja, poticanjem cjeloživotnog učenja te sprječavanjem diskriminacije i socijalne isključenosti. Prioriteti Europskog socijalnog fonda prema strategiji Europa 2020 jesu zaposlenost, obrazovanje i socijalna uključenost.

Proračunom namijenjena sredstva Europskom socijalnom fondu dodjeljuju se državama članicama sukladno broju stanovnika, regionalnom razvoju gdje se prednost daje slabije razvijenim regijama, stopi nezaposlenosti te stupnju obrazovanja. Programskim razdobljem od 2007. do 2013. godine državama članicama preko

Europskog socijalnog fonda bilo je određeno 76 milijardi eura što na godišnjoj razini čini okvirno 10 milijardi eura. Razdobljem od 2014. do 2020. godine predodređeno je 84 milijarde eura, te dodatnih 3,2 milijarde eura u okviru Inicijative za zapošljavanje mladih. U programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine udio Europskog socijalnog fonda iznosio je okvirno 10%, dok je u trenutnom programskom razdoblju udio povećan na 23,1%.

Sredstva Europskog socijalnog fonda dostupna su potencijalnim korisnicima putem država članica i regionalnih ureda, odnosno tijela koja prate provođenje i alokaciju sredstava. Raspodjela sredstava vrši se putem provedbe projekata koji se odvijaju preko različitih organizacija kao na primjer javnih uprava, nevladinih organizacija, poduzeća i socijalnih partnera. Zahtjev za financiranje putem Europskog socijalnog fonda mogu podnijeti i druge vrste organizacija iz različitih sektora ovisno o pojedinom programu provedbe i realizacije projekata.

Maletić, et al. (2016.) navode sljedeće: „Europski socijalni fond koji ima za cilj smanjenje razlika u životnom standardu i blagostanju u državama članicama Europske unije i njihovih regija, te time promicanje gospodarske i socijalne kohezije. Naglašava se promicanje zapošljavanja u EU, te pomoć europskim tvrtkama i radnoj snazi u što uspješnijem suočavanju s globalnim izazovima.“ Osim navedenog Europskim socijalnom fondom ostvaruju se i četiri tematska cilja u cijeloj Europskoj uniji: poticanje zapošljavanja i podršku mobilnosti radne snage; promicanje socijalne uključenosti i borbu protiv siromaštva; ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje te; povećanje kapaciteta institucija i učinkovitosti javne administracije (Europska komisija, 2011.).

Ključne aktivnosti u provođenju ciljeva Europskog i socijalnog fonda obuhvaćaju sljedeće: promicanje zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage; ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje; promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva te jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovitosti javne uprave. Kako navode Maletić et al. (2016.) aktivnosti se osmišljavaju, dogovaraju i provode radi postizanja očekivanih rezultata te dostizanja zadanih ciljeva i podciljeva.

Funkcioniranje Europskog socijalnog fonda obavlja se na način da zemlja članica u suradnji s Europskom komisijom donosi operative programe u kojima su definirane prioritetne osi za pojedine sektore, investicijski prioriteti i specifični ciljevi usklađeni s

investicijskim prioritetima koji će biti financirani iz Europskog socijalnog fonda. Veoma je važno da svaki pojedini projekt koji će se financirati iz Europskog socijalnog fonda bude usklađen s ciljevima i prioritetnim osima operativnog programa. Republika Hrvatska definirala je operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.“ koji će se financirati iz Europskog socijalnog fonda o čemu će više govora biti u nastavku rada.

3.2. Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)

Europski fond za regionalni razvoj (*engl. European Regional Development Fund – ERDF*) pribraja se u pet fondova Europske unije koji nose zajednički naziv Europski strukturni i investicijski fondovi – ESI fondovi. Kersan-Škabić (2015.) navodi kako je Europski fond za regionalni razvoj namijenjen financiranju projekata ekonomske i socijalne kohezije te smanjivanju razlika između pojedinih regija Europske unije putem podrške u razvoju i strukturnim prilagodbama regionalnih gospodarstava, a isto tako i podršku prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj suradnji.

Europski parlament i Vijeće Europske unije donijele su dana 5. srpnja 2006. godine Uredbu (EZ) br. 1080/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o Europskom fondu za regionalni razvoj i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1783/1999. Navedena Uredba navodi kako je namjena Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) pomoć u ispravljanju glavnih regionalnih nejednakosti u Zajednici. EFRR stoga pridonosi smanjivanju razlike između razina razvijenosti različitih regija i smanjivanju mjere u kojoj zaostaju regije u najnepovoljnijem položaju, uključujući ruralna i urbana područja, industrijska područja u nazadovanju, područja sa zemljopisnim ili prirodnim ograničenjima, kao što su otoci, brdsko-planinska područja, rijetko naseljena područja i granična područja (Uredba (EZ) br. 1080/2006, Službeni list Europske unije 210/1, 31.07.2006.).

Cilj Europskog fonda za regionalni razvoj jest ojačati gospodarsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju Europske unije otklanjanjem neravnoteže između regija. Navedeni fond potiče regionalni i lokalni razvoj s obzirom na važnost njihova doprinosa svim tematskim ciljevima postavljanjem detaljnih prioriteta (Europska komisija, 2011.). Navedeno se ostvaruje supsidijarnošću prekograničnoj, transnacionalnoj i

međuregionalnoj suradnji te usmjerenošću na proizvodne djelatnosti s ciljem stvaranja kvalitetnih radnih mjesta, infrastrukturnih investicija te poticanjem lokalnog razvoja i razvoja malog i srednjeg poduzetništva.

Europski fond za regionalni razvoj usmjerava se na nekoliko ključnih prioritetnih područja: istraživanje i razvoj te inovacije; poboljšani pristup informacijskim i komunikacijskim tehnologijama te veću kvalitetu tih tehnologija; klimatske promjene i prijelaz na niskougljično gospodarstvo; poslovnu podršku malim i srednjim poduzećima; usluge od općeg gospodarskog interesa; telekomunikacijsku, energetska i prijevozna infrastrukturu; povećanje kapaciteta institucija i učinkovitu javnu administraciju; zdravstvenu, obrazovnu i socijalnu infrastrukturu te; održivi urbani razvoj (Tufekčić i Tufekčić, 2013.).

Kako bi se osiguralo ujednačena ulaganja u sve prioritete, nizom prioritetnih područja određuju se minimalna dodijeljena sredstva. U razvijenim regijama najmanje 80% sredstava na nacionalnoj razini mora se odvojiti za energetska učinkovitost i obnovljive izvore energije, inovacije te podršku MSP-ovima, dok je u tranzicijskim regijama taj fokus na 60%, a u manje razvijenim regijama na 50%. Isto tako najmanje 20% od tih sredstava treba biti usmjereno k energetska učinkovitosti i obnovljivim izvorima energije. Pozornost se posvećuje područjima specifičnih prirodnih ili demografskih značajki te se dodatna povećana sredstva odobravaju slabije naseljenim i udaljenim regijama. Na taj način planira se pridonijeti diversifikaciji i modernizaciji gospodarstva u takvim regijama uz posebnu pozornost usmjerenu na istraživanje i inovacije, IKT⁴ te na konkurentnost malih i srednjih poduzeća. Neki resursi moraju se osobito posvetiti prema projektima s niskim emisijama ugljika.

⁴ IKT – Informacijske i komunikacijske tehnologije omogućuju prijenos i uporabu svih vrsta informacija i predstavljaju najprodorniju generičku tehnologiju današnjice. Korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija poboljšava poslovne procese i smanjuje administrativni teret poduzeća, poboljšava rast produktivnosti i stvaranje novih tržišta, na taj način pridonoseći ukupnom povećanju konkurentnosti zemlje na međunarodnim tržištima.

3.3. Kohezijski fond

Kohezijski fond (*eng. Cohesion Fund - CF*) namijenjen je državama članicama Europske unije s BDP-om per capita manjim od 90% europskog prosjeka. Putem Kohezijskog fonda financiraju se infrastrukturni projekti iz područja prometa i okoliša. U razdoblju 2007. – 2013. godine Kohezijskim fondom alocirano je 70 milijardi eura, dok je za programsko razdoblje 2014. – 2020. godine za Kohezijskim fondom predviđena alokacija od 63,4 milijarde eura. Kohezijski fond ustanovljen je Ugovorom iz Maastrichta s ciljem smanjenja razlika između regija te zadovoljenjem kriterija istih za kolaboraciju u ekonomskoj i monetarnoj uniji. U odnosu na ostale fondove Europske unije, Kohezijski fond novijeg je datuma i definiran je Uredbom Vijeća br. 1164/EC od 16 svibnja 1994. godine, koja je kasnije regulirana Uredbom vijeća (EZ) br. 1084/2006 od 11. srpnja 2006. godine. Od 2007. godine Kohezijski je fond opunomoćen alocirati potporu i projektima koherentnim s održivim razvojem, poput energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije.

Kersan-Škabić (2005.) navodi kako je Kohezijski fond prvotno bio namijenjen četirima članicama Europske unije koje su imale BDP per capita manji od 90% prosjeka Europske unije, a to su: Portugal, Irska, Grčka i Španjolska. Zemlje članice BDP-om per capita ispod 90% prosjeka Europske unije imaju pravo na sufinanciranje projekata u iznosu od najviše 80, odnosno 85%. Za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine, Kohezijski fond je usmjeren na Bugarsku, Hrvatsku, Cipar, Republiku Češku, Estoniju, Grčku, Mađarsku, Latviju, Litvu, Maltu, Poljsku, Portugal, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju.

Prema Europskoj komisiji (2015.) Kohezijski fond dodjeljuje ukupno 63.4 milijardi eura aktivnostima pod sljedećim kategorijama:

- transeuropske mreže prijevoza (*engl. Trans - European Network – Transport, TEN-T*), posebno prioritetni projekti od europskog interesa, kako je odredila Europska unija. Kohezijski fond će podržavati infrastrukturne projekte pod inicijativom *Connecting Europe Facility* (Program povezivanja Europe);
- okoliš; ovdje Kohezijski fond može također podržati projekte vezane uz energiju i prijevoz, ako vidljivo pridonose dobrobiti okoliša u pogledu energetske učinkovitosti, uporabe obnovljivih izvora energije, razvoja željezničkog

prijevoza, transportne sustave s malim dijelom ugljika, podržavanja intermodalnosti, jačanja javnog prijevoza, itd.

Kohezijski fond stavlja fokus na potpomaganje ulaganja u vidu prilagodbe klimatskim promjenama i prevenciji rizika, ulaganja u sektora vodoprivrede, zbrinjavanja otpada te urbani razvoj. Isto tako podupire ulaganja u energetiku, ali pod uvjetom da ne narušavaju okoliš, odnosno da imaju pozitivna utjecaj na okoliš.

Kohezijski fond kao primarne korisnike ima tijela javne vlasti te financiranje velikih projekata od nacionalnog interesa. Poslovni sektor može iskoristiti priliku kroz sudjelovanje u postupcima nabave dobara i usluga te izvođenju građevinskih radova u čemu imaju korist kao sekundarni, odnosno neposredni sudionici.

Europskoj uniji Kohezijski fond može služiti kao alat nametanja financijske discipline zemljama korisnicama fonda. Devčić i Šostar (2015.) ukazuju kako se financijska pomoć Kohezijskog fonda može obustaviti odlukom Vijeća koja se donosi kvalificiranom većinom. U slučaju da neka država pokaže pretjerani proračunski deficit te ako se situacija ne razriješi ili se ne poduzmu odgovarajuće mjere za suzbijanje problema, Europska komisija može suspendirati sredstva iz Kohezijskog fonda.

3.4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD)

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (*engl. Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD*) predstavlja ključ razvoja svakog poljoprivrednog gospodarstva, te se njime potiču aktivnosti ruralnog društva. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj olakšava pravovremeno reagiranje na široki spektar gospodarskih, društvenih i okolišnih izazova suvremenog društva. EAFRD naziva se i drugim stupom Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije putem koje se financira. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ima za cilj osnaživanje europske politike ruralnog razvoja kao i pojednostavljenje njezine provedbe čime doprinosi ostvarenju općeg cilja promicanja održivog ruralnog razvoja na kompletnom teritoriju Europske unije.

Zajednička poljoprivredna politika svoje korijene vuče u početke europskog integriranja, odnosno u razdoblje nakon drugog svjetskog rata, kada su europske

države suočene s glađu, nedovoljnom količinom poljoprivrednih proizvoda i nemogućnošću zadovoljenja primarnih ljudskih potreba. Glavni motiv Zajedničke poljoprivredne politike ogleda se u osiguranju dovoljne količine hrane za početnih šest zemalja članica te zaštita poljoprivrednih proizvođača od oscilacija cijena na tržištu putem osiguranja prikladnog dohotka koji neće biti manji od ostalih sektora gospodarstva (Kersan-Škabić, 2015.).

Zajednička poljoprivredna politika za budućnost se osvrće na tri dugoročna strateška cilja: usmjeravanje mjera poljoprivredne politike k povećanju produktivnosti i konkurentnosti poljoprivrednog sektora u cjelini te postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava stvaranjem i zadržavanjem radnih mjesta; poboljšanje pozitivnog utjecaja na okoliš, smanjenje klimatskih promjena i osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima te; jačanje učinkovitosti i djelotvornosti poljoprivredne politike.

Europska unija ima okvirno 12 milijuna farmi prosječne veličine od 15 hektara, što je u usporedbi s farmama u ostalim dijelovima svijeta predstavlja veoma mala poljoprivredna gospodarstva. Europska unija razlikuje dva tipa poljoprivrednih gospodarstava: prvi je južноеuropski model u kojemu prevladavaju mala gospodarstva kojima upravljaju većinom stariji poljoprivrednici; dok je drugi sjeverноеuropski model gdje pretežno prevladavaju srednja i velika poljoprivredna gospodarstva. Farme u Europskoj uniji uglavnom su obiteljskog karaktera, te su u rad na farmi uključeni svi članovi obitelji, što farmama daje izrazitu važnost u ruralnom društvu (Franić i Žimberk, 2003. navedeno u Kersan-Škabić, 2015.).

Europski parlament i Vijeće Europske unije donijeli su dana 17. prosinca 2013. godine Uredbu (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. godine o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005. Navedena Uredba objašnjava proces kako bi se osigurao održiv razvoj ruralnih područja, neophodno je usredotočiti se na ograničen broj glavnih prioriteta navedenih u nastavku:

1. poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
2. jačanje isplativosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama

3. promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, dobrobiti životinja te upravljanja rizikom u poljoprivredi
4. obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom
5. promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru
6. promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima (Uredba (EU) br. 1305/2013, Službeni list Europske unije 347/478, 20.12.2013.).

Na temelju navedenih zajedničkih strateških prioriteta države članice Europske unije imaju obvezu izrađivati svoje Programe ruralnog razvoja. Kako bi Programi ruralnog razvoja bili prihvaćeni od strane Europske komisije trebaju zadovoljiti minimalno četiri od navedenih šest zajedničkih strateških prioriteta Europske unije.

Programskim razdobljem od 2007. do 2013. godine Europskom poljoprivrednom fondu ta ruralni razvoj bilo je namijenjeno 96,4, dok je u trenutnom programskom razdoblju istome namijenjeno 100 milijardi eura pri čemu se vodi računa da svaka država članica Europske unije primi financijska sredstva za sedmogodišnje programsko razdoblje. U trenutnom programskom razdoblju za 28 država članica postoji 118 Programa ruralnog razvoja koji se financiraju putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, od čega je 20 država provodi jedinstveni nacionalni program, dok osam država članica ima dva ili više regionalnih programa. Države članice od 2014. godine nadalje trebaju postići partnerski sporazum kojim se zahtijeva koordinacija svih strukturnih i investicijskih sredstava Europske unije u svakoj državi članici. Europska komisija i države članice pri uspostavi i definiranju financijskih instrumenata u okviru Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj surađuju s Europskom investicijskom bankom. Sistem provedbe i učinci Zajedničke poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja konstantno se prate i evaluiraju te se na razne načine pokušavaju poboljšati i unaprijediti (Europska komisija, 2016.).

3.5. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF)

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (*engl. European Maritime and Fisheries Fund – EMFF*) kao i prethodno navedeni fondovi jedan je od pet europskih strukturnih i investicijskih fondova koji se međusobno nadopunjuju i nastoje promicati rast i razvoj Europske unije. Navedeni fond osigurava prijeko potrebna financijska sredstva priobalnim ribarskim zajednicama i ribarskoj industriji s ciljem njihove prilagodbe varijabilnim i nestabilnim uvjetima u sektoru te postizanje gospodarske i ekološke održivosti. Smisao Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo ogleda se u održivom ribarstvu i industriji akvakulture – uzgoj ribe, mekušaca, rakova, školjkaša i podvodnog bilja.

Europski parlament i Vijeće Europske unije donijeli su dana 15. svibnja 2014. godine Uredbu (EU) br. 508/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. godine o Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i stavljanju izvan snage uredbi Vijeća (EZ) br. 2328/2003, (EZ) br. 861/2006, (EZ) br. 1198/2006, (EZ) br. 791/2007 i Uredbe (EU) br. 1255/2011 Europskog parlamenta i Vijeća u kojoj se navodi sljedeće: „Područje primjene Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) trebalo bi uključivati potporu ZRP-u za očuvanje morskih bioloških resursa, upravljanjem ribolovnim resursima i flotama koje iskorištavaju te resurse, slatkovodnim biološkim resursima i akvakulturom, kao i u vezi s preradom i stavljanjem na tržište proizvoda ribarstva i akvakulture, ako se te aktivnosti obavljaju na području država članica, ribarskim plovilima Unije ili ih obavljaju državljani država članica, ne dovodeći u pitanje primarnu odgovornost države zastave.“ (Uredba (EU) br. 508/2014, Službeni list Europske unije 149/1, 20.05.2014.).

Prema Europskoj komisiji (2015.) u trenutnom programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo namijenjeno je 6,4 milijarde eura raspoređeno u četiri prioriteta. Prvi prioritet odnosi se na održivo ribarstvo kojemu je namijenjeno 4,34 milijarde eura. Drugi prioritet podrazumijeva kontrolu i provedbu te mu je namijenjeno 0,58 milijardi eura. Treći prioritet je prikupljanje podataka kojemu je namijenjeno 0,52 milijarde eura. Posljednji cilj podrazumijeva održivu takozvanu „plavu ekonomiju“ koja će doprinijeti održivom rastu i razvoju te stvaranju novih radnih mjesta, za kojega je namijenjeno 71 milijun eura. Europska komisija upravlja s 11% ukupnog

proračuna Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, dok državama članicama Europske unije ostaje na raspolaganju upravljanje s 89% sredstava.

Kako u svome radu navode Devčić i Šostar (2015.) Europski fond za pomorstvo i ribarstvo uspostavljen je sa sljedećim ciljevima:

- pomoći ribarima u tranziciji na održiv ribolov;
- potpore obalnim zajednicama u diversifikaciji gospodarskih aktivnosti;
- potpore projektima koji stvaraju nova radna mjesta i povećavaju razinu kvalitete života u obalnim područjima te;
- potpore ribarima u pristupu financijama.

Korisnici Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo jesu gospodarski subjekti i udruge, odnosno zadruge u državama članicama Europske unije koji imaju pravo prijave na pojedine programe putem kojih se alociraju sredstva iz navedenog fonda. Raspodjela sredstava vrši se prema načelu sufinanciranja omjera koja ovisi o nizu parametara i samoj vrsti projekta.

Prednost u sufinanciranju daje se pametnom, zelenom ribarstvu i akvakulturi kojim se podržava transakcija na održiv ribolovni sustav kojim se štiti ekološki sustav, manje kumulira otpad te pruža poticaj inovacijama kako bi se postigla ekonomska održivost ribarstva te mogućnost nošenja sa sve većim izazovima globalizacije. Isto tako, prednost se daje aktivnostima vezanim za održiv i uključiv teritorijalni razvoj ribolovnih područja kako bi se očuvale vrijednosti ribolova i zaustavio pad obalnih i kontinentalnih zajednica ovisnih o ribolovu.

Financijska sredstva iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo raspodjeljuju se po principu da svaka država članica dodjeljuje udio ukupnog proračuna Fonda, na temelju veličine njezina sektora ribarstva i akvakulture. Svaka zemlja tada sastavlja Operativni program u kojemu pobliže pojašnjava alokaciju odnosno raspodjelu sredstava unutar pojedinih sektora. Nakon ratifikacije Operativnog programa od strane Europske komisije nacionalne vlasti svake pojedine države članice Europske unije odlučuje na koji način, odnosno putem kojih mjera će se sredstva isplaćivati krajnjim korisnicima fonda. Odgovornost za pravilnu i ravnomjernu raspodjelu financijskih sredstava, jednakom mjerom snose i državna tijela i Europska komisija.

4. ISKUSTVA NOVIH ZEMALJA ČLANICA EUROPSKE UNIJE (EU 13) U POVLAČENJU SREDSTAVA REGIONALNE POLITIKE EUROPSKE UNIJE

Slomom komunizma početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, sve zemlje tzv. Istočnog bloka ulaze u proces tranzicije iz socijalističkog uređenja u demokraciju i slobodno tržište, čime postaju zemlje u tranziciji⁵. Proširenje Europske unije na dvadeset i osam država članica predstavlja jedan od najznačajnijih događaja novije europske povijesti kojim se brišu razlike između Istoka i Zapada te započinje stvaranje europske zone stabilnosti, prosperiteta i zajedništva (Mintas Hodak et al., 2010.).

Mintas Hodak et al. (2010.) u svome radu utvrđuju da je proširenje Europske unije rezultat dugotrajnog uspjeha europskog integriranja kroz supranacionalnu zajednicu. Pozitivni aspekti europskog integriranja kroz povijest ogledaju se u ostvarenju carinske unije, izgradnji zajedničkog, a potom i jedinstvenog tržišta, što je pozitivno utjecalo na oživljavanje, razvoj i okrupnjavanje gospodarstva u država članicama Europske unije.

Nadalje, u devedesetim godinama dvadesetog stoljeća dolazi sveprisutnije i rastuće globalizacije⁶ u kojemu površinski manje ili ekonomski slabije razvijene zemlje kao pojedinačni igrači nemaju predispozicije za opstanak u svjetskoj tržišnoj utakmici, a kamoli za snažniji ekonomski razvoj. Model europskog integriranja pokazao se kao najprimjereniji način povezivanja europskih zemalja koji se ogleda u tome da države članice prenose dio svog suvereniteta na supranacionalna tijela integracije, ali i zadržavaju vlastitu državnost i identitet. Navedeno je upravo pokazalo pravu smisao europskog integriranja kojeg su prihvatile sve zemlje.

⁵ Implicira se na zemlje u kojima je bio proveden komunistički/socijalistički sustav. Tranzicija je pojam pod kojim se podrazumijevaju sve nužne promjene kroz koje su prolazile države Srednje i Istočne Europe nakon pada komunizma i centralističko planske ekonomije, te njihov prijelaz na tržišno gospodarstvo i demokraciju (Mintas Hodak et al., 2010.).

⁶ Globalizaciju obilježava opća povezanost između različitih segmenata ljudskog života, dok u ekonomskom smislu podrazumijeva liberalizaciju trgovine robom i uslugama, ukidanje ograničenja na kretanje kapitala i rada te širenje multinacionalnih kompanija (Kersan-Škabić, 2015.).

4.1. Nove zemlje članice Europske unije – EU 13

Proširenje Europske unije koje je obujmom najveće od svih dotadašnjih proširenja, dogodilo se 1. svibnja 2004. godine. Tim je tzv. povijesnim proširenjem na istok Europskoj uniji pristupilo osam tranzicijskih država i dvije mediteranske države, što je predstavljalo povećanje za novih 70 milijuna građana. Nakon toga, 2007. godine Europskoj uniji pristupaju Rumunjska i Bugarska, te naposljetku 2013. godine i Hrvatska. Navedenih 13 zemalja članica, koje su Europskoj uniji pristupile u razdoblju od 2004. do 2013. godine smatraju se novim zemljama članicama Europske unije ili pojednostavljeno „EU 13“.

Kako su navedene države nakon prelaska na tržišno gospodarstvo bile ekonomski i socijalno zaostale nad ostatkom Europske unije, pripreme za njihov ulazak u europsku integraciju trajale su dugo. Prve indikacije za mogućnost proširenja Europske unije dogodile su se na summitu u Kopenhagenu 1993. godine na kojemu su osmišljeni novi instrumenti za odobravanje članstva novih država u Europsku uniju koji su podrazumijevali definiranje kriterija za članstvo i usvajanje pretprijetnih strategija. Summitom u Amsterdamu 1997. godine Europsko vijeće je odlučilo započeti pregovore s državama kandidatkinjama za članstvo u Europskoj uniji.

Kako u svome radu navodi Mintas Hodak et al. (2010.) na sastanku Europskog vijeća u Kopenhagenu 1993. godine, Europska unija definirala je kriterije za članstvo, a to su:

- **Politički kriteriji** koji podrazumijevaju stabilnost institucija koje osiguravaju demokraciju, vladavinu prava, poštivanje temeljnih ljudskih prava i prava manjina te prihvaćanje političkih ciljeva Europske unije;
- **Gospodarski kriteriji** kojima je obuhvaćeno djelotvorno tržišno gospodarstvo i sposobnost nošenja s konkurentskim pritiscima na tržište Europske unije;
- **Pravni kriteriji** odnose se na usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnim stečevinama Europske unije.

Isto tako definiran je i kriterij kojim mora zadovoljiti Europska unija, a odnosi se na institucionalnu spremnost i sposobnost iste za prihvatanje nove/i članice/a. Sastankom Vijeća u Madridu 1995. godine, rezultiralo se još jednim dodatnim kriterijem za članstvo u Europskoj uniji a odnosi se na **Administrativni kriterij**, kojim se postavlja zahtjev prilagodbe administrativnog okvira, u čemu se podrazumijevaju upravna, pravosudna

provedbena i druga tijela u državi kako bi se osigurala puna primjena i provedba pravne stečevine Europske unije, kao i sposobnost korištenja instrumenata regionalne politike Europske unije.

Prilikom ulaska u monetarnu uniju zemlje trebaju ispuniti određene kriterije koji se odnose na: mobilnost proizvodnih faktora, fleksibilnost cijena i nadnica, visok stupanj trgovinske otvorenosti, visok stupanj integriranosti financijskih tržišta, diverzificiranost proizvodnje i potrošnje, usklađenost poslovnih ciklusa. Ono što ih u tome sprječava svakako su kriteriji koje trebaju ispuniti da bi postigle nominalnu i posljedično realnu konvergenciju (Mongelli, 2002. navedeno u Kersan-Škabić 2010.).

Kako u svome radu navodi Kersan-Škabić (2010.) nominalna konvergencija odnosi se na zadovoljenje kriterija iz Maastrichta propisanih Ugovorom o Europskoj uniji potpisanog 7. veljače 1992. godine koji navode da zemlje moraju ispuniti sljedeće: stabilnost cijena, gdje stopa inflacije ne smije prelaziti 1,5 postotna boda inflacije triju zemalja s najstabilnijim cijenama i to godinu prije; fiskalna disciplina, gdje proračunski deficit ne smije prelaziti 3% BDP-a, a javni dug se mora zadržati ispod 60% BDP-a; stabilnost tečaja gdje je nužna minimalna dvogodišnja participacija u mehanizmu valutnih tečajeva poštujući granice fluktuacije od +/- 15% te: dugoročne kamatne stope ne smiju prelaziti više od 2 postotna boda kamatne stope triju zemalja članica s najstabilnijim cijenama u prethodnoj godini.

Nadalje, „Realna se konvergencija u literaturi često naziva konvergencijom produktivnosti i povećanja životnog standarda mjerene smanjenjem razlika u BDP-u per capita (Kowalski, 2003. navedeno u Kersan-Škabić 2010.). Pridruženje novih zemalja predstavljalo je veliki izazov Europskoj uniji, s obzirom da su te zemlje članice većinom tranzicijske zemlje te zemlje različitih ekonomskih i društvenih struktura koje su trebale provesti niz reformi kako bi svoja gospodarstva učinila tržišno orijentiranim.

U nastavku će se pobliže definirati svaka država članica EU – 13, te njen put od pretpristupnih pregovora do ulaska u Europsku uniju. Kompletni navodi bit će korišteni sa stranice Odjela za komunikaciju Europske Komisije (Odjel za komunikaciju Europske Komisije, 2016., dostupno na: http://europa.eu/european-union/about-eu/countries_hr - 9.11.2016.), te će biti predočene osnovne informacije o svakoj novoj zemlji članici, EU – 13. Države će biti nabrajane redom po datumima podnošenja Zahtjeva za članstvo u Europskoj uniji.

Cipar

Smješten je u sjeveroistočnom dijelu Sredozemnog mora i najveći je otok u istočnom Sredozemlju, te nakon Malte i Luksemburga treća najmanja država članica Europske unije. Glavni grad Cipra je Nikozija. Cipar ima površinu od 9.251 km² te broj stanovnika od 847.008 u 2015. godini, što čini 0,2% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Cipra u 2015. godini iznosio je 17,421 milijardi eura. Najvažniji sektori ciparskog gospodarstva u 2015. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (28,7 %), javna uprava, obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (20,2 %) te poslovanje nekretninama (11,1%). Najvažniji izvozni partneri Cipra jesu Grčka, Irska i Ujedinjena Kraljevina, a najvažniji uvozni partneri Grčka, Ujedinjena Kraljevina i Italija. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Cipar je sklopio davne 1972. godine, Zahtjev za članstvo 3. srpnja 1990. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Europodručja od 01. siječnja 2008. godine.

Malta

Maltu čini arhipelag od pet otoka u središnjem Sredozemnom moru, a jedna je od najmanjih i najgušće naseljenih država na svijetu. Glavni grad Malte je Valleta. Malta ima površinu od 315 km² što ju čini najmanjom državom članicom Europske unije. Broj stanovnika Malte u 2015. godini iznosio je 429.344, što čini 0,1% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Malte u 2015. godini iznosio je 8,796 milijardi Eura. Najvažniji sektori malteškoga gospodarstva u 2015. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (22,6 %), javna uprava, obrana, obrazovanje, djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (18,8 %) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti i administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (12,5 %). Najvažniji izvozni partneri Malte jesu Njemačka, Francuska i Hong Kong, a najvažniji uvozni partneri Italija, Nizozemska i Ujedinjena Kraljevina. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Malta je potpisala davne 1970. godine, Zahtjev za članstvo 16. srpnja 1990. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Europodručja od 01. siječnja 2008. godine i Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

Mađarska

Mađarska je država u srednjoj Europi pretežito nizinskog krajolika, s niskim planinama na sjeveru. Glavni grad Mađarske je Budimpešta. Mađarska ima površinu od 93.011 km² te broj stanovnika od 9.855.571 u 2015. godini, što čini 1,9% ukupnog stanovništva Europske unije. Mađarski BDP u 2015. godini iznosio je 108,748 milijardi eura. Najvažniji sektori mađarskog gospodarstva, promatrajući 2015. godinu bili su industrija (27,4%), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (18,3%) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (17,6%). Mađarski najvažniji izvozni partneri jesu Njemačka, Rumunjska i Slovačka, dok su najvažniji uvozni partneri Njemačka, Kina i Austrija. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Mađarska potpisuje 1991. godine, Zahtjev za članstvo 31. ožujka 1994. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

Poljska

Poljska je država u središnjoj Europi s izlazom na Baltičko more i krajolikom pretežito nizinskim, te Karpatskim gorjem na jugu. Glavni grad Poljske je Varšava. Poljska ima površinu od 312.679 km² te broj stanovnika od 38.005.614 u 2015. godini, što čini 7,5% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Poljske u 2015. godini iznosio je 423,737 milijardi eura. Najvažniji sektori poljskoga gospodarstva u 2015. bili su industrija (26,1 %), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (25,4 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (14,7%). Najvažniji izvozni partneri Poljske jesu Njemačka, Ujedinjena Kraljevina i Češka, a najvažniji uvozni partneri Njemačka, Rusija i Kina. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Poljska je sklopila 1993. godine, Zahtjev za članstvo 5. travnja 1994. godine, te 1. svibnja 2004. godine postaje punopravna članica Europske unije. Pripada Schengenskom području od 21. prosinca 2007. godine.

Rumunjska

Rumunjska je zemlja jugoistočne Europe, na čijem sjeveru i središtu prevladavaju Karpati, a na jugu dunavska nizina s deltom. Glavni grad Rumunjske je Bukurešt. Rumunjska ima površinu od 238.291 km² te broj stanovnika od 19.870.647 u 2015. godini, što čini 3,9% ukupnog stanovništva Europske unije. Rumunjski BDP u 2015.

godini iznosio je 160,353 milijardi eura. Najvažniji sektori rumunjskoga gospodarstva u 2015. bili su industrija (26,4 %), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (17,9 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (11,7%). Najvažniji su rumunjski izvozni partneri Njemačka, Italija i Francuska, a najvažniji uvozni partneri Njemačka, Italija i Mađarska. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Rumunjska je zaključila 1993. godine, a Zahtjev za članstvo 22. lipnja 1995. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. siječnja 2007. godine.

Slovačka

Slovačka je država u istočnoj središnjoj Europi, krajolikom pretežito prevladava gorje na sjeveru, te podunavske nizine na jugu. Glavni grad Slovačke je Bratislava. Površina Slovačke je 49.035 km², dok je broj stanovnika u 2015. godine iznosio 5.421.349, što čini 1,1% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Slovačke 2015. godine iznosio je 78,071 milijardi eura. Najvažniji sektori slovačkoga gospodarstva u 2015. bili su industrija (25,2 %), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (22,0 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (13,6%). Najvažniji izvozni partneri Slovačke jesu Njemačka, Češka i Poljska, a najvažniji uvozni partneri Njemačka, Češka i Austrija. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Slovačka je sklopila 1993. godine, Zahtjev za članstvo predaje 27. lipnja 1995. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Europodručja od 1. siječnja 2009. godine i Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

Latvija

Latvija je priobalitička država čijih je 40% površine niske nadmorske visine prekriveno šumom, broji više od 3.000 jezera i 12.000 rijeka. Glavni grad Latvije je Riga. Površina Latvije je 64.573 km², a broji 1.986.096 stanovnika prema popisu iz 2015. godine, što čini 0,4% ukupnog broja stanovnika Europske unije. BDP Latvije 2015. godine iznosio je 24,378 milijardi eura. Najvažniji sektori latvijskoga gospodarstva u 2015. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (25,2 %), industrija (16,4 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (15,7 %). Najvažniji izvozni partneri Latvije jesu Litva, Rusija i Estonija, a najvažniji uvozni partneri Litva, Njemačka i Poljska. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Latvija je zaključila 1994. godine, Zahtjev za članstvo 13. listopada

1995. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Europodručja od 1. siječnja 2014. godine i Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

Estonija

Estonija je najsjevernija od tri pribaltičke države i pretežno je ravničarskog krajolika. Glavni grad Estonije je Tallinn. Površina Estonije iznosi 45.227 km² te broj stanovnika od 1.313.271 u 2015. godini, što čini 0,3% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Estonije u 2015. godini iznosio je 20,461 milijardi eura. Najvažniji sektori estonskoga gospodarstva u 2015. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (22,3 %), industrija (20,4 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (15,5 %). Najvažniji izvozni partneri Estonije jesu Švedska, Finska i Latvija, a najvažniji uvozni partneri Finska, Njemačka i Litva. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Estonija je zaključila 1994. godine, Zahtjev za članstvo 24. studenog 1995. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Europodručja od 1. siječnja 2011. godine i Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

Litva

Litva je najjužnija, najveća i najgušće naseljena zemlja od triju pribaltičkih država, čijim krajolikom prevladava ravnica, uz gorje na zapadu i istoku. Glavni grad Litve je Vilnius. Površina Litve je 65.286 km², dok je broj stanovnika u 2015. godini iznosio 2.921.262, što čini 0,6% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Litve u 2015. godini iznosio je 37,124 milijardi eura. Najvažniji sektori litavskoga gospodarstva u 2015. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (32,5 %), industrija (22,6 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (14,3 %). Najvažniji izvozni partneri Litve jesu Rusija, Latvija i Poljska, a najvažniji uvozni partneri Rusija, Njemačka i Poljska. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Litva je zaključila 1994. godine, Zahtjev za članstvo 8. prosinca 1995. godine, te 1. svibnja 2004. godine postaje punopravna članica Europske unije. Članica je Europodručja od 1. siječnja 2015. godine i Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

Bugarska

Smještena je u srcu Balkana s raznolikim krajolikom u kojem na sjeveru prevladavaju nizine uz rijeku Dunav, dok na jugu prevladavaju gorja i visoravni. Turistička je zemlja gdje crnomorska obala privlači mnoge posjetitelje. Glavni grad Bugarske je Sofija. Površina Bugarske iznosi 110.370 km², dok je broj stanovnika u 2015. godini iznosio 7.202.198, što čini 1,4% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Bugarske u 2015. godini iznosio je 44,162 milijarde eura. Najvažniji sektori bugarskoga gospodarstva u 2015. bili su industrija (23,0 %), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (21,0 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (14,5%). Najvažniji bugarski izvozni partneri jesu Njemačka, Italija i Turska, a najvažniji uvozni partneri Njemačka, Rusija i Italija. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Bugarska sklapa 1993. godine, Zahtjev za članstvo predaje 14. prosinca 1995., te pristupa Europskoj uniji 1. siječnja 2007. godine.

Češka

Češka je zemlja središnje Europe bez izlaska na more, a nastala je odvajanjem Čehoslovačke 1993. godine. Glavni grad Češke je Prag. Površina Češke je 78.868 km², na kojoj je rasprostranjeno 10.538.275 stanovnika prema popisu iz 2015. godine, što iznosi 2,1% ukupnog broja stanovnika Europske unije. BDP Češke u 2015. godini iznosio je 163,947 milijardi eura. Najvažniji sektori češkoga gospodarstva u 2015. bili su industrija (32,1 %), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (18,4 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (14,9 %). Najvažniji izvozni partneri Češke jesu Njemačka, Slovačka i Poljska, a najvažniji uvozni partneri Njemačka, Poljska i Kina. Češka je predsjedala Vijećem Europske unije od siječnja do lipnja 2009. godine. Novcem koji Češka uplaćuje u proračun Europske unije financiraju se raznovrsni projekti u svim državama članicama. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Češka zaključuje 1993. godine, Zahtjev za članstvo 17. siječnja 1996. godine, te postaje punopravna članica Europske unije postaje 1. svibnja 2004. godine. Pripada Schengenskom prostoru od 21. prosinca 2007. godine.

Slovenija

Smještena je u središnjoj Europi, a krajolikom prevladava gorski krajobraz. Glavni grad Slovenije je Ljubljana. Površina Slovenije iznosi 20.273 km², dok je broj stanovnika u 2015. godini iznosio 2.062.874, što čini 0,4% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Slovenije u 2015. godini iznosio je 38,543 milijardi eura. Najvažniji sektori slovenskoga gospodarstva u 2015. bili su industrija (28,1%), veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (20,3 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (16,5 %). Glavni slovenski izvozni i uvozni partneri su Njemačka, Italija i Austrija. Sporazum o pridruženju Europskoj uniji Slovenija je zaključila 1995. godine, Zahtjev za članstvo predaje 10. lipnja 1996. godine, te pristupa Europskoj uniji 1. svibnja 2004. godine. Članica je Europodručja od 1. siječnja 2007. godine i Schengenskog prostora od 21. prosinca 2007. godine.

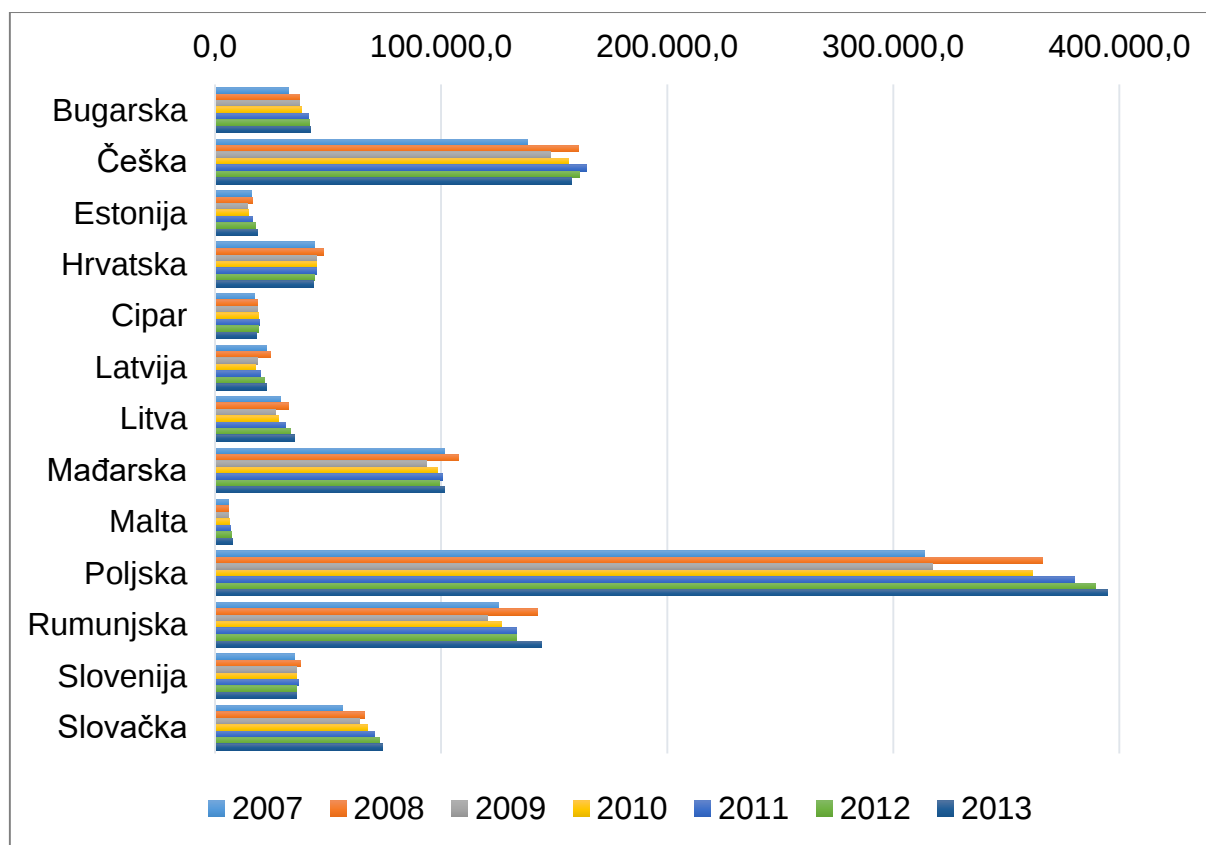
Hrvatska

Hrvatska je srednjoeuropska i sredozemna država koja postaje neovisna 1991. godine. Ima dugačku i razvedenu obalu na Jadranskom moru koji pokazuje izrazit turistički potencijal i privlači mnoge posjetitelje u ljetnom periodu godine. Glavni grad Hrvatske je Zagreb. Površina Hrvatske je 56.594 km², na kojemu je rasprostranjeno 4.225.316 stanovnika, što čini 0,8% ukupnog stanovništva Europske unije. BDP Hrvatske u 2015. godini iznosio je 43,897 milijarde eura. Najvažniji sektori hrvatskoga gospodarstva u 2015. bili su veleprodaja i maloprodaja, promet, usluge smještaja i prehrane (21,8 %), industrija (21,2 %) te javna uprava, obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (15,2%). Najvažniji izvozni partneri Hrvatske jesu Italija, Slovenija i Njemačka, a najvažniji uvozni partneri Njemačka, Italija i Slovenija. Hrvatska je postala punopravna članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine. U Europskom parlamentu broji 11 zastupnika. Predsjedanje Vijećem Europske unije Republika Hrvatska će preuzeti po prvi put u prvoj polovini 2020. godine.

4.2. Makroekonomski pokazatelji novih zemalja članica za razdoblje od 2007. do 2013. godine

Pod makroekonomskim pokazateljima podrazumijevaju se bruto domaći proizvod (BDP), bruto domaći proizvod po glavi stanovnika (BDP per capita), inflacija, nezaposlenost, zaposlenost, javni dug, deficit odnosno suficit, platna bilanca (izvoz i uvoz) koji će biti predmet daljnjeg istraživanja ovoga rada. Makroekonomski pokazatelji vrijedni su indikatori makroekonomskih performansi svake privrede (Borožan, 2006.).

Grafikon 2. BDP za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u milijunima eura

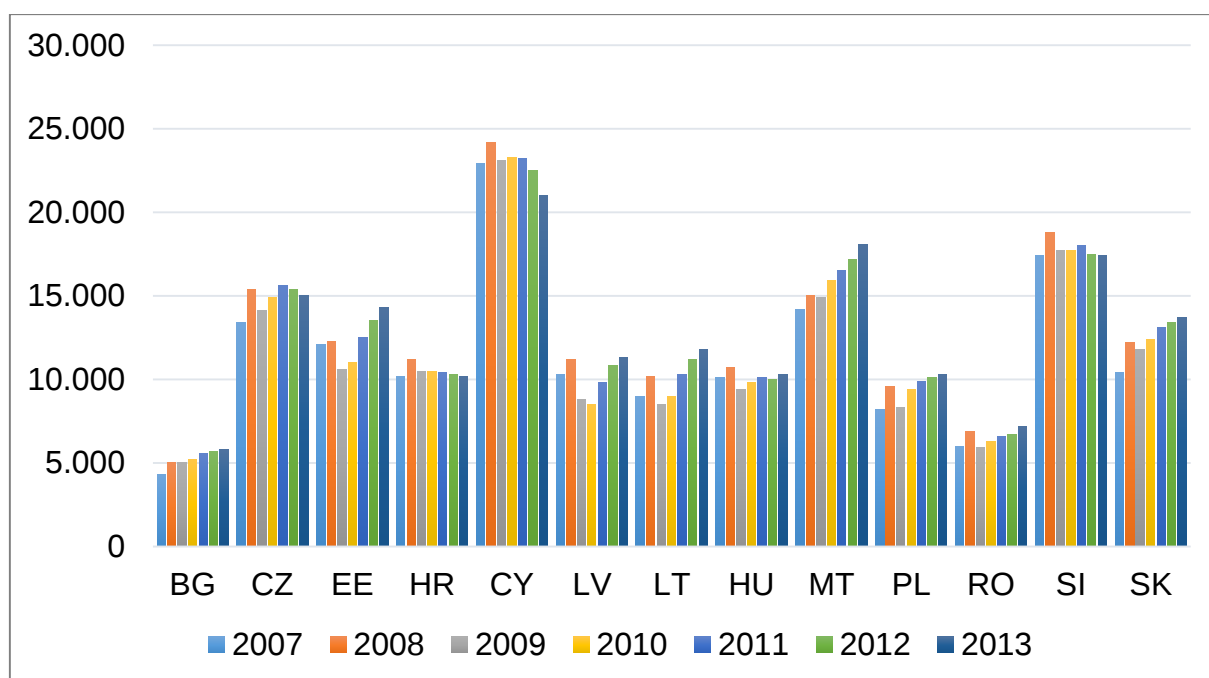

Izvor: Eurostat, dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=namq_10_gdp&lang=en
[Pristupljeno: 12.11.2016.].

Grafikon 3. prikazuje BDP za zemlje članice EU 13, u razdoblju od 2007. do 2013. godine u stvarnim cijenama u milijunima eura. Vidljivo je kako u promatranom razdoblju najveći BDP bilježi Poljska u 2013. godini, dok najmanji BDP ostvaruje Malta u 2007.

godini. Kroz promatrano razdoblje ukupan BDP zemalja članica EU 13 iznosio je 7,9% ukupnog BDP-a svih zemalja članica Europske unije, odnosno EU 28.

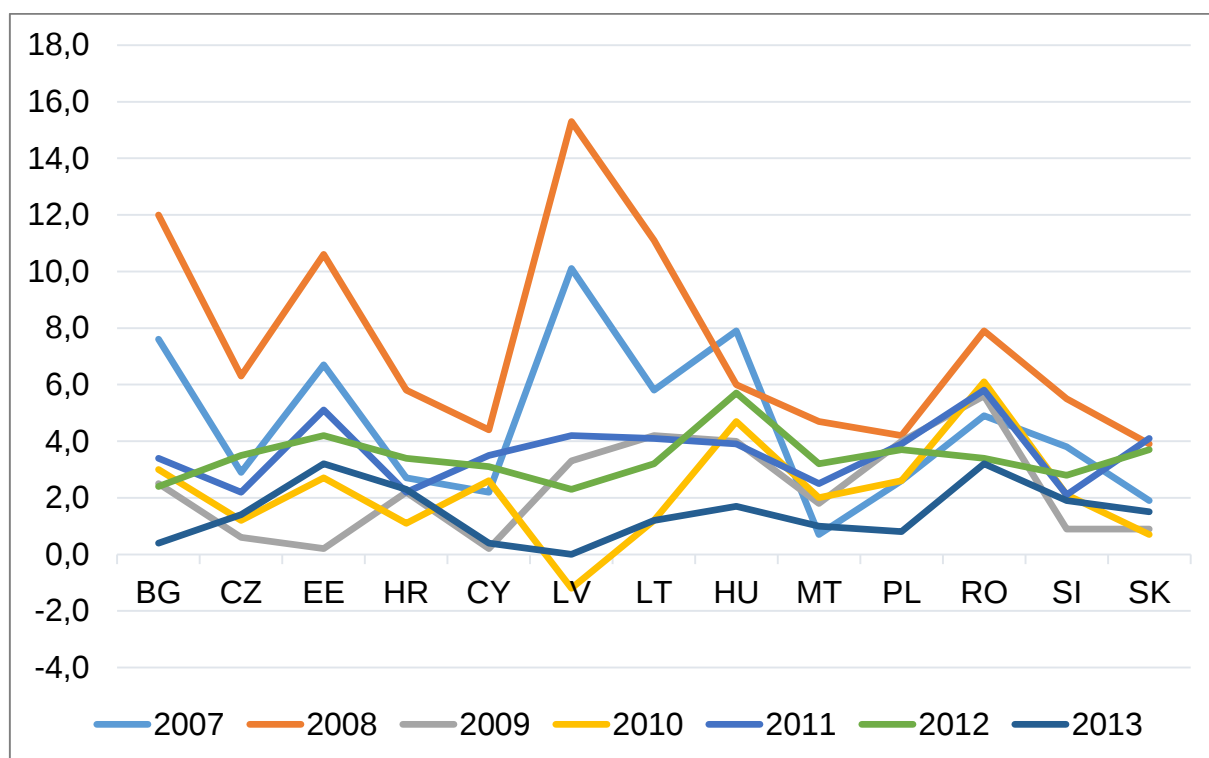
Grafikon 3. BDP po glavi stanovnika za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u milijunima eura

Izvor: Eurostat, dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

Grafikon 4. prikazuje BDP per capita za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine. BDP per capita prikazuje se u tekućim cijenama u eurima po glavi stanovnika. Iz grafikona je vidljivo da najveći BDP per capita od promatranih zemalja ima Cipar, dok najmanju vrijednost BDP-a per capita bilježi Bugarska u 2007. godini. Sve države EU 13 imaju manji iznos BDP-a per capita od europskog prosjeka, odnosno EU 28 koji u promatranom razdoblju iznosi 25.929 eura po glavi stanovnika.

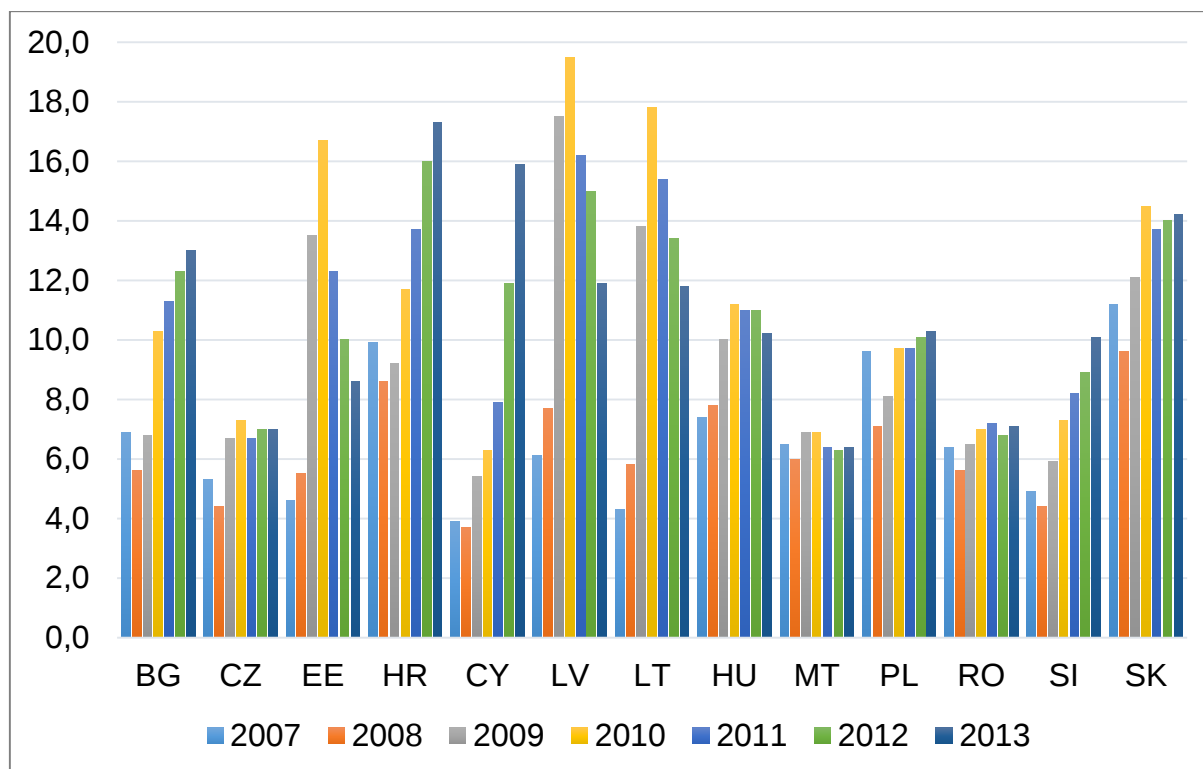
Grafikon 4. Stopa inflacije za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u %

Izvor: Eurostat, dostupno na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00118&plugin=1> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

Grafikon 5. prikazuje prosječnu godišnju stopu promjene inflacije za EU 13 kroz razdoblje od 2007. do 2013. godine. Iz grafikona je vidljivo kako najveću stopu inflacije u iznosu od 15,3% bilježi Latvija u 2008. godini, kao i najnižu stopu, odnosno deflaciju u 2010. godini u iznosu od -1,2%. U promatranom razdoblju stopa inflacije EU 28 kretala se u rasponu od 1,0% u 2009. godini, do 3,7% u 2008. godini.

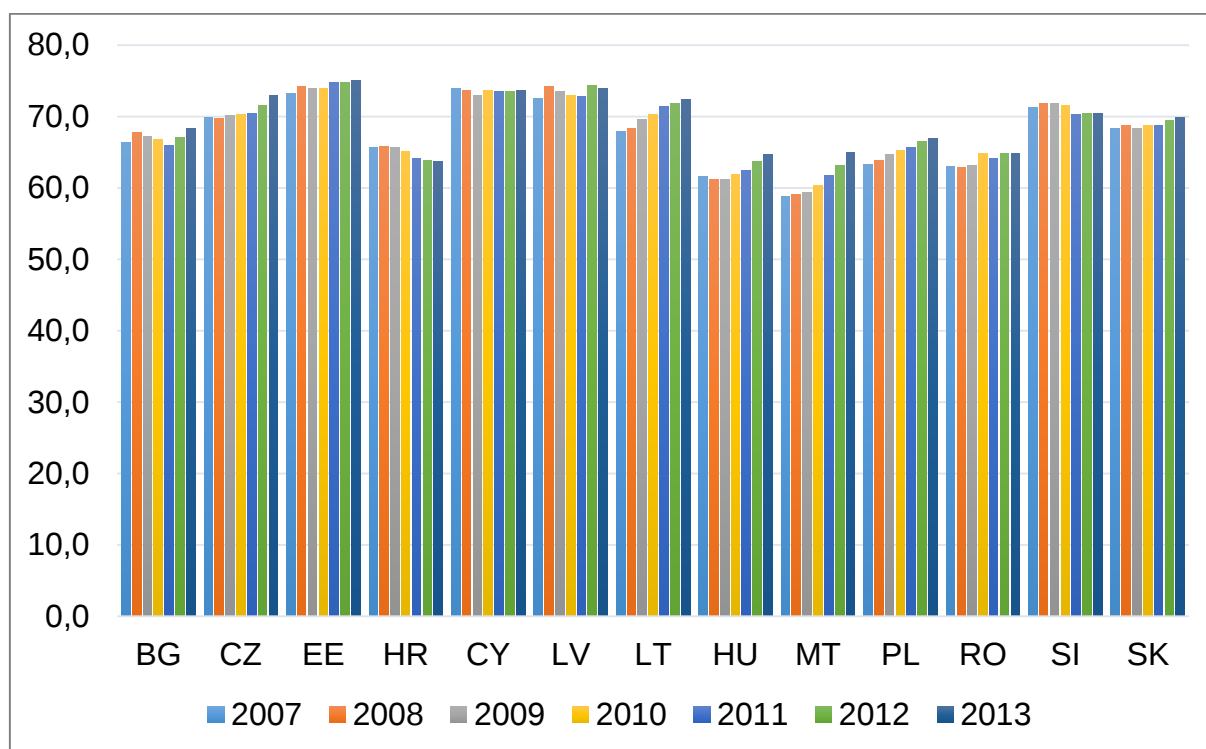
Grafikon 5. Stopa nezaposlenosti za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u %

Izvor: Eurostat, dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en
[Pristupljeno: 12.11.2016.]

U grafikonu 6. prikazuje se stopa nezaposlenosti za države članice Europske unije koje su Uniji pristupile nakon 2004. godine (EU 13). Stopa nezaposlenosti računa se u odnosu na ukupno aktivno stanovništvo. Iz grafikona je vidljivo da je kroz promatrano razdoblje najveća stopa nezaposlenosti zabilježena u Latviji u 2010. godini u iznosu od 19,5%, dok se najniža stopa nezaposlenosti bilježi u 2008. godini na Cipru u iznosu od 3,7%. Stopa nezaposlenosti EU 28 u promatranom razdoblju kretala se od 7,0% u 2008. godini, do 10,9% u 2013. godini.

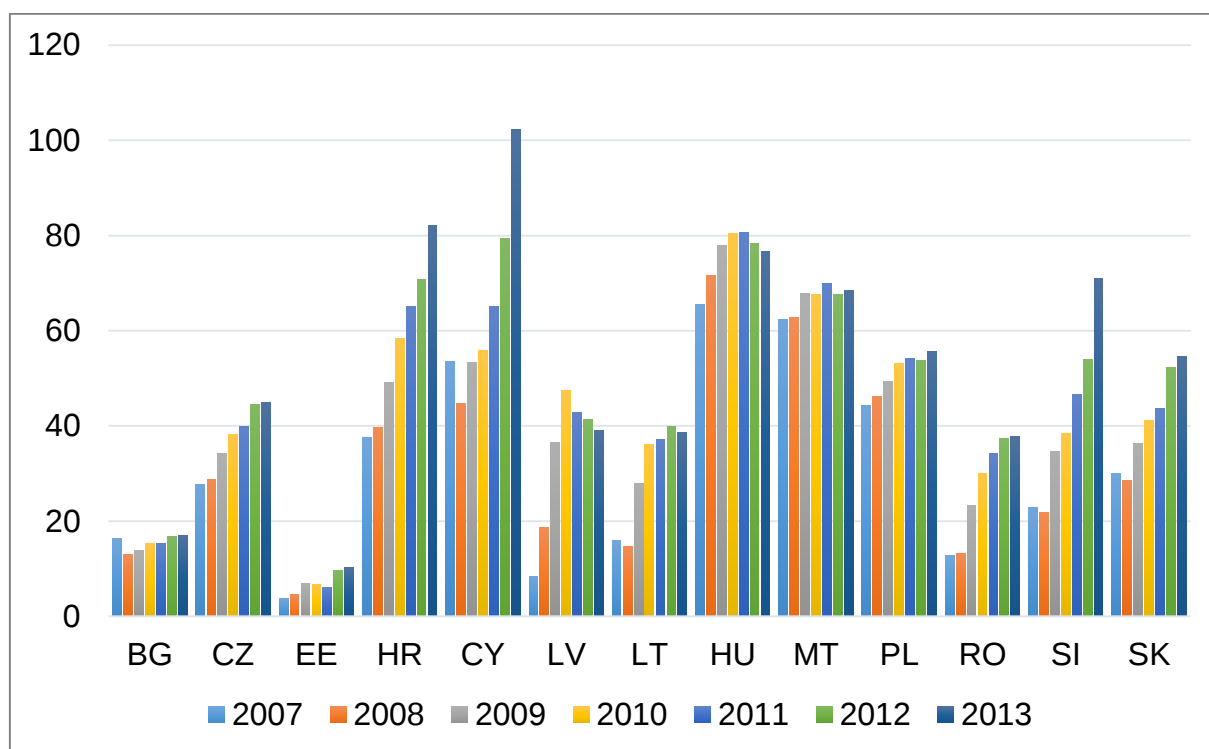
Grafikon 6. Stopa zaposlenosti za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u %

Izvor: Eurostat, dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

Grafikon 7. prikazuje stopu zaposlenosti zemalja EU 13 za razdoblje od 2007. do 2013. godine. Stopa zaposlenosti računa se na ukupno aktivno stanovništvo. Iz grafikona je vidljivo kako najveću stopu zaposlenosti bilježila Estonija 2013. godine sa 75,1%. Najnižu stopu zaposlenosti bilježila je Malta 2007. godine sa stopom od 58,8%. Stopa zaposlenosti EU 28 u promatranom se razdoblju kretala od 70,3% u 2007. godini do 72% u 2013. godini.

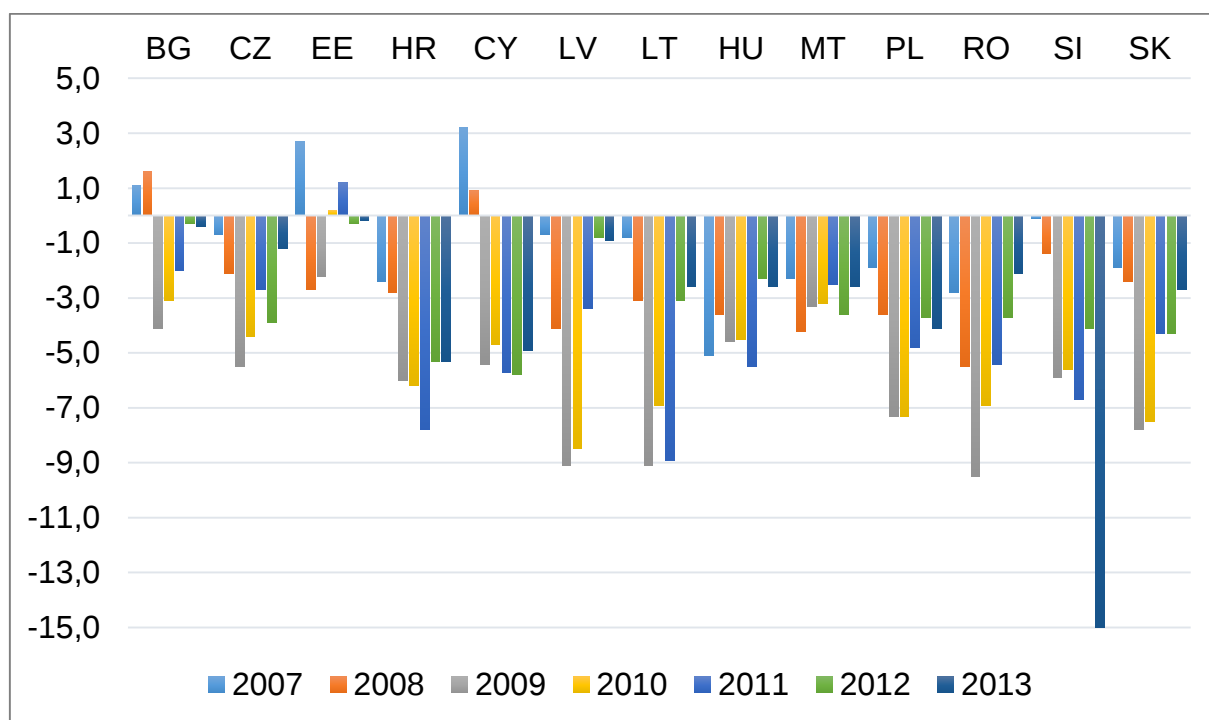
Grafikon 7. Javni dug zemalja EU 13 od 2007. do 2013. godine u postotku od BDP-a

Izvor: Eurostat, dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

U grafikonu 8. prikazuje se javni dug zemalja EU 13 u razdoblju od 2007. godine do 2013. godine. Javni dug se iskazuje u postotku od BDP-a. Iz grafikona je vidljivo kako je najveći javni dug u postotku od BDP-a imao Cipar 2013. godine u iznosu od 102,2% od ukupnog BDP-a. Najmanji iznos javnog duga bilježila je Estonija 2007. godine u iznosu od 3,7% od ukupnog BDP-a. Javni dug zemalja Europske unije (EU 28) u promatranom se razdoblju kretao od 57,5% od ukupnog BDP-a u 2007. godini, do 85,7% od ukupnog BDP-a u 2013. godini. Vidljiv je znatan trend rasta zaduživanja, tj. povećanja javnog duga zemalja članica Europske unije u promatranom razdoblju.

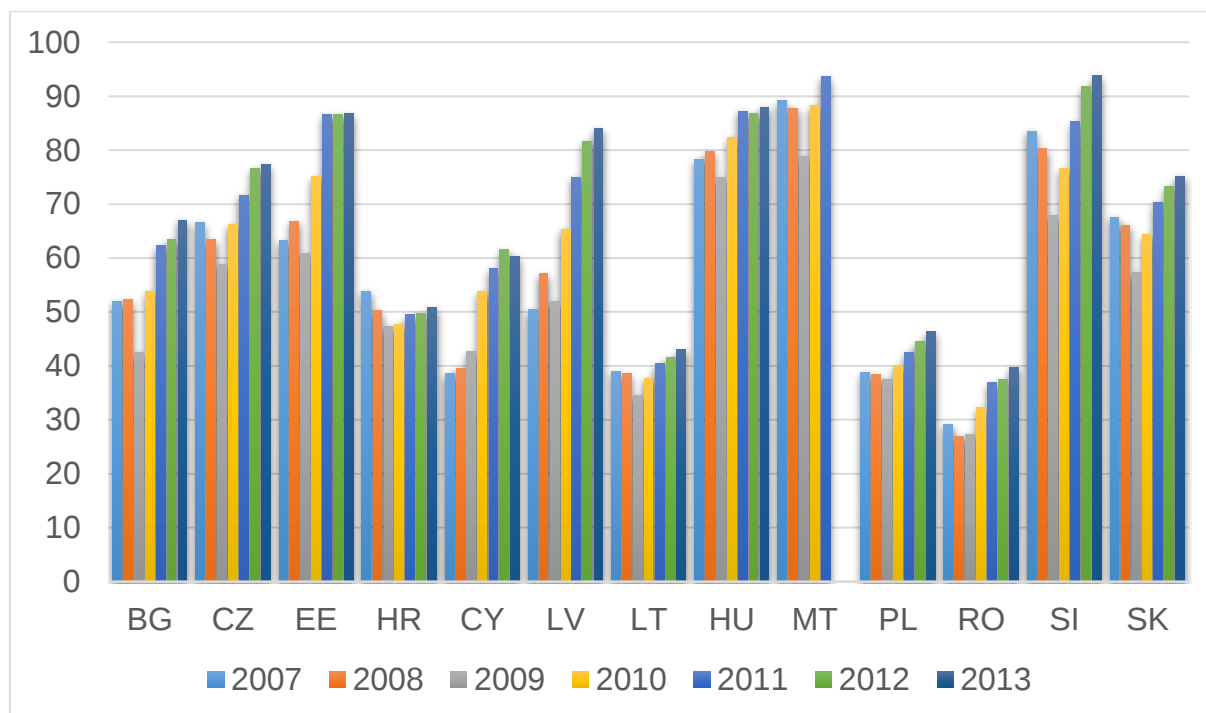
Grafikon 8. Proračunski deficit zemalja EU 13 za razdoblje od 2007. do 2013. godine

Izvor: Eurostat, dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

Iz grafikona je vidljivo kako najveći proračunski deficit od promatranih zemalja registrirala je Slovenija u 2013. godini sa -15% BDP-a. U promatranom razdoblju suficit bilježe Bugarska, Estonija i Cipar. Najveći suficit u promatranom razdoblju registrirao je Cipar u 2007. godini sa 3,2% BDP-a. U kompletnom promatranom razdoblju većina država bilježe deficit. Najveći ukupan deficit zabilježen je u 2009. godini, dok je najmanji ukupan deficit zabilježen u 2007. godini. U 2007. godini najmanji deficit imao je Cipar, a najveći Mađarska. U 2008. godini najmanji deficit bilježi Bugarska, a najveći Rumunjska. 2009. godine najmanji deficit ima Estonija, a najveći Rumunjska. 2010. godine najmanji deficit ima Estonija, kao i u prethodnoj godini, dok najveći deficit bilježi Latvija. 2011. godine najmanji deficit bilježi Estonija, a najveći Litva iza koje slijedi Hrvatska sa -7,8% od BDP-a. Najveći deficit u 2012. godini bilježi Cipar, a najmanji Bugarska i Estonija. U posljednjoj promatranoj godini najmanji deficit bilježi Bugarska, a najveći Slovenija. Razdoblje kontinuiranog deficita u promatranom razdoblju, posljedično je dovelo do povećanja udjela javnog duga u BDP-u.

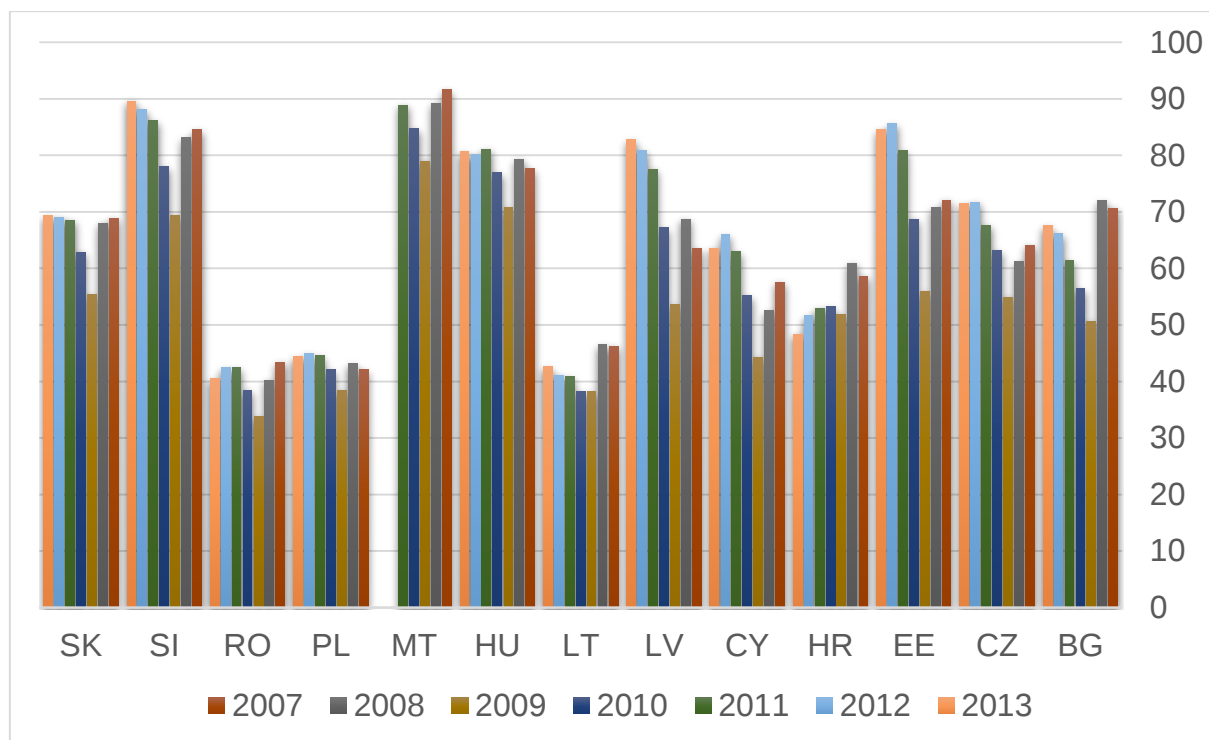
Grafikon 9. Izvoz dobara i usluga (otvorenost) u postotku od BDP-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine

Izvor: Svjetska banka, dostupno na: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

Iz grafikona 10. vidljivo je kako najveću otvorenost u promatranom razdoblju bilježi Slovenija u 2013. godini s 93,84% BDP-a. Najmanju otvorenost izvoza bilježi Rumunjska u 2013. godini s 26,93% BDP-a. Bugarska je najveću otvorenost izvoza imala u 2013. godini u iznosu od 66,98% BDP-a. Češka najveću otvorenost bilježi u 2013. godini u iznosu od 77,27% BDP-a. Najveću otvorenost izvoza Estonija bilježi u 2013. godini u iznosu od 86,77%. Najveću otvorenost Republika Hrvatska bilježila je u 2007. godini, u iznosu od 53,83% BDP-a, dok dalje u promatranom razdoblju Hrvatska bilježi trend pada. Cipar najveću otvorenost bilježi 2012. godine u iznosu od 61,52%. Latvija najveću otvorenost bilježi u 2013. godini s 84,05% od BDP-a, isto kao i Litva s 43,03% BDP-a i Mađarska s 87,96%. Malta najveću otvorenost izvoza bilježi u 2011. godini s 93,61% BDP-a. Poljska sa 46,32%, Rumunjska s 39,75%, Slovenija s 93,84% i Slovačka sa 75,21% najveću otvorenost izvoza u postotku od BDP-a registriraju u 2013. godini

Grafikon 10. Uvoz dobara i usluga (otvorenost) u postotku od BDP-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine

Izvor: Svjetska banka, dostupno na: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

Iz grafikona 11. vidljivo je da najveću otvorenost u promatranom razdoblju bilježi Malta u 2007. sa 91,57% od BDP-a. Najnižu otvorenost uvoza u promatranom razdoblju bilježi Rumunjska u 2009. sa 33,78% od BDP-a. Bugarska najveću otvorenost bilježi 2008. u iznosu od 71,97% BDP-a. Češka registrira najveću otvorenost 2012. u iznosu od 71,69% BDP-a. Estonija 2012. bilježi najveću otvorenost uvoza u iznosu od 85,60%. Hrvatska registrira najveću otvorenost uvoza 2008. godine sa 60,95% BDP-a. Cipar bilježi najveću otvorenost uvoza 2012. u iznosu od 65,98%. Latvija s 82,80% dostiže najveću otvorenost uvoza u 2013. godini. Litva najveću otvorenost uvoza bilježi 2008. s 46,52% BDP-a. Mađarska rekordnu otvorenost bilježi u 2011. godini sa 81,09% BDP-a. Najveću otvorenost Malta bilježi u 2007. godini s 91,57% BDP-a. Poljska najveću otvorenost uvoza bilježi 2012. sa 44,90% BDP-a. Najveću otvorenost uvoza Rumunjska bilježi u prvoj godini pristupanja Europskoj uniji (2007. godini) sa 43,45% BDP-a. Rumunjska je ujedno i država koja u promatranom razdoblju bilježi najmanju otvorenost uvoza, i to u 2009. godini s 33,78% BDP-a. Slovenija s 89,59% i Slovačka s 69,34% registriraju rekordnu otvorenost uvoza u 2013. godini.

4.3. Isplaćena sredstva iz instrumenata regionalne politike Europske unije u novim zemljama članicama (EU 13) za razdoblje od 2007. do 2013. godine

Uspješno vođenje regionalne politike na nacionalnoj i regionalnoj razini, upravljanje lokalnim razvojem, rastom gospodarstva i razvojem poduzeća uvelike ovisi o isplaćenim sredstvima iz instrumenata regionalne politike Europske unije za svaku državu članicu ponaosob. Kako bi se uspješno isplanirali razvojni projekti kojima će se moći ostvariti ciljevi i prioriteti Europske unije iznimno je važno poznavati programe i fondove Europske unije te učiti na dosadašnjim iskustvima drugih država članica ili na vlastitim greškama u prethodnom programskom razdoblju.

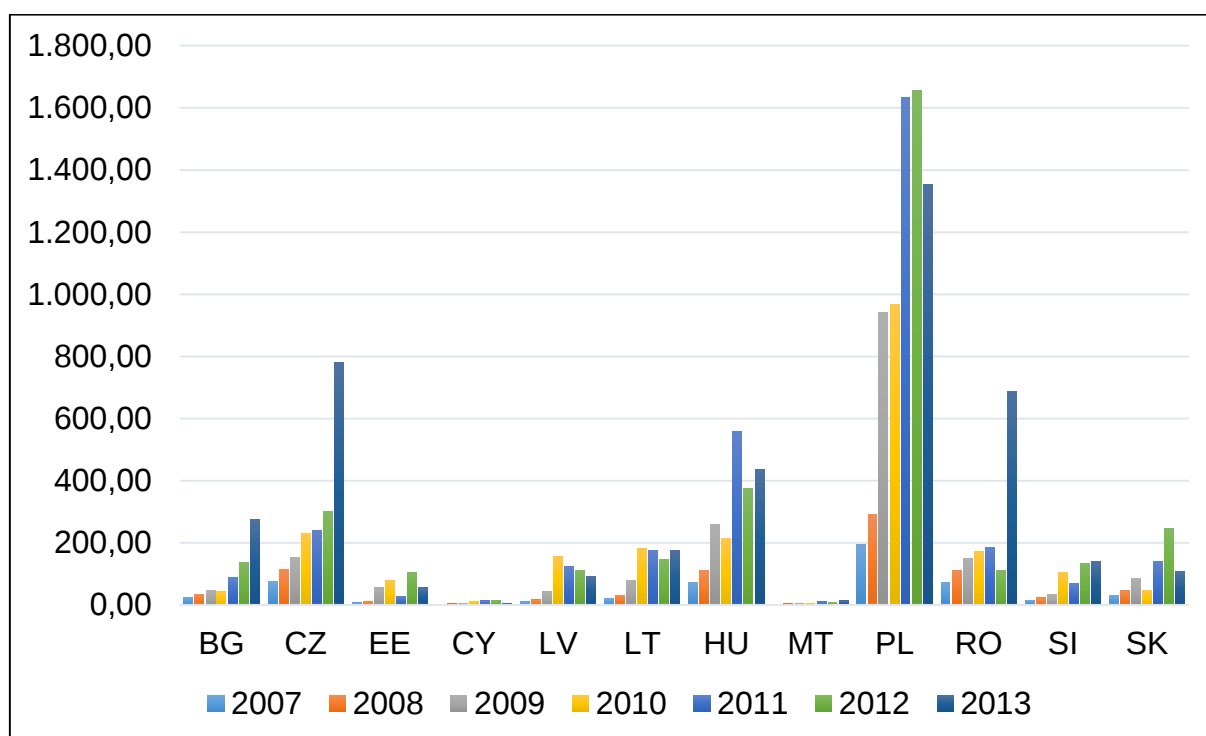
Iz programa i fondova Europske unije bespovratna sredstva namijenjena su zemljama članicama u raznim sferama društvenog i gospodarskog procesa. Svaka država članica ima predodređen iznos sredstava koja su joj na raspolaganju za iskorištenje u programskom razdoblju. Države članice trebaju regulirati načine ostvarenja sredstava s krajnjim korisnicima svakog pojedinačnog fonda Europske unije. Veoma je bitno da države članice imaju dobro organizirane sustave u vlastitim javnopravnim tijelima kako bi se bespovratna sredstva iskoristila u što većoj mjeri. Upravo o njima, odnosno o svakoj državi članici pojedinačno, ovisi iskorištenost bespovratnih sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Smisao financiranja putem bespovratnih sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova ogleda se u dostizanju određenog stupnja razvoja za slabije razvijene regije, te ostvarenje ciljeva zacrtanih svakim programskim razdobljem.

4.3.1. Isplaćena sredstva iz Europskog socijalnog fonda

Europski socijalni fond posebno je usmjeren na ljude, uključujući socijalno ugrožene skupine pod koje se podrazumijevaju dugotrajno nezaposleni, osobe s invaliditetom, etničke manjine, migranti, socijalno isključene osobe i marginalizirane zajednice. Europski socijalni fond predstavlja najvažniji socijalni instrument za ulaganje u ljudski potencijal. Europski socijalni fond promiče visoku razinu zaposlenosti i kvalitete radnih mjesta, pomaže obrazovanju te geografskoj i profesionalnoj mobilnosti radnika, promovira dostizanje visoke razine obrazovanja te promiče jednakost socijalno najranjivijih skupina, jednakost spolova i jednake mogućnosti i nediskriminaciju. Isto

tako, nastoji se pružiti potpora poduzetnicima i drugim tijelima s ciljem olakšavanja prilagodbe istih novim izazovima kao i promicanju dobrog načina upravljanja i provedbe reformi posebno u području zapošljavanja, obrazovanja i socijalne politike (Tufekčić i Tufekčić, 2013.).

Grafikon 11. Isplaćena sredstva iz ESF-a za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: ec.europa.eu/regional_policy/.../financial_execution_by_period_fund_country.xls [Pristupljeno: 13.11.2016.].

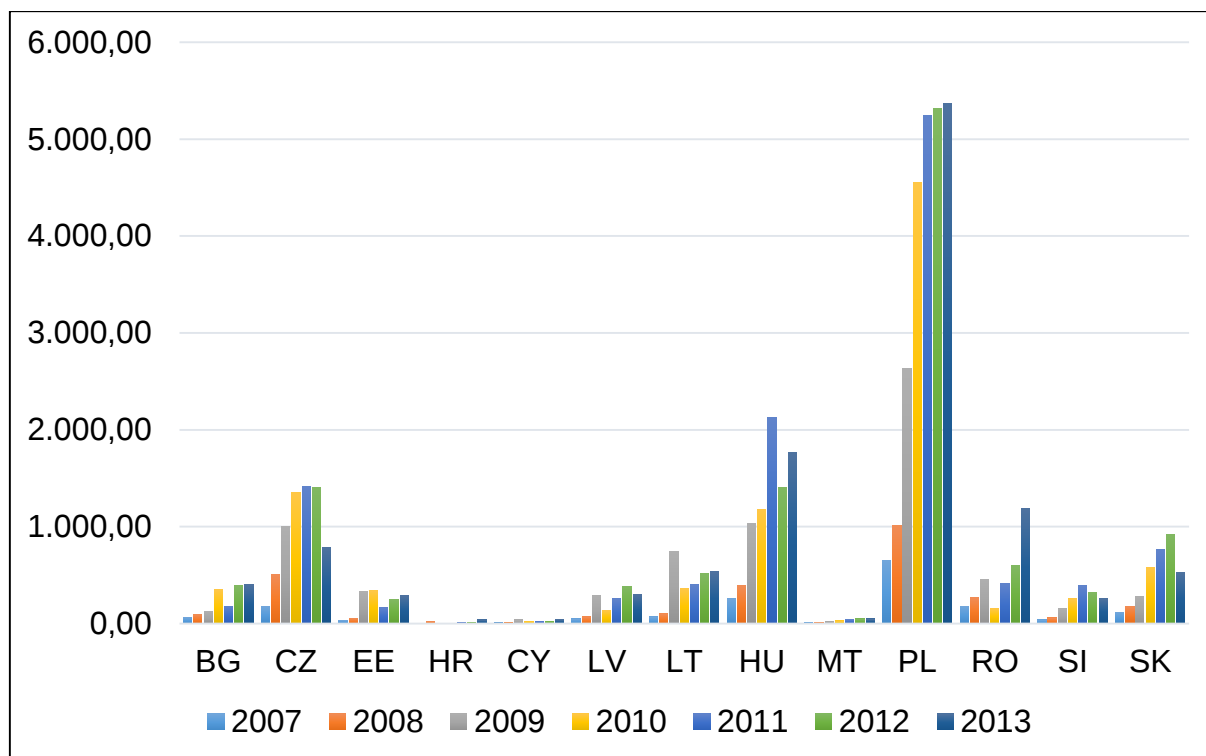
Grafikon 12. prikazuje isplaćena sredstva iz Europskog socijalnog fonda novim zemljama članicama (EU 13) za razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura. Grafikon je prikazan u eurima. Republika Hrvatska je izuzeta iz ovog grafa s obzirom da u promatranom razdoblju nije iskoristila sredstva iz Europskog socijalnog fonda. Hrvatskoj je u promatranom razdoblju bilo dodijeljeno 152.413.106,00, no ništa od toga nije isplaćeno. Iz grafikona 12. vidljivo je kako najveću iskorištenost Europskog socijalnog fonda ima Poljska u 2012. godini u iznosu od 1.657.381.687,52 eura što predstavlja povećanje za 763,69% u odnosu na 2007. godinu. Bugarska i Češka bilježe

trend rasta kroz promatrano razdoblje, a Češka bilježi rast za 160,30% u 2013. godini, u odnosu na 2012. godinu. Estonija najveću iskorištenost Europskog socijalnog fonda bilježi u 2012. godini, a Latvija i Litva u 2010. godini. Mađarska najveću iskorištenost evidentira u 2011. godini u iznosu od 557.845.557,03 eura, dok u 2013. godini bilježi smanjenje za 21,74% u odnosu na 2011. godinu. Rumunjska najviše sredstava iskorištava u 2013. godini u iznosu od 687.425.837,48 eura što predstavlja rast za 520,08% u odnosu na prethodnu 2012. godinu. Slovenija evidentira najveću iskorištenost sredstava iz Europskog socijalnog fonda u 2013. godini u iznosu od 140.106.499,74 eura, dok Slovačka isto evidentira u 2012. godini s 247.796.910,76 eura. Najmanju iskorištenost u promatranom razdoblju za EU 13 bilježi Malta u 2007. godini u iznosu od 2.240.000,00 eura, a slijedi je Cipar s iskorištenih 2.395.383,08 eura u 2007. godini. Malta u promatranom razdoblju bilježi trend rasta, dok Cipar evidentira pad u za 61,30% u 2013. godini u odnosu na prethodnu 2012. godinu.

4.3.2. Isplaćena sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj

Europski fond za regionalni razvoj potpomaže jačanje ekonomske i socijalne kohezije u Europskoj uniji smanjenjem ekonomskih razlika između regija, ulaganjem u infrastrukturu i fizički kapital. Europski fond za regionalni razvoj s obzirom na financijski kapacitet te raspon ulaganja, ponajprije treba doprinijeti prioritetima programskog razdoblja (Tufekčić i Tufekčić, 2013.). Sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj dodjeljuju se sukladno razvijenosti regija u kojima se provedi politika. Tako je slabije razvijenim regijama dodijeljeno najviše sredstava, a tranzicijskim regijama i razvijenijim regijama nešto manje. Isto tako, pažnja se posvećuje posebnim teritorijima koji su najudaljeniji i rijetko naseljeni.

Grafikon 12. Isplaćena sredstva iz ERDF-a za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: ec.europa.eu/regional_policy/.../financial_execution_by_period_fund_country.xls
[Pristupljeno: 13.11.2016.].

Grafikonom 13. prikazuju se isplaćena sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura. Iz grafikona je vidljivo kako najveću iskorištenost sredstava ima Poljska u 2013. godini u iznosu od 5.366.857.753,85 eura, doka najmanju iskorištenost ima Hrvatska u 2009. godini u iznosu od 89.466,30 eura. Bugarska najviše iskorištenih sredstava ima u 2013. godini u iznosu od 406.139.528,90 eura što predstavlja povećanje za 4,23% u odnosu na prethodnu godinu. Najviše iskorištenih sredstava Češka bilježi u 2011. godini u iznosu od 1.418.437.224,39 eura. Estonija vrh iskorištenosti bilježi 2010. godine u iznosu od 338.953.866,44 eura, nakon čega dolazi do naglog smanjenja u 2011. godini, te postepenog povećanja do kraja promatranog razdoblja. Hrvatska je u promatranom razdoblju ukupno iskoristila 97.649.637,68 eura, s tim da u prvoj promatranoj godini nije iskoristila sredstva. Cipar bilježi malu iskorištenost sredstava, no u promatranom razdoblju bilježi trend rasta te se iskorištenost sredstava kreće od iznosa 5.589.227,08

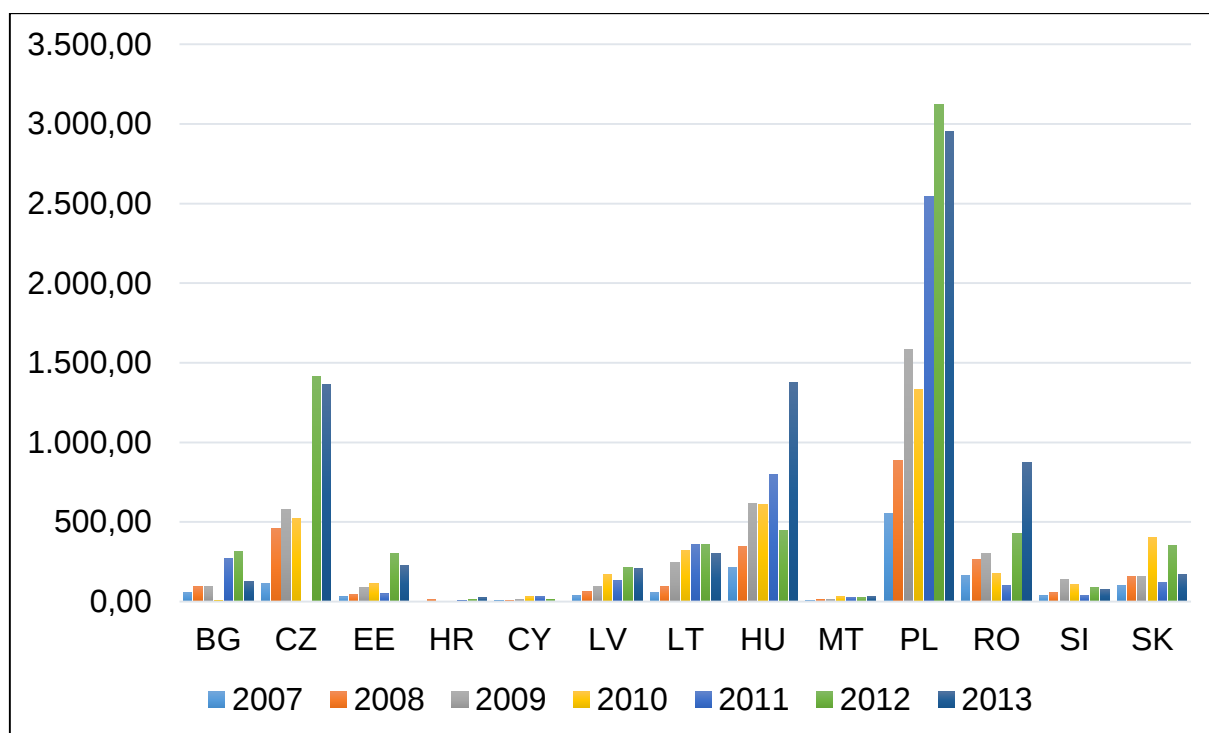
eura u 2007. godini do iznosa 45.587.305,51 eura u 2013. godini, kao i Malta čija se iskorištenost sredstava kreće od 8.879.560,62 eura u 2007. godini do 49.169.981,44 eura u 2013. godini. Najveću iskorištenost Latvija, Litva, Mađarska i Rumunjska bilježe u 2013. godini. Rumunjska u 2013 godini bilježi rast od 97,65% u odnosu na prethodnu godinu. Poljska u 2013. godini bilježi rast od 722,82% u odnosu na 2007. godinu i svakako je najuspješnija država u iskorištenju sredstava od promatranih zemalja. Slovenija najveću iskorištenost bilježi u 2011. godini, a Slovačka u 2012. godini.

4.3.3. Isplaćena sredstva iz Kohezijskog fonda

Kohezijski fond pomaže državama članicama Europske unije koje imaju bruto nacionalni dohodak niži od 90% prosjeka Europske unije. S obzirom da je Republika Hrvatska podijeljena na dvije NUTS 2 regije, Jadransku i Kontinentalnu, obje spadaju u regije s prosjekom manjim od 90% prosjeka Europske unije, cijela Republika Hrvatska ima pravo koristiti sredstva iz Kohezijskog fonda. Kohezijski fond financira projekte u transeuropskoj prometnoj mreži (TEN-T), zaštiti okoliša te prometu i gradskom prijevozu koji rezultiraju smanjenjem emisije CO₂. No međutim, s obzirom na trenutnu financijsku situaciju, većina zemalja ima veliki problem osiguranja potrebnih sredstava za sufinanciranje. Kohezijski fondovi funkcioniraju na način da se veći dio bespovratnih sredstava dodjeljuje iz proračuna Europske unije, dok se manji dio bespovratnih sredstava osigurava iz proračuna zemlje članice u kojoj se projekt realizira.

Kako u svome radu navode Tufekčić i Tufekčić (2013.) kohezijski fond financira različite projekte koji doprinose održivom razvoju, prilagodbi klimatskim promjenama i zaštiti od rizika povezanih s klimatskim promjenama, investicije u vodoopskrbu i odvodnju te u projekte zaštite okoliša u urbanim sredinama. Isto tako, prihvatljive su investicije u energetski sektor koje pokazuju pozitivan utjecaj na okoliš kao što su investicije u energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije.

Grafikon 13. Isplaćena sredstva iz Kohezijskog fonda za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: ec.europa.eu/regional_policy/.../financial_execution_by_period_fund_country.xls
[Pristupljeno: 13.11.2016.].

Grafikon 14. prikazuje isplaćena sredstva iz Kohezijskog fonda za nove zemlje članice (EU 13) u razdoblju od 2007. do 2013. godine u milijunima eura. Iz grafikona je vidljivo kako najveću iskorištenost sredstava ima Poljska u 2012. godini u iznosu od 3.124.607.865,57 eura. Najniži iznos bilježi Hrvatska 2009. godine u iznosu od 55.228,50 eura. Bugarska, Češka i Estonija najveću iskorištenost bilježe 2012. godine. Hrvatska najveću iskorištenost bilježi 2013. godine u iznosu od 24.952.376,59 eura. Najveću iskorištenost sredstava Cipar bilježi 2011. godine u iznosu od 33.998.576,44 eura nakon čega slijedi smanjenje do kraja promatranog razdoblja. Latvija najveću iskorištenost bilježi 2012. godine, a Litva 2011. godine. Mađarska najveću iskorištenost evidentira u posljednjoj promatranoj godini u iznosu od 1.377.056.472,93 eura, što predstavlja povećanje za 208,17% u odnosu na prethodnu godinu. Malta najveću iskorištenost sredstava ima u 2013. godini u iznosu od 33.558.306,13 eura. Poljska rekordnu iskorištenost bilježi u 2012. godini, dok u 2013. godini bilježi smanjenje za 5,61% u odnosu na prethodnu godinu. U odnosu na ostale promatrane zemlje, Poljska

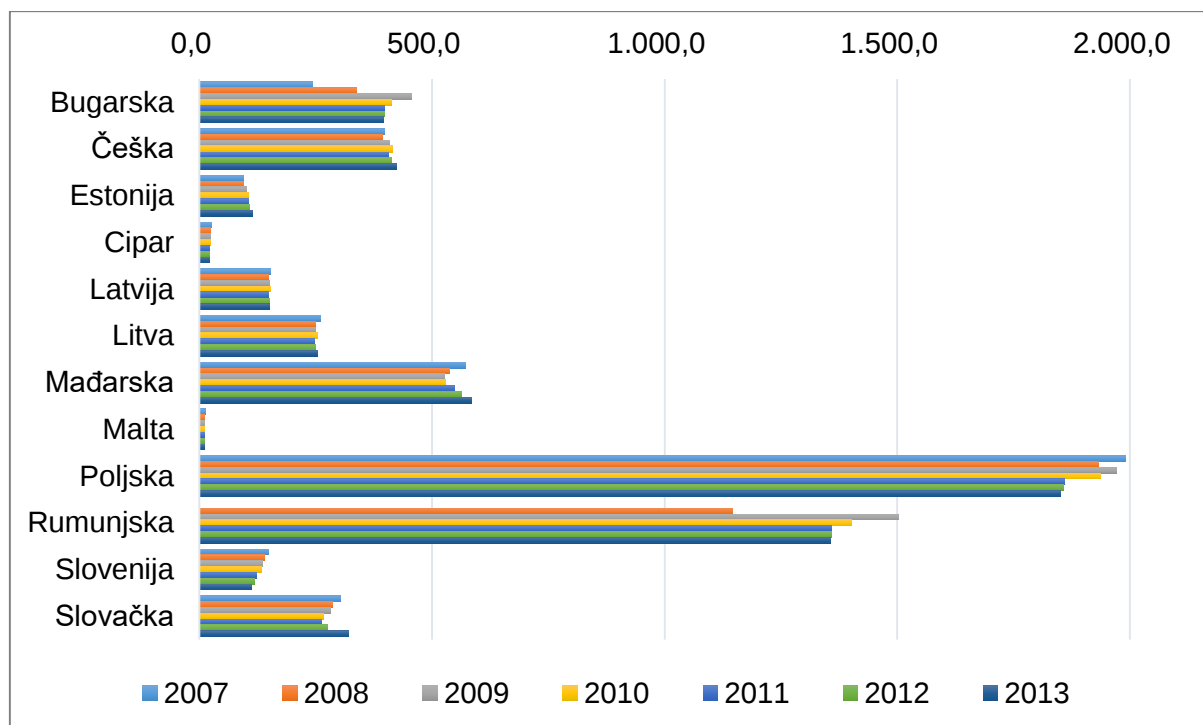
ima daleko veću iskorištenost bespovratnih sredstava. Rumunjska u 2013. godini bilježi povećanje od 104,43% u odnosu na prethodnu godinu. Slovenija najveću iskorištenost bilježi u 2009. godini u iznosu od 136.151.652,85 eura, dok u 2013. godini bilježi smanjenje od 44,22% u odnosu na 2009. godinu gdje je imala maksimalnu iskorištenost. Slovačka maksimalnu iskorištenost sredstava iz Kohezijskog fonda bilježi 2010. godine u iznosu od 401.792.477,09 eura., u 2011. bilježi znatno smanjenje, da bi se u 2012. godini iskoristio iznos od 353.484.928,08 eura. U posljednjoj promatranoj godini Slovačka bilježi smanjenje od 51,55% u odnosu na prethodnu 2012. godinu.

4.3.4. Isplaćena sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj usavršuje upravljanje i kontrolu nad politikom ruralnog razvoja. Fond se financira putem sredstava iz Zajedničke poljoprivredne politike te promiče održivi ruralni razvoj u svim regijama Europske unije. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj pridonosi ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži, uvođenju inovacija u poljoprivredni sustav, podizanju razine poljoprivrednih gospodarstava na viši nivo kao i zaštititi klimatskih uvjeta.

Kako u svome radu navode Tufekčić i Tufekčić (2013.) Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj instrument je kojim se podupire europsku politiku ruralnog razvoja, a koja čini drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike. Nastavno na navedeno, dugoročni cilj politike ruralnog razvoja jest povećanje konkurentnosti poljoprivrede, održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatske promjene te uravnotežen razvoj ruralnih krajeva. Sve zemlje članice imaju pravo unutar vlastitog programa ruralnog razvoja, uključiti razne potprograme prilagođene vlastitim potrebama, kao na primjer poticanje ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti na ruralnim područjima, programi za mlade ili male poljoprivrednike i drugo.

Grafikon 14. Isplaćena sredstva iz EAFRD-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/documents/fin_fw0713/tab_rural_devt_2007-2013.pdf [Pristupljeno: 13.11.2016.].

Grafikon 15. prikazuje isplaćena sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj za nove zemlje članice (EU 13) u razdoblju od 2007. do 2013. godine. Grafikon je prikazan u milijunima eura. Iz grafikona je vidljivo kako najveću vrijednost iskorištenih sredstava ima Poljska u 2007. godini, u iznosu od 1.989,7 milijuna eura, dok najmanju vrijednost iskorištenih sredstava bilježi Malta u 2011. godini u iznosu od 10,3 milijuna eura. Bugarska najveći iznos sredstava iskorištava 2009. godine u iznosu od 456,8 milijuna eura. U promatranom razdoblju Bugarska je ukupno iskoristila 2.642,2 milijuna eura. Češka je maksimalan iznos sredstava iskoristila u 2013. godini u iznosu od 424,3 milijuna eura, dok je ukupno u promatranom razdoblju iskoristila 2.857,5 milijuna eura. Estonija u 2013. godini iskorištava sredstava u iznosu od 113,3 milijuna eura, što predstavlja 15,66% od ukupno iskorištenih sredstava u promatranom razdoblju. Cipar iza Malte bilježi najmanju iskorištenost bespovratnih sredstava od promatranih zemalja (EU 13), no najveću iskorištenost od 26,7 milijuna eura bilježi u 2007. godini. Latvija najveću iskorištenost sredstava bilježi 2010. godine u iznosu od

153,2 milijuna eura, što čini 14,53% ukupno iskorištenih sredstava u promatranom razdoblju. Litva u prvoj promatranoj godini bilježi najveću iskorištenost sredstava u iznosu od 261 milijun eura, što čini 14,78% ukupno iskorištenih sredstava u promatranom razdoblju. Mađarska najveću iskorištenost bilježi 2013. godine u iznosu od 584,6 milijuna eura, što čini 15,14% ukupno iskorištenih sredstava kojih je Mađarska iskoristila u iznosu od 3.860,1 milijuna eura. Malta je kao što je navedeno u promatranom razdoblju, od promatranih zemalja iskoristila najmanje sredstava iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Najviše sredstava Malta je iskoristila 2007. godine u iznosu od 12,4 milijuna eura. Navedeno čini 16,01% od ukupnih iskorištenih sredstava, kojih je Malta iskoristila u iznosu od 77,7 milijuna eura. Poljska je ukupno iskoristila sredstava u iznosu od 13.398,9 milijuna eura, što ju čini predvodnicom u iskorištenju bespovratnih sredstava od EU 13 u promatranom razdoblju. Rumunjska je najviše sredstava iskoristila 2009. godine u iznosu od 1.502,7 milijuna eura, što čini 18,50% od ukupnih iskorištenih sredstava u promatranom razdoblju. Slovenija je ukupno iskoristila sredstava u iznosu od 916 milijuna eura. Najveći iznos sredstava iskorišteno je u 2007. godini u iznosu od 149,5 milijuna eura, što čini 16,33% od ukupnih iskorištenih sredstava u promatranom razdoblju. Slovačka je u promatranom razdoblju ukupno iskoristila sredstava u iznosu od 1.996,9 milijuna eura. Najveći iznos iskorišteno je 2013. godine u iznosu od 319,8 milijuna eura, što čini 16,02% od ukupnih iskorištenih sredstava iz Europskog poljoprivrednog fonda u razdoblju od 2007. do 2013. godine kojemu je bilo namijenjeno 96.440,3 milijuna eura u promatranom razdoblju.

4.3.5. Isplaćena sredstva iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo instrument je Europske unije kojim će se doprinijeti postizanju ciljeva Zajedničke ribarstvene politike i poticanju provedbe Integrirane pomorske politike Europske unije. Spada u Europske strukturne i investicijske fondove (ESI fondove). Europski fond za pomorstvo i ribarstvo promiče konkurentan, okolišno i gospodarski održiv te društveno odgovoran ribolov i akvakulturu. Isto tako, fondom se potiče provedba Zajedničke ribarstvene politike, primiće uravnotežen i uključiv razvoj teritorijalnog ribarstvenog područja i područja akvakulture što promiče provedbu Kohezijske i Integrirane pomorske politike.

U razdoblju od 2007. do 2013. godine Europski fond za pomorstvo i ribarstvo podrazumijevao je dvije politike, Zajedničke ribarstvene politike i Integrirane pomorske politike. U tekućem programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine, navedene politike spojene su u jedan jedinstveni instrument koji je nazvan Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Navedene će smanjiti administrativne troškove i opterećenje, pojednostaviti procedure unificiranim pravilima, povećati transparentnost te povećati učinkovitost utroška sredstava i maksimizirati učinke politika koje utječu i tiču se mora (Tufekčić i Tufekčić, 2013.).

Grafikon 15. Isplaćena sredstva iz EMFF-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/documents/fin_fw0713/tab_fisheries_2007-2013.pdf [Pristupljeno: 13.11.2016.].

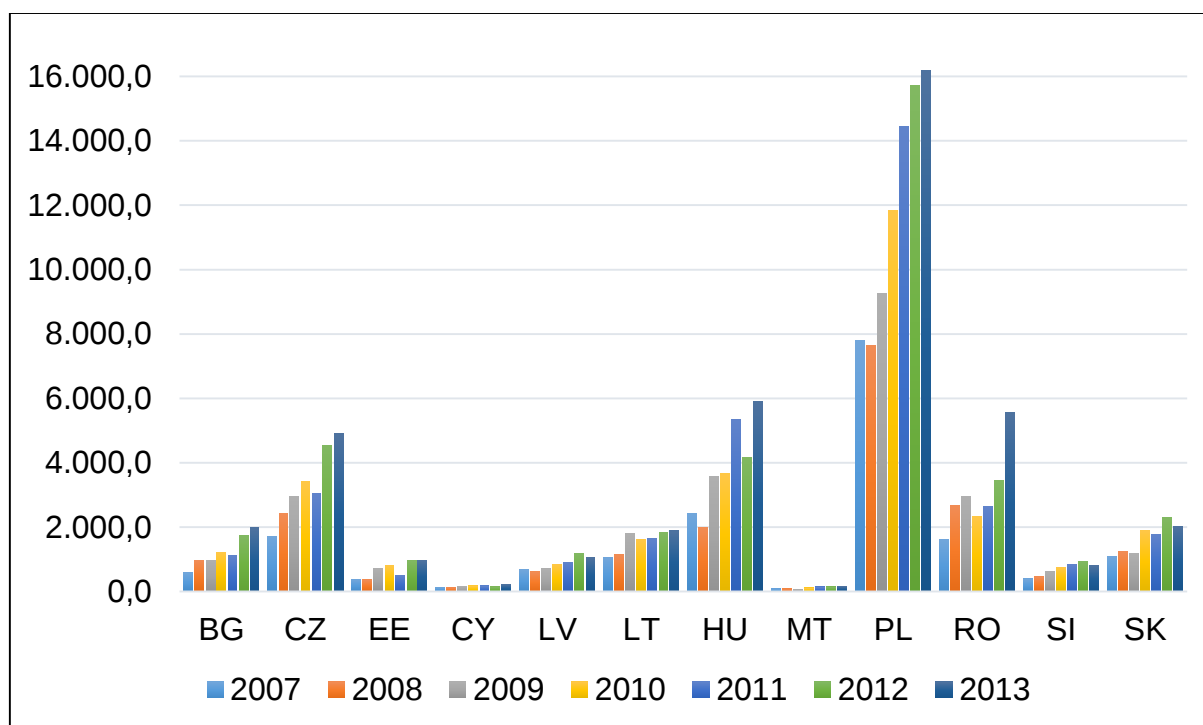
Iz grafikona 16. vidljiva je isplaćenost sredstava iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo u razdoblju od 2007. do 2013. godine u milijunima eura. Najveći iznos sredstava iskoristila je Poljska u 2013. godini, u iznosu od 126,3 milijuna eura, dok je najmanji iznos zabilježila Malta 2010. i 2011. godine u iznosu od 1,3 milijuna eura.

Većina zemalja bilježi trend rasta kroz promatrano razdoblje, te konstantno povećanje iskorištenosti sredstava. Posljedično s tim sve zemlje osim Slovenije, najveću iskorištenost sredstava imala je u 2013. godini. Valja napomenuti kako je putem Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo moguće ostvariti sredstva povezana sa slatkovodnim biološkim resursima i akvakulturom, zato su u promatrane zemlje uvedene sve države EU 13, bez obzira imale izlaz na more ili ne. Europskim fondom za pomorstvo i ribarstvo ukupno je alocirano sredstava u iznosu od 4.339,7 milijuna eura za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine.

4.3.6. Pregled iskorištenih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda po novim zemljama članicama – EU 13

Nove zemlje članice Europske unije imale su na raspolaganju različite iznose sredstava koje mogu iskoristiti u programskom razdoblju. Dodijeljena sredstva ovise o više parametara na temelju kojih se dodjeljuju zemljama članicama, ovisno o površini i broju stanovnika svake pojedine zemlje članice. U nastavku će biti promatrani iznosi sredstava koji su novim zemljama članicama bili dodijeljeni, tj. koliko im je sredstava u konačnici isplaćeno u promatranom razdoblju. Naposljetku, bit će stavljeni u odnos navedena dva parametra, te će se dati prikaz koliko je koja zemlja članica iskoristila sredstava u postotku u promatranom razdoblju od 2007. do 2013. godine.

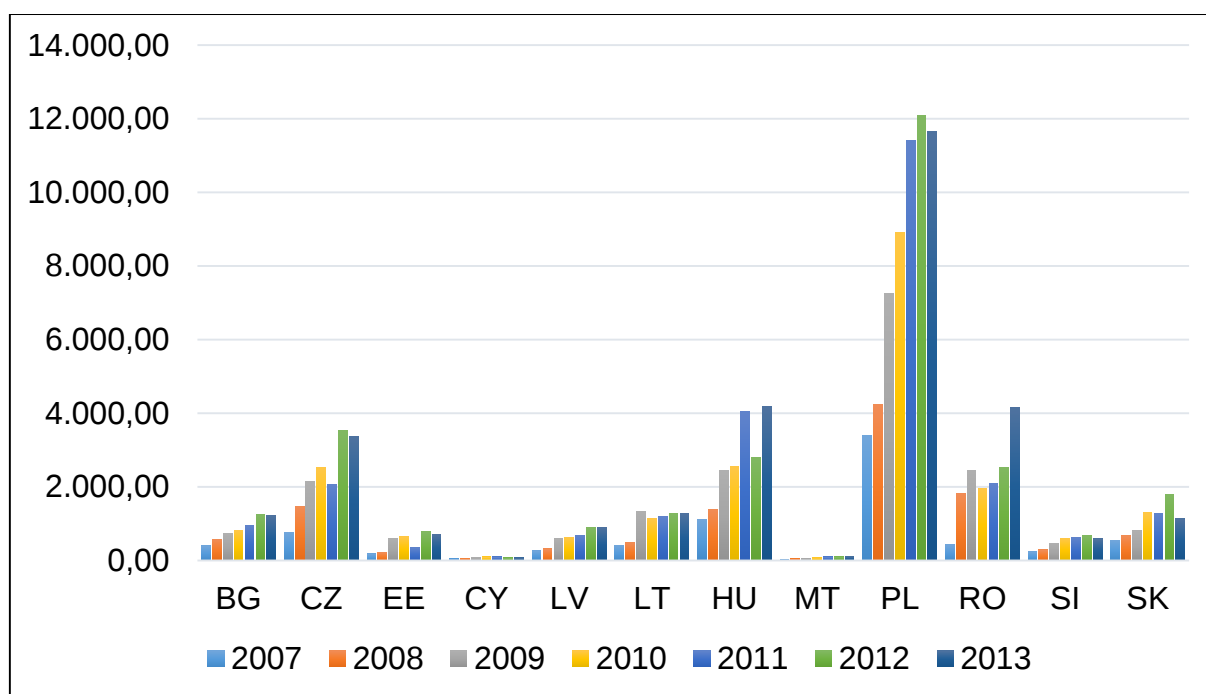
Grafikon 16. Alocirana sredstva iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: ec.europa.eu/regional_policy/.../financial_execution_by_period_fund_country.xls
[Pristupljeno: 04.12.2016.].

Grafikonom 16. prikazana su alocirana sredstva iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura. Iz grafikona je vidljivo kako je najveći iznos sredstava, promatrajući nove zemlje članice, dodijeljen Poljskoj s obzirom na njenu veličinu i broj stanovnika. Najmanji iznos dodijeljen je Malti. U svim zemljama članicama bilježi se trend rasta alociranih sredstava kroz promatrano razdoblje.

Grafikon 17. Isplaćena sredstva iz ESI fondova u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura

Izvor: Europska komisija, dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries> [Pristupljeno: 04.12.2016.].

Grafikonom 16. prikazana su isplaćena sredstva iz ESI fondova u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura. Iz grafikona je vidljivo kako je najveći iznos sredstava isplaćen Poljskoj. U promatranom razdoblju bilježi se trend rasta u većini zemalja u iznosu isplaćenih sredstava kroz promatrano razdoblje.

Tablica 3. Odnos isplaćenih i alociranih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u %

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Prosjek
Bugarska	66,75	58,96	75,14	67,25	85,86	72,34	61,76	69,72
Češka	44,62	60,45	72,53	73,84	68,33	77,88	68,61	66,61
Estonija	47,36	59,50	81,86	79,77	70,68	81,94	72,57	70,53
Cipar	33,66	36,89	50,04	52,62	51,18	43,46	33,51	43,05
Latvija	39,23	51,43	83,28	75,26	74,65	75,05	84,97	69,13
Litva	39,76	42,50	74,00	70,74	72,24	69,46	67,82	62,36
Mađarska	45,83	69,42	68,27	69,73	75,68	66,84	70,55	66,62
Malta	34,32	46,91	67,03	69,52	69,07	67,43	62,61	59,56
Poljska	43,54	55,58	78,34	75,34	78,93	76,76	72,05	68,65
Rumunjska	26,97	67,92	82,74	83,88	78,80	73,69	74,59	69,80
Slovenija	61,17	61,59	75,61	79,78	74,17	71,69	72,75	70,97
Slovačka	50,98	53,76	67,54	67,74	72,10	78,69	55,86	63,81

Izvor: Izrada autora prema podacima Europske komisije. Dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries> [Pristupljeno: 04.12.2016.].

U tablici 3. prikazuje se odnos isplaćenih i alociranih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine izražen u postotku. U izračunu su uzeti u promatranje isplaćena sredstva koja su stavljena u odnos sa alociranim, odnosno dostupnim sredstvima.

Prikazuje se odnos između isplaćenih i alociranih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine prikazano u postotku. Iz tablice je vidljivo kako najveći prosječni postotak isplaćenih sredstava u promatranom razdoblju od novih zemalja članica (EU 13) bilježi Slovenija sa 70,93% od dodijeljenih sredstava. Slijedi ju Estonija sa prosječnih 70,53%. Najmanji postotak isplaćenih sredstava bilježi Cipar sa 43,05% od dodijeljenih sredstava.

Promatrajući zemlje ponaosob vidljivo je da Bugarska najveću iskorištenost bilježi u 2011. godini s 85,86%, dok najlošiju iskorištenost bilježi u 2008. godini s 58,96%. Češka najbolja iskustva u povlačenju sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda bilježi u 2012. godini sa 77,88%, a najlošija u 2007. godini sa 44,62%. Estonija najveću iskorištenost bilježi u 2012. godini s 81,94%, a najnižu u 2007. godini sa

47,36%. Najveću iskorištenost sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda Cipar bilježi u 2010. godini s 52,62%, a najmanju u 2013. godini s 33,51%. Cipar je zemlja koja bilježi najslabiju iskorištenost sredstava s obzirom da kroz promatrano razdoblje ne prelazi 52,62% iskorištenosti sredstava. Latvija najveću iskorištenost sredstava bilježi u posljednjoj promatranoj godini s 84,97%, a najnižu u 2007. godini s 39,23%. Najveću iskorištenost sredstava Litva bilježi u 2009. godini sa 74%, a najnižu u 2007. godini s 39,76%.

Mađarska najbolja iskustva u povlačenju sredstava u vidu najveće iskorištenosti bilježi u 2011. godini s 75,68%, dok najnižu iskorištenost bilježi u 2007. godini s 45,83%. Malta najveću iskorištenost bilježi u 2010. godini u iznosu od 69,52%, a najmanju u 2007. godini s 34,32% od dostupnih sredstava. Poljska najveću iskorištenost bilježi u 2011. godini sa 78,93% od ukupno raspoloživih sredstava, a najmanju iskorištenost u 2007. godini sa 43,54%. Najveću iskorištenost Rumunjska bilježi u 2010. godini s 83,88%, a najmanju u 2007. godini s 26,97%. Slovenija najbolja iskustva u iskorištenosti sredstava bilježi u 2010. godini s 79,78%, a najlošija u 2007. godini s 61,17% od dostupnih sredstava. Slovačka najveću iskorištenost bilježi u 2012. godini sa 78,69%, a najmanju u 2007. godini sa 50,98%.

4.4. Ex – post evaluacija sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj u odabranim zemljama

Promatrajući svaku pojedinačnu nove zemlju članicu ponaosob, bilježe se različite prednosti kojima su nove zemlje članice iskoristile Strukture fondove i Kohezijski fond u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine. U nastavku će se proučiti koristi svake nove zemlje članice Europske unije koje su imale od Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine.

Nakon značajne ekspanzije između 2000. i 2007. godine Cipar u razdoblju od 2007. do 2013. godine bilježi stagnaciju te kasnije recesiju. Tijekom programskog razdoblja ekonomski razvoj nastavio se koncentrirati u urbanim sredinama i priobalnim područjima, dok se unutrašnjost otoka slabije razvijala. ERDF i Kohezijski fond poduprijeli su Cipar sa 493 milijuna eura, što predstavlja 0,4% BDP-a, odnosno 86 eura po glavi stanovnika. Sredstva su bila usmjerena ka zaštiti okoliša, urbanom

razvoju, turizmu i razvoju poduzetništva. Tijekom razdoblja sredstva su prenamijenjena sa istraživanja i razvoja, inovacija te kulture i socijalne infrastrukture prema urbanom razvoju, turizmu i razvoju poduzetništva. U globalu mjere su rezultirale stvaranju 1.600 novih radnih mjesta u malim i srednjim poduzećima, od kojih je 570 stvoreno u sektoru istraživanja. Procjenjuje se da je učinkovito ulaganje iz Kohezijskog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj pospješilo rast BDP-a za 0,6%, odnosno 0,5% viši nego što bi bio bez provođenja takve politike (Europska komisija, 2016.).

Globalna kriza Maltu je pogodila u veoma neznatnoj mjeri. Malta je uspjela zadržati stopu nezaposlenosti ispod 7%, te pozitivan rast BDP-a. U programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine Malta je dobila potporu od 728 milijuna eura, što je ekvivalent 1,6% BDP-a, odnosno 251 eura po glavi stanovnika. ERDF i Kohezijski fond pretežito se koriste za ulaganja u zaštitu okoliša (25%), kulturi i socijalnoj infrastrukturi (23%) te transportu (20%). Znatna promjena u financiranju dogodila se u promjeni sa alokacije infrastrukture, okoliša i transporta ka kulturi i socijalnoj infrastrukturi. Iako se tokom razdoblja stopa iskorištenosti povećala, ostala je do kraja programskog razdoblja na veoma niskoj razini. Mjerama se rezultiralo povećanjem BDP-a za 2,3% (Europska komisija, 2016.).

Nakon neprekidnog ekonomskog rasta između 2000. i 2006. godine, Mađarska ulazi u financijske probleme i razdoblje recesije, što se ponajviše manifestiralo u rastu nezaposlenosti na 10%. U programskom razdoblju značajne razlike pojavljuju se između regija. Ukupna potpora iz ERDF-a i Kohezijskog fonda iznosila je 21 milijardu eura, što je ekvivalent od prosječno 304 eura po glavi stanovnika. Sredstva iz fondova doprinijela su stvaranju 108.908 radnih mjesta. Mađarska je od znatnijih projekata realizirala 40.644 projekta za pomoć tvrtkama, 3.916 u istraživanju i razvoju, 640 projekata suradnje između poduzeća i istraživačkih centara. Izgrađeni su mnogi proizvodni pogoni, kao i 502 kilometra novih cesta. Procjenjuje se da je korištenje ERDF-a i Kohezijskog fonda doprinijelo povećanju BDP-a od 5% (Europska komisija, 2016.).

Poljska je jedina među državama članicama Europske unije koja je uspjela uspješno izbjeći globalnu recesiju. U programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine cijela zemlja kvalificira se za potporu u okviru cilja Konvergencije, iako postoje znatne razlike između regija u vidu gospodarskog razvoja. U Poljskoj je alocirano 57,2 milijarde eura

putem ERDF-a i Kohezijskog fonda, što čini 2,3% BDP-a. Stopa iskorištenosti prikazana u plaćanjima povezanim s alociranim sredstvima tijekom perioda te je Poljska do kraja uspjela iskoristiti većinu alociranih sredstava. Većina sredstava utrošena je u podršku investicija u prometu (45%) putem čega je izgrađeno 1.886 kilometara novih prometnica i 1.065 kilometara prometnica unutar TEN-T mreže, te nadograđeno 7.216 kilometara postojećih prometnica i modernizirano 606 kilometara željezničkih pruga. Četvrtina sredstava utrošena je na poduzeća i inovacije, a oko 12% na okoliš i infrastrukturu. Mjere investiranja pridonijele su stvaranju 87.427 novih radnih mjesta i povećanja BDP-a od preko 4% (Europska komisija, 2016.).

Rumunjska je za vrijeme financijske krize pretrpjela znatne ekonomske štete, no u 2011. godini bilježi se rast kao rezultat jakog izvoza. Ukupna potpora iz ERDF-a i Kohezijskog fonda iznosila je 15,4 milijarde eura za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine, odnosno 102 eura po glavi stanovnika što je činilo najnižu razinu u Europskoj uniji. Sredstva su ponajprije bila namijenjena za promet, okoliš i u manjoj mjeri za poduzeća. Korištenje sredstava iz ERDF-a i Kohezijskog fonda dovelo je do stvaranja 35.000 novih radnih mjesta, gradnje 368 kilometara novih cesta, nadogradnje 1.893 kilometara postojećih prometnica, te naposljetku rasta BDP-a za 4% (Europska komisija, 2016.).

U Slovačkoj je globalna ekonomska kriza izazvala usporavanje gospodarskog rasta u razdoblju od 2007. do 2013. godine, što je dovelo do pada stope zaposlenosti za okvirno 2 postotna poena, dok stopa nezaposlenosti s druge strane raste na 14%. Alokacija sredstava iz ERDF-a i Kohezijskog fonda iznosila je 10 milijardi eura u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine, što je ekvivalent od okvirno 2% BDP-a. Sredstva se uglavnom koriste za potporu infrastrukture, prometa, energiju i ICT (informacijsko-komunikacijske tehnologije) koje zajedno čine polovicu ukupnih sredstava. Korištenje sredstava stvorilo je 5.068 radnih mjesta, što se postiglo kroz financiranje 504 projekta istraživanja i razvoja, 2.104 projekta za pomoć tvrtkama te još 279 projekata suradnje između malih i srednjih poduzeća i istraživačkih centara. U promatranom programskom razdoblju procjenjuje se da se doprinijelo povećanju BDP-a od 3,5% (Europska komisija, 2016.).

U Latviji je ekonomska kriza dovela do zastoja izuzetnog ekonomskog rasta i smanjenja povećanja BDP-a od 9% godišnje, te uz određene ekonomske probleme

Latvija traži pomoć Međunarodnog monetarnog fonda (MMF-a) i Europske komisije. U programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine Latvija ima na raspolaganju sredstva u iznosu od 3,9 milijardi eura, što je ekvivalent od 2,6% BDP-a. Najveći iznos sredstava utrošen je u infrastrukturne projekte u prometu i okolišu, podršku poduzećima, istraživanje i tehnološki razvoj i inovacije te u razvoj socijalne infrastrukture. Sredstva su doprinijela izravnom zapošljavanju 3.300 osoba. Procjenjuje se da će BDP porasti za oko 5% zahvaljujući sredstvima iz ERDF-a i Kohezijskog fonda (Europska komisija, 2016.).

Nakon snažnog ekonomskog rasta između 2000. i 2007. godine Estoniju pogađa globalna ekonomska recesija, s posljedičnim padom BDP-a za 10% godišnje, što je imalo znatan utjecaj na tržište rada. Potpora iz ERDF-a i Kohezijskog fonda u Estoniji je iznosila nešto više od 3 milijarde eura u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine, što iznosi 2,6% BDP-a. Estonija bilježi veoma visoku stopu iskorištenosti sredstava u navedenom programskom razdoblju, te se svrstava u sam vrh zemalja po iskorištenosti sredstava. Sredstva se uglavnom koriste za širenje i poboljšanje prometne i okolišne infrastrukture, obrazovanje, zdravstvo i drugu društvenu infrastrukturu, te na ulaganja u istraživanje i razvoj. Sufinanciranje iz ERDF-a i Kohezijskog fonda dovelo je do stvaranja gotovo 11.000 novih radnih mjesta, izgradnje 70 kilometara novih prometnica te nadogradnje 205 kilometara postojećih prometnica, kao i povećanja BDP-a za 4% (Europska komisija, 2016.).

U Litvi je snažan gospodarski rast prije financijske krize bio popraćen rastom nejednakosti među dijelovima zemlje. Nezaposlenost raste sa 4% u 2007. godini do više od 15% u 2011. godini. Iako je Litva jedna NUTS 2 regija, i dalje postoje znatne razlike između urbanih i ruralnih područja, u društvenim i gospodarskom razvoju. Potpora iz ERDF-a i Kohezijskog fonda za Litvu je iznosila 5,7 milijardi eura u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine. Litva, kao i Estonija, bilježi veoma visoku stopu iskorištenosti sredstava u promatranom programskom razdoblju. Glavnina sredstava utrošena je u infrastrukturu, promet, očuvanje okoliša, socijalnu infrastrukturu, inovacije, istraživanje i razvoj, te povećanje energetske učinkovitosti i razvoj obnovljivih izvora energije. Realizacija projekata putem ERDF-a i Kohezijskog fonda posljedično je dovela do stvaranja 7.841 novih radnih mjesta te povećanju BDP-a za 4,5% (Europska komisija, 2016.).

Bugarska je imala znatan utjecaj financijske krize te je bilježen pad od 6% na godišnjoj razini, a nezaposlenost je porasla na 13%. Ukupna alokacija sredstava iz ERDF-a i Kohezijskog fonda u Bugarskoj je iznosila 5,4 milijarde eura, što je ekvivalent od 2% BDP-a. Više od trećine alociranih sredstava utrošena je u okoliš i promet, dok su ulaganja u podršku poduzeća i inovacije iznosila gotovo 14%. Realizacijom projekata unutar predviđenih mjera doprinijelo se stvaranju 6.018 novih radnih mjesta i povećanja BDP-a za 4% (Europska komisija, 2016.).

Češka ekonomija doživjela je pad gospodarske aktivnosti tijekom financijske krize u periodu od 2008. do 2009. godine, no međutim taj pad je bio mnogo manji nego u drugim zemljama Europske unije, ali do kraja promatranog razdoblja Češka bilježi rast. Ukupno je Češkoj je iz ERDF-a i Kohezijskog fonda, u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine bilo na raspolaganju 22 milijarde eura, što predstavlja 2% BDP-a, odnosno 335 eura po glavi stanovnika. Sredstva iz ERDF-a i Kohezijskog fonda uglavnom su korištena za podršku investicija u prometu, zaštiti okoliša i infrastrukture, istraživanju i razvoju te inovacijama. Financiranje je dovelo do stvaranja 26.900 novih radnih mjesta, od čega su više od 3.900 stvorena u istraživanju. Potporama su realizirana 1.423 projekta u istraživanju i razvoju, 8.047 projekta za pomoć u financiranju tvrtkama i 636 projekta suradnje između malih i srednjih poduzeća i istraživačkih centara. Isto tako, potporama u prometu dovelo je do izgradnje 312 kilometara novih prometnica, poboljšanju 2.018 kilometara postojećih prometnica i modernizaciji 369 kilometara željezničkih pruga. Posljedično s navedenim Češka je bilježila rast BDP-a za 3,5% (Europska komisija, 2016.).

Slovenija je u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine zabilježila razmjerne gospodarske kontrakcije. Nakon oštrog usporavanja gospodarstva u 2009. godini, slab oporavak nazire se u 2010. i 2011. godini, a znatniji rast BDP-a bilježi se u 2014. godini. Sloveniji je iz ERDF-a i Kohezijskog fonda bilo na raspolaganju 3,3 milijarde eura u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine, što čini ekvivalent od 1% BDP-a. Sredstva se uglavnom koriste za podršku inovacijama, istraživanje i razvoj, zaštitu okoliša i prometnu infrastrukturu što zajedno čini preko 80% iskorištenih sredstava. Mjere sufinanciranja dovele su do stvaranja 5.860 novih radnih mjesta, od kojih je 887 zabilježeno u turizmu, što je postignuto realizacijom 655 projekata u istraživanju i razvoju te 3.101 projektom za pomoć tvrtkama, što je posljedično dovelo do povećanja BDP-a za okvirno 2,5% (Europska komisija, 2016.).

Hrvatska je pogođena teškom krizom 2007. godine, nakon čega prolazi šest uzastopnih godina recesije, te prvi rast bilježi 2015. godine. Najveća posljedica financijske krize vidljiva je na pogođenom tržištu rada gdje se stopa nezaposlenosti gotovo udvostručila u odnosu na predkrizno razdoblje. Unatoč maloj površini, u Hrvatskoj se bilježi izrazita razlika između dviju NUTS 2 regija, odnosno Jadranske i Kontinentalne Hrvatske. Za razdoblje od 2007. do 2013. godine Hrvatskoj je iz Pretpristupnog programa pomoći (IPA) bilo na raspolaganju 705,9 milijuna eura, što odgovara 0,2% BDP-a. Stopa iskorištenja sredstava znatno je niska, sa izvršenih 320 projekata, te se time Hrvatskoj otvara prostor za bolje iskorištenje nakon ulaska u Europsku uniju. Sredstva su dodijeljena uglavnom zaštiti okoliša, poboljšanju infrastrukture i prometa, te u manjoj mjeri istraživanju i razvoju te inovacijama. Unatoč financijskoj krizi i slabom gospodarstvu, ciljevi i alokacija sredstava ostali su u velikoj mjeri neizmijenjeni tijekom razdoblja (Europska komisija, 2016.).

4.4. Institucionalna podloga Republike Hrvatske za povlačenje sredstava iz regionalne politike Europske unije

Republika Hrvatska svoj europski put prema punopravnom članstvu u Europskoj uniji započinje u svibnju 2001. godine Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju. Hrvatska zahtjev za članstvo u Europskoj uniji podnosi 21. veljače 2003. godine, nakon čega u ožujku Vijeće Europske unije daje pravo Europskoj komisiji da radi mišljenje o zahtjevu Republike Hrvatske. Komisija donosi pozitivno mišljenje o zahtjevu 2004. godine, nakon čega Hrvatska stječe status države kandidatkinje za članstvo u Europskoj uniji. Pristupni pregovori otvoreni su u listopadu 2005. godine koji formalno završavaju 30. lipnja 2011. godine. Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji potpisan je 9. prosinca 2011. godine u Bruxellesu, nakon čega je 22. siječnja 2012. godine održan referendum o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji, na kojemu je 67% glasača donijelo odluku da je suglasno s članstvom Republike Hrvatske u Uniji. 1. srpnja 2013. godine Republika Hrvatska postaje punopravna članica Europske unije (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2016.).

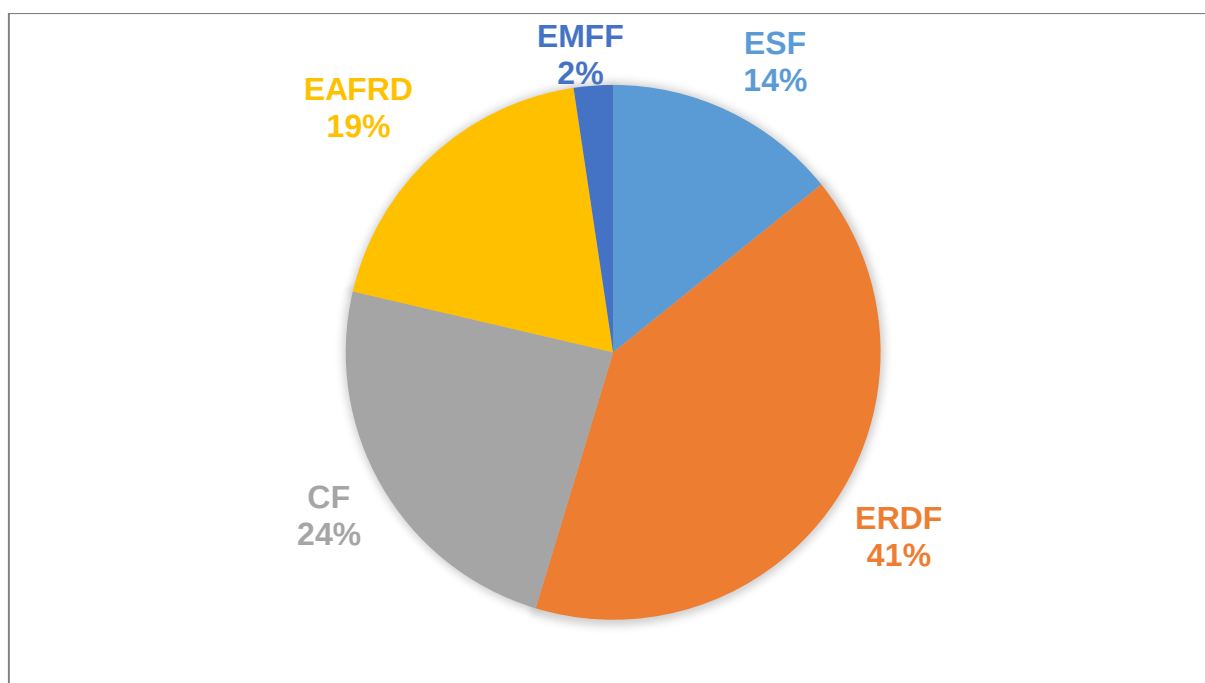
Kako u svome radu navode Maletić et al. (2016.) Republici Hrvatskoj u programskom razdoblju od 2014. do 2020. na raspolaganju su Europski strukturni i investicijski fondovi za što je morala potpisati Partnerski sporazum s Europskom unijom o donijeti Operativne programe navedene u nastavku:

1. **Operativni program: Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.** koji se financira putem Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda;
2. **Operativni program: Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.** koji se financira iz Europskog socijalnog fonda;
3. **Program ruralnog razvoja 2014. – 2020.** koji se financira iz Europskog fonda za poljoprivredu i ruralni razvoj te;
4. **Operativni program za pomorstvo i ribarstvo 2014. – 2020.** koji se financira putem Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

Republika Hrvatska u programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine na raspolaganju ima ukupno 10,675 milijardi eura iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Od tog iznosa za ostvarivanje ciljeva kohezijske politike putem EFRR-a, Kf-a i ESF-a predviđeno je 8,397 milijardi eura, 2,026 milijardi eura za poljoprivredu i ruralni razvoj putem EAFRD-a te 252,6 milijuna eura za razvoj ribarstva u EMFF-u.

Iz Europskog socijalnog fonda Hrvatskoj je namijenjeno 1,516 milijardi eura, iz Europskog fonda za regionalni razvoj 4,321 milijarde eura, dok je iz kohezijskog fonda predodređeno 2,559 milijardi eura. Instrumentima zajedničke poljoprivredne politike Hrvatskoj je za tržišnu politiku i izravna plaćanja namijenjeno 373 milijuna eura godišnje, dok je za provođenje politike ruralnog razvoja iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj predodređeno 2,026 milijardi eura. Iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo namijenjeno je 252,6 milijuna eura.

Grafikon 18. Pregled financijskih alokacija po ESI fondovima za RH u programsko razdoblje od 2014. do 2020.

Izvor: Maletić, I. et al. (2016.) *EU PROJEKTI – od ideje do realizacije*. Zagreb: TIM4PIN d.o.o. za savjetovanje.

Grafikon 17. prikazuje alokaciju sredstava po pojedinim ESI fondovima za Hrvatsku u programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine. Iz grafikona je vidljivo kako najveći udio u alokaciji sredstava ima Europski fond za regionalni razvoj s 41% ili 4.321,4 milijuna eura. Slijedi ga Kohezijski fond s 24% odnosno 2.559,5 milijuna eura. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj zauzima 19% odnosno 2.026,2 milijuna eura. Udio od 14% zauzima Europski socijalni fond sa 1.516,0 milijuna eura. Naposljetku, udio od 2% s 252,6 milijuna eura zauzima Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.

Tablica 4. Financijski pregled IPA i strukturnih fondova 2007.-2013.

Program	Dodijeljena sredstva	Ugovorena sredstva	Isplaćena sredstva	% Ugov./Dod	% Ispla./Dod
IPA I, II i PRIJELAZNI INSTRUMENT	295.566.627	249.454.917	209.493.117	84,40%	70,88%
IPA V 2007.-2013.	124.762.552	113.946.675	88.297.702	91,33%	70,77%
OP PROMET 2007.-2013.	236.983.305	453.171.961	135.132.268	191,23%	57,02%
OP ZAŠTITA OKOLIŠA 2007.-2013.	281.099.011	487.893.172	198.473.052	173,57%	70,61%
OP REGIONALNA KONKURENTNO ST 2007.-2013.	187.779.595	199.036.331	186.246.882	105,99%	99,18%
OP RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA 2007.-2013.	152.413.107	152.051.571	146.730.267	99,76%	96,27%
UKUPNO	1.278.604.197	1.655.554.627	964.373.288	129,48%	75,42%

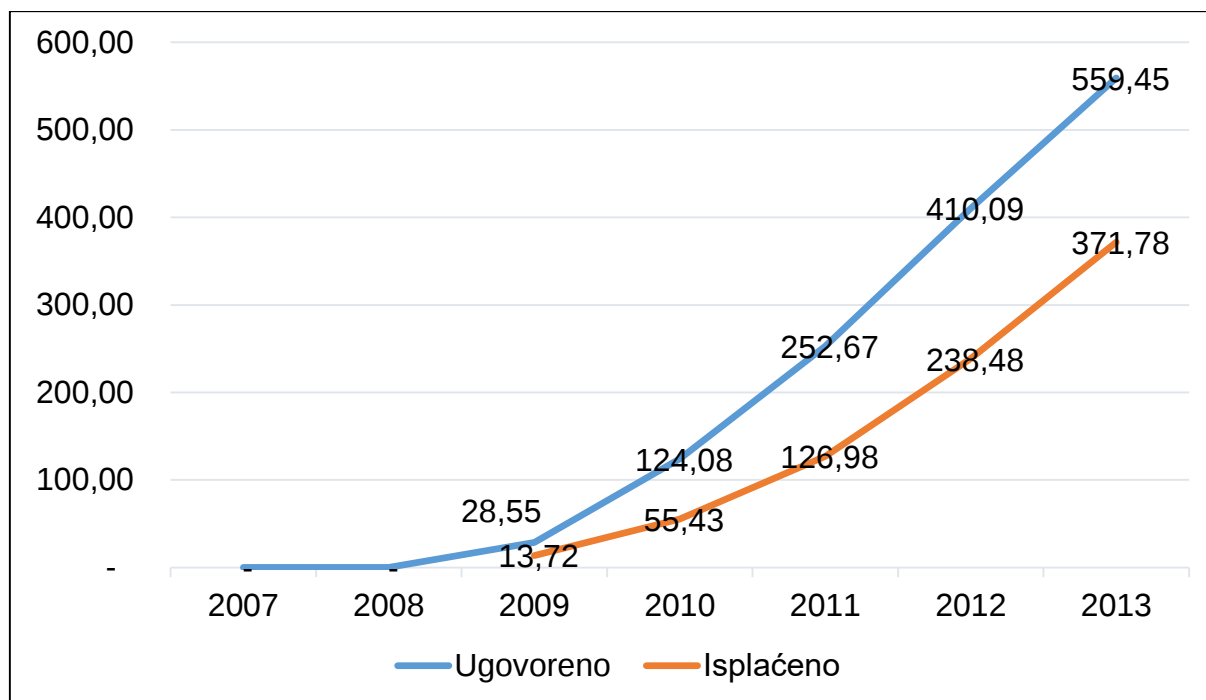
Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2016.) *Financijski pregled IPA i strukturnih fondova 2007.-2013.* Dostupno na:

<https://razvoj.gov.hr/financijski-pregled-ipa-i-strukturnih-fondova-2007-2013-68/68>

[Pristupljeno: 03.12.2016.].

Tablica 3. prikazuje financijski pregled IPA i strukturnih fondova u razdoblju od 2007. do 2013. godine, odnosno iskorištenost sredstava iz IPA programa (Instrument za pretpristupnu pomoć) u Republici Hrvatskoj. Iz navedene tablice vidljivo je kako je Republika Hrvatska, u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine ugovorila 1.665 milijuna eura, od čega je isplaćeno 964 milijuna eura. Odnos ugovorenih i dodijeljenih sredstava u promatranom razdoblju iznosi 129,48%, dok odnos isplaćenih i dodijeljenih sredstava iznosi 75,42%. Najbolju iskorištenost Republika Hrvatska bilježi u Operativnom programu regionalna konkurentnost 2007. – 2013., odnosno 99,78%, dok najmanju iskorištenost bilježi u Operativnom programu promet 2007. – 2013., odnosno 57,02%. Iako je u Operativnom programu promet 2007. – 2013. ugovoreno najviše sredstava u iznosu od 453 milijuna eura, odnosno 191,23%, isplaćen je neznatan iznos sredstava.

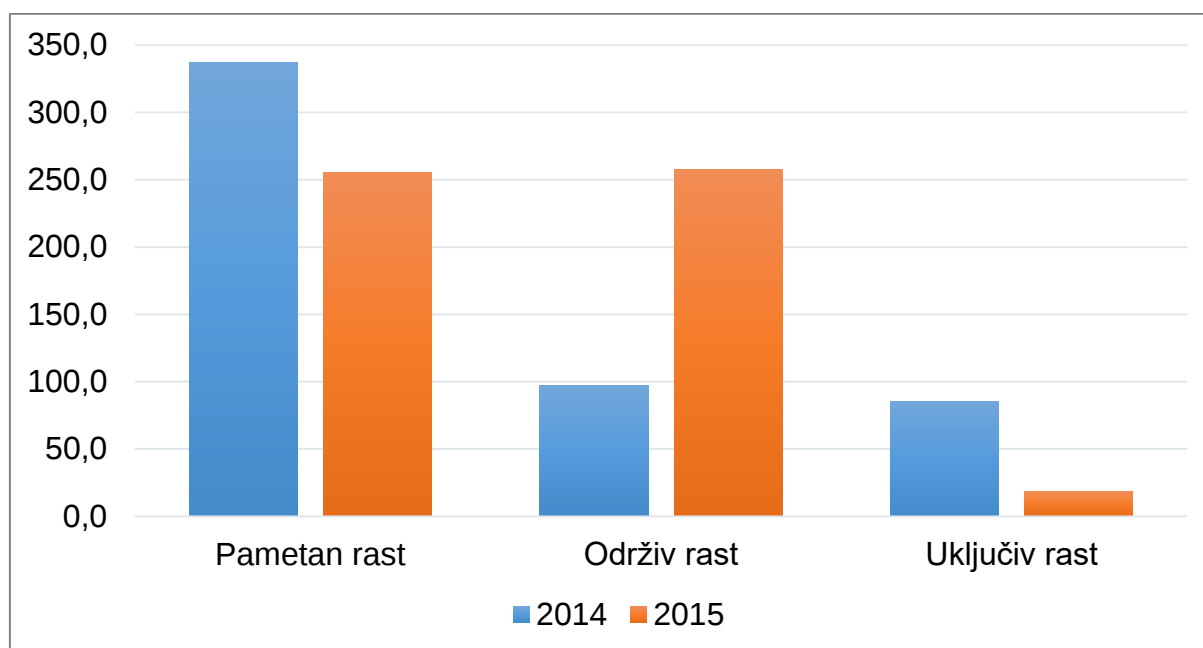
Grafikon 19. Trend u ugovaranju i isplaćivanju sredstava pretpripravnih programa pomoći i strukturnih instrumenata u razdoblju od 2007. do 2013. godine (u mil. eura)

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2016.) *Financijski pregled IPA i strukturnih fondova 2007.-2013.* Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/financijski-pregled-ipa-i-strukturnih-fondova-2007-2013-68/68> [Pristupljeno: 03.12.2016.].

Iz grafikona 17. vidljiv je pozitivan trend rasta u promatranom razdoblju s obzirom da se povećavaju iznosi kako ugovorenih tako i isplaćenih sredstava. U prve dvije promatrane godine nisu ugovarana, a samim time niti isplaćivana sredstava. Pomak se bilježi u 2009. godini kada se ugovara 28,55 milijuna eura, dok se isplaćuje 13,72 milijuna eura. U 2010. godini bilježi se povećanje od 434,60% u odnosu na prethodnu godinu. U 2011. godini bilježi se povećanje od 203,63% u odnosu na prethodnu godinu. U 2012. godini bilježi se povećanje od 162,30% u odnosu na prethodnu 2011. godinu, dok se u 2013. godini bilježi povećanje od 136,42% u odnosu na prethodnu godinu. Promatrajući odnos isplaćenog i ugovorenog iznosa najbolji odnos bilježi se u posljednjoj promatranoj godini. U 2009. godini taj odnos iznosio je 48,04%, u 2010. 44,67%, u 2011. 50,25%, u 2012. 58,15% dok u 2013. godini iznosi 66,45%.

Grafikon 20. Alokacija sredstava prema prioritetima

Izvor: Europska komisija (2016.) *EU expenditure and revenue 2014-2020*. Dostupno na: http://ec.europa.eu/budget/figures/interactive/index_en.cfm [Pristupljeno: 17.11.2016.].

Iz grafikona 18. vidljivo je kako Hrvatska najveću alokaciju bilježi u prioritetu Pametan rast u iznosu od 337,5 milijuna eura u 2014. godini te 255,1 milijuna eura u 2015. godini. Na prioritet Održiv rast iskorišteno je 96,9 milijuna eura u 2014. godini, odnosno 258,0 milijuna eura u 2015. godini što predstavlja povećanje od 166,15%. Najmanju iskorištenost sredstava Republika Hrvatska bilježi u prioritetu Uključiv rast u iznosu od 85,5 milijuna eura u 2014. godini te 18,7 milijuna eura u 2015. godini.

5. ZAKLJUČAK

Regionalna politika Europske unije ima za cilj smanjenje društvene i gospodarske nejednakosti između država članica Europske unije, odnosno pojedinih regija unutar istih. Regionalnu politiku Europska unija provodi instrumentima regionalne politike, odnosno Europskim strukturnim i investicijskim fondovima. Cilj Europskih strukturnih i investicijskih fondova je omogućiti bespovratna sredstva pojedinim državama članicama Europske unije kako bi se anulirala razlika između razvijenijih i slabije razvijenih zemalja članica te u konačnici povećao životni standard građana. Regionalna politika Europske unije temeljna je investicijska politika za ravnomjeran razvoj Unije s obzirom da je usmjerena k smanjenju razvojnih diferencija između pojedinih regija. Regionalna politika svakim programskim razdobljem postavlja nove ciljeve i prioritete u skladu s potrebama razvoja i novim izazovima koji se pred nju postavljaju.

Iskorištenjem Europskih strukturnih i investicijskih fondova, države članice Europske unije unaprjeđuju vlastite prioritetne sektore što se naposljetku odražava u povećanju životnog standarda. Promatrajući nove zemlje članice (EU 13) koje su bile temelj promatranja ovoga rada, da se zaključiti kako iste imaju koristi od instrumenata regionalne politike Europske unije, odnosno od iskorištenja Europskih strukturnih i investicijskih fondova. No međutim, sve nove zemlje članice trebaju još puno iskustva i rada na sustavima povlačenja sredstava, budući da dio namijenjenog iznosa sredstava svakoj pojedinoj članici ostaje neiskorišten. To se može objasniti infantilnošću novih zemalja članica, odnosno neiskustvu provođenju kvalitetne politike korištenja sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

Promatrajući makroekonomske pokazatelje novih zemalja članica Europske unije da se zaključiti kako je sveobuhvatno, u pozitivnom smislu, porastao standard u istima kroz promatrano razdoblje od 2007. do 2013. godine. Iako se vidi znatan pomak na početku promatranog razdoblja kroz većinu novih zemalja članica (EU 13), ipak se globalna financijska kriza 2008. godine odrazila na promatrane države, te su se makroekonomski pokazatelji mijenjali tijekom promatranog perioda uslijed određenih ekonomskih šokova. Promatrajući BDP po glavi stanovnika kao jednoga od najboljih pokazatelja stupnja ekonomskog razvoja i životnog standarda, vidljivo je kako velika

većina promatranih zemalja EU 13 bilježi trend rasta u promatranom razdoblju, uz znatan pad za vrijeme financijske krize.

Provođenjem regionalne politike Europska unija svakoj pojedinoj državi članici predodredi financijska sredstva koja su joj namijenjena u programskom razdoblju. Na svakoj državi članici je da se potruži kako bi se alocirana financijska sredstva u potpunosti iskoristila. Provedenim istraživanjem iskorištenja sredstava iz instrumenata regionalne politike Europske unije u novim zemljama članicama (EU 13) za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine, da se zaključiti da su promatrane zemlje članice imale financijsku korist od instrumenata regionalne politike.

Provodeći istraživanje da se zaključiti kako od novih zemalja članica u promatranom razdoblju od 2007. do 2013. godine, najbolja iskustva u povlačenju sredstava regionalne politike Europske unije bilježi Slovenija sa prosječnom stopom iskorištenosti od 70,97% od ukupno dostupnih sredstava, odnosno dostupnih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Slijede ju Estonija i Latvija te Rumunjska i Poljska. Najslabiju iskorištenost sredstava od novih zemalja članica (EU 13) u promatranom razdoblju bilježi Cipar, kojemu iskorištenost ne prelazi 52,62%, dok najslabiju iskorištenost evidentira u 2013. godini sa 33,51%, a prosječna stopa iskorištenosti sredstava iznosi 43,05% u promatranom razdoblju od 2007. do 2013. godine.

Republika Hrvatska u promatranom razdoblju od 2007. do 2013. godine imala je na raspolaganju korištenje pretpristupnih fondova Europske unije. S obzirom na neiskustvo i nespremnost provedbenih tijela, Republika Hrvatska iskoristila je manje sredstava nego li joj je bilo namijenjeno. Republika Hrvatska u trenutnom programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine ima na raspolaganju 10,675 milijardi eura sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova, budući da je punopravna članica Europske unije. Možemo se jedino nadati kako će se poražavajući podaci u iskorištenju pretpristupnih sredstava promijeniti, te kako će se u trenutnom programskom razdoblju sredstva namijenjena Republici Hrvatskoj iskoristiti u što većem iznosu, kako bi se dostigao europski standard i na kraju krajeva povećao standard življenja na prostorima Republike Hrvatske.

LITERATURA

I. Knjige

1. BLANCHARD, O. i JOHNSON, D. R. (2013.) *Macroeconomics, sixth edition*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
2. BOGUNOVIĆ, A. (2001.) *Ekonomске integracije i regionalna politika*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“ u Puli, Mikrorad d.o.o. Zagreb.
3. BOGUNOVIĆ, A. (2011.) *Regionalna ekonomika i politika*. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.
4. BOROZAN, Đ. (2006.) *Makroekonomija, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku.
5. DEVČIĆ, A. i ŠOSTAR, M. (2015.) *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: Prilike i izazovi*. Požega: Veleučilište u Požegi.
6. ĐULABIĆ, V. (2007.) *Regionalizam i regionalna politika*. Zagreb: Društveno veleučilište Zagreb.
7. FERENČAK, I. (2003.) *Počela ekonomike, II. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
8. KERSAN-ŠKABIĆ, I. (2015.) *Ekonomija Europske unije, drugo izdanje*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“.
9. MALETIĆ, I. et al. (2016.) *EU PROJEKTI – od ideje do realizacije*. Zagreb: TIM4PIN d.o.o. za savjetovanje.
10. MINTAS HODAK, LJ. et al. (2010.) *Europska unija*. Zagreb: Mate d.o.o.
11. OLIVA, E. i PALIAGA, M. (2015.) *Regionalni autohtoni proizvodi hrane u funkciji izgradnje marke regije*. Rovinj: Grad Rovinj.
12. TUFEKČIĆ, M. i TUFEKČIĆ, Ž. (2013.) *EU POLITIKE I FONDOVI 2014 – 2020*. Zagreb: PLAVI PARTNER d.o.o.

II. Članci i publikacije

1. Državni zavod za statistiku (2003.) *Statistički ljetopis 2003*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2003/sadrzaj.pdf [Pristupljeno: 1.11.2016.].
2. ĐULABIĆ, V. (2014.) *Kohezijska politika Europske unije kao instrument razvoja Hrvatske*. Zagreb: časopis Političke analize – broj 17, travanj 2014. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/210286 [Pristupljeno: 30.11.2016.].
3. Europska komisija (2010.) *Europa 2020. Strategija za pametan, održiv i uključiv rast*. Bruxelles: Europska komisija. Dostupno na: http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/kako_do_fondova/korak1/uvjeti/eu_hr.pdf [Pristupljeno: 1.11.2016.].
4. Europska komisija, Glavna uprava za komunikaciju i informiranje građana (2014.) *Politike Europske unije: Regionalna politika*. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/file/1421/download_hr?token=PJcPEmX0 [Pristupljeno: 1.11.2016.].
5. Europska komisija: Glavna uprava za komunikaciju i informiranje građana (2014.) *Politike Europske unije: Proračun*. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/topics/budget_hr [Pristupljeno: 1.11.2016.].
6. Europska komisija, Opća uprava za regionalnu politiku, komunikaciju, informacije i odnosi s trećim zemljama (2011.) *Kohezijska politika 2014 – 2020, Ulaganje u rast i radna mjesta*. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: http://www1.zagreb.hr/euzg/eu_publicacije/Kohezijska%20politika%202014_2020_ulaganje%20u%20rast%20i%20radna%20mjesta.pdf [Pristupljeno: 1.11.2016.].
7. Hrvatska gospodarska komora, Centar za EU (2013.) *Vodič za definiciju malog i srednjeg poduzetništva u natjecajima za dodjelu sredstava iz fondova EU*. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora, Centar za EU. Dostupno na: <http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Documents/Edukativni%20kutak/Publicacije/vodic-msp.pdf> [Pristupljeno: 3.11.2016.].
8. Hrvatska gospodarska komora (2013.) *Ususret fondovima kohezijske politike u Hrvatskoj: Kohezijska politika, Strukturni fondovi, Kohezijski fond i primjeri*.

- Zagreb: Hrvatska gospodarska komora. Dostupno na: http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Documents/Edukativni%20kutak/Publikacije/web_publikacija_kohezija_2013.pdf [Pristupljeno: 3.11.2016.].
9. KERSAN-ŠKABIĆ, I. i MIHALJEVIĆ, A. (2010.) *Nove zemlje članice EU i EMU – Konvergencija i financijska kriza*. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/87582 [Pristupljeno: 5.11.2016.].
10. KESNER-ŠKREB, M. (2009.) *Regionalna politika Europske unije, Financijska teorija i praksa*. Zagreb: Institut za javne financije. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/56881 [Pristupljeno: 5.11.2016.].
11. RALAŠIĆ, M. (1993.) *Javni ili državni dug*. Zagreb: Institut za javne financije. Dostupno na: http://www.ijf.hr/pojmovnik/javni_dug.htm [Pristupljeno: 5.11.2016.].
12. Službeni list Europske unije br. 347/320 (2013.) *Uredba (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*. Dostupno na: http://www.mingo.hr/public/documents/Uredba_EU_parlamenta-i-Vijeca_1303-2013.pdf [Pristupljeno: 3.11.2016.].
13. Službeni list Europske unije br. 14/Sv. 2 (2006.) *Uredba (EZ) br. 1080/2006 Europskog parlamenta i vijeća*. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006R1080&from=HR> [Pristupljeno: 3.11.2016.].
14. Službeni list Europske unije br. L 149/1 (2014.) *Uredba (EU) br. 508/2014 Europskog parlamenta i vijeća*. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0508&from=HR> [Pristupljeno: 3.11.2016.].
15. Središnji državni ured za razvojnu strategiju (n.d.) *Pojmovnik fondova Europske unije, drugo izmijenjeno izdanje*. Zagreb: Središnji državni ured za razvojnu strategiju. Dostupno na: http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Publikacije/EU_fondovi_1.pdf [Pristupljeno: 3.11.2016.].
16. Središnji državni ured za razvojnu strategiju (n.d.) *Programi Unije*. Zagreb: Središnji državni ured za razvojnu strategiju. Dostupno na: http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Publikacije/Programi_unije_web.pdf [Pristupljeno: 6.11.2016.].

III. Ostala online literatura

1. Europska komisija, 2011:
https://europa.eu/european-union/index_hr [Pristupljeno: 1.11.2016.].
2. Europska komisija, 2016:
http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/ [Pristupljeno: 13.12.2016.].
3. Europska investicijska banka: <https://www.fi-compass.eu/esif/esf> [Pristupljeno: 17.11.2016.].
4. Europska središnja banka:
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/hicp/html/index.hr.html>
5. Europski parlament: <http://www.europarl.europa.eu/portal/hr> [Pristupljeno: 9.11.2016.].
6. Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [Pristupljeno: 11.11.2016.].
7. Europski fondovi: <http://europski-fondovi.eu> [Pristupljeno: 1.11.2016.].
8. Hrvatska enciklopedija: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42767> [Pristupljeno: 1.11.2016.].
9. Ministarstvo poljoprivrede: http://ruralnirazvoj.hr/files/documents/PRR-RH-2014-2020_v1.4_finalna-ina%C4%8Dica.pdf [Pristupljeno: 10.11.2016.].
10. Ministarstvo rada i mirovinskog sustava: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/> [Pristupljeno: 10.11.2016.].
11. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije:
<https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/Nova%20statisti%C4%8Dka%20klasifikacija%20prostornih%20jedinica%20RH%20-%20NUTS%202.pdf> [Pristupljeno: 30.10.2016.].
12. Odjel za komunikaciju Europske Komisije: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_hr [Pristupljeno: 10.11.2016.].
13. Odjel za komunikaciju Europske Komisije: http://europa.eu/european-union/about-eu/countries_hr [Pristupljeno: 9.11.2016.].
14. Strukturni fondovi: <http://www.strukturnifondovi.hr> [Pristupljeno: 4.11.2016.].
15. Svjetska banka: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS> [Pristupljeno: 12.11.2016.].

POPIS SLIKA

Slika 1. NUTS 2 klasifikacija prostornih jedinica za statistiku u Europskoj uniji.....	26
---	----

POPIS SHEMA

Shema 1. Europski strukturni i investicijski fondovi	33
---	----

POPIS TABLICA

Tablica 1. Statistička kategorizacija teritorijalnih jedinica	23
Tablica 2. Raspodjela sredstava strukturnih i Kohezijskog fonda novim zemljama članicama u razdoblju od 2004. do 2006. godine (u milijunima eura).	30
Tablica 3. Odnos isplaćenih i alociranih sredstava iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u %	77
Tablica 4. Financijski pregled IPA i strukturnih fondova 2007.-2013.	86

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Rashodi Europske unije	29
Grafikon 2. BDP za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u milijunima eura	55
Grafikon 3. BDP po glavi stanovnika za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u milijunima eura	56
Grafikon 4. Stopa inflacije za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u %.....	57
Grafikon 5. Stopa nezaposlenosti za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u %	58
Grafikon 6. Stopa zaposlenosti za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine u %	59
Grafikon 7. Javni dug zemalja EU 13 od 2007. do 2013. godine u postotku od BDP-a	60

Grafikon 8. Proračunski deficit zemalja EU 13 za razdoblje od 2007. do 2013. godine	61
Grafikon 9. Izvoz dobara i usluga (otvorenost) u postotku od BDP-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine	62
Grafikon 10. Uvoz dobara i usluga (otvorenost) u postotku od BDP-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. godine	63
Grafikon 11. Isplaćena sredstva iz ESF-a za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. u milijunima eura	65
Grafikon 12. Isplaćena sredstva iz ERDF-a za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. u milijunima eura	67
Grafikon 13. Isplaćena sredstva iz Kohezijskog fonda za EU 13 u razdoblje od 2007. do 2013. u milijunima eura.....	69
Grafikon 14. Isplaćena sredstva iz EAFRD-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. u milijunima eura	71
Grafikon 15. Isplaćena sredstva iz EMFF-a za EU 13 u razdoblju od 2007. do 2013. u milijunima eura	73
Grafikon 16. Alocirana sredstva iz Strukturnih fondova i Kohezijskog fonda u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura	75
Grafikon 17. Isplaćena sredstva iz ESI fondova u novim zemljama članicama za programsko razdoblje od 2007. do 2013. godine u milijunima eura.....	76
Grafikon 19. Pregled financijskih alokacija po ESI fondovima za RH u programsko razdoblje od 2014. do 2020.	85
Grafikon 20. Trend u ugovaranju i isplaćivanju sredstava pretpristupnih programa pomoći i strukturnih instrumenata u razdoblju od 2007. do 2013. godine (u mil. eura)	87
Grafikon 21. Alokacija sredstava prema prioritetima	88

SAŽETAK

Regionalna politika instrument je ekonomske politike Europske unije usmjerena k smanjenju društvenih i gospodarskih razlika koji su značajno izraženi između pojedinih područja, odnosno regija. Uspješnom regionalnom politikom nastoji se spriječiti daljnje širenje nejednakosti u stupnju razvoja između različitih dijelova Europske unije.

Europska unija regionalnu politiku provodi instrumentima regionalne politike, odnosno Europski strukturni i investicijski fondovi koji obuhvaćaju sljedećih pet fondova: Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Kohezijski fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.

Novim zemljama članicama smatraju se države koje su Europskoj uniji pristupile nakon 1. svibnja 2014. godine. Nove zemlje članice gospodarski i socijalno bile su dosta zaostale za ostatkom Europske unije, s obzirom da su u svojem uređenju imale centralističko-planske sustave do kasnih godina 20. stoljeća.

Instrumentima regionalne politike (ESI fondovima) nove zemlje članice imaju na raspolaganju sredstva namijenjena raznim sferama društvenog i gospodarskog procesa. Svaka nova zemlja članica ima predodređen iznos sredstava koja su joj na raspolaganju za iskorištenje u sedmogodišnjem programskom razdoblju. U predmetnom radu istražena je iskorištenost Europskih strukturnih i investicijskih fondova u razdoblju od 2007. do 2013. godine i zaključeno je kako većina novih zemalja članica ima još velik prostor mogućnosti većeg iskorištenja Europskih strukturnih i investicijskih fondova.

Ključne riječi: Europska unija, regionalna politika, nove zemlje članice, instrumenti regionalne politike, Europski strukturni i investicijski fondovi, iskustva novih zemalja članica.

SUMMARY

Regional policy is an instrument of economic policy of the EU, aimed to reduce social and economic disparities that are greatly raised in between certain areas and regions. Successful regional policy tries to prevent the further spread of inequality in the level of economic development between different parts of the EU.

EU regional policy is carried out via instruments of regional policy, by which is meant European structural and investment funds, that include the following five funds: European Regional Development Fund, European Social Fund, Cohesion Fund, Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund.

The new Member States are considered from countries that have joined the EU after 1 May 2004. The new member states were lagging behind the rest of the EU in economic and social development, as they had central planning systems until the late 20th century.

By instruments of regional policy (ESI Funds) the new Member States have available funds for various spheres of social and economic processes. Each new member state has a predetermined sum of resources at its disposal to exploit, in a seven year program period. In the present study we documented the use of European structural and investment funds in the period from 2007 to 2013 and concluded that most of the new Member States has a large room for greater utilization of European structural and investment funds.

Keywords: European Union, regional policy, the new Member States, instruments of regional policy, European Structural and Investment Funds, experience of the new Member States.